

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE’SİNDE HEMŞİRELİK TEŞKİLATININ GELİŞİMİ

**SBE Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUBA TEPECİK

Tez Danışmanı :Yrd. Doç. Dr. Oya DAĞLAR

İSTANBUL, 2006

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE’İNDE HEMŞİRELİK TEŞKİLATININ GELİŞİMİ

SBE Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUBA TEPECİK

Tez Danışmanı :Yrd. Doç. Dr. Oya DAĞLAR

İSTANBUL, 2006

İÇİNDEKİLER:

ŞEKİL LİSTESİ	v
ÇİZELGE LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACTİ	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.DÜNYADA HEMŞİRELİK TARİHİ VE GELİŞİMİ	2
1.1.FRANSA ST. VİNCENT DE PAUL	2
1.2.ALMANYA	2
1.3.İNGİLTERE VE FLORANCE NIGHTINGALE	3
1.4.A.B.D.	9
İKİNCİ BÖLÜM	
2. TÜRKİYE’ DE HEMŞİRELİK TARİHİ VE GELİŞİMİ	13
2.1.İSLAM DİNİ VE HASTA BAKIMI	14
2.2.TÜRKLERDE HASTABAKICILIK VE HEMŞİRELİK	15
2.2.1.Hastabakıcılık ve Hemşirelik Kursları	17
2.2.2.Kırım Savaşı’ nda Türk Hemşireliği	17
2.2.3.Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi	18
2.2.3.1.Hanımlar Merkezi’ nin Görevleri	20
2.2.4.Trablusgarp Savaşı’nda Türk Hemşireliği	25
2.2.5.Balkan Savaşları’ nda Türk Hemşireliği	26
2.2.6.1. Dünya Savaşı’ nda Türk Hemşireliği	31
2.2.7.Milli Mücadele Döneminde Türk Hemşireliği	33
2.2.8.Gülhane’ de Hemşirelik	34

2.2.9.Besim Ömer Akalın,İlk Hemşire Okulu Kızılay	35
2.2.10.Amiral Bristol Özel Sağlık Okulu	43
2.2.11.Askerî Hemşire Okulu	44
2.2.12.Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına Bağlı Okullar	44
2.2.13.Tevfik Sağlam Hemşirelik Lisesi	45
3.2.13.1.Tevfik Sağlam	45
2.2.14.Diğer Kurum ve Kuruluşlara Bağlı Hemşire Okulları	46
2.2.15.1930-1960 Dönemi Sağlık Politikaları	47
2.2.15.1.Dr. Refik Saydam	48
2.2.14.2.Dr. Refik Saydam,Hıfzısıhha Enstitüsü	51
2.3.HEMŞİRELİK EĞİTİM PROGRAMLARI	55
2.3.1.İlkokula Dayalı Ebe–Hemşire Okulları	55
2.3.2.Ortaokula Dayalı Hemşire Okulları	56
2.3.3.Liseye Dayalı Hemşire Okulları	57
2.3.3.1.Sağlık Yüksek Okulları	57
2.3.3.2.Önlisans Programları	58
2.3.3.3.Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Ön Lisans Programı	60
2.3.4.Üniversite Düzeyindeki Hemşirelik Yüksek Okulları	60
2.3.4.1.Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu	61
2.3.4.2.Florance Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu	62
2.3.4.3.Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu	64
2.3.4.4.Erzurum Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu	65
2.3.4.5.Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu	66
2.3.4.6.Ankara Üniversitesi Hemşirelik Yüksek	

<i>Okulu</i>	67
<i>2.3.4.7.GATA Hemşirelik Yüksek Okulu</i>	67
<i>2.3.4.8.Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu</i>	69
<i>2.3.4.9.Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu</i>	70
<i>2.3.4.10.Başkent Üniversitesi</i>	71
 2.4.HEMŞİRELİĞİN YASAL YÖNLERİ	 72
 2.5.TÜRKİYE’ DEKİ HEMŞİRE DERNEKLERİ	 73
2.5.1.Türk Hemşireler Derneği	73
2.5.2.Uluslar Arası Florance Nightingale Vakfı	74
2.5.3.Florance Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Vakfı	74
2.5.4.Kızılay Özel Hemşire Koleji Mezunları ve Mensupları Derneği	75
2.5.5.Marmara Üniversitesi Hemşirelik Eğitimini ve Hizmetlerini Destekleme Derneği	76
2.5.6.Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Mezunları Derneği	76
2.5.7.İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Derneği	76
2.5.8.Nefroloji, Hemodiyaliz, Transplantasyon Hemşireleri Derneği	77
2.5.9.Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği	77
2.5.10.Diyabet Hemşireleri Derneği	77
2.5.11.Onkoloji Hemşireleri Derneği	78
2.5.12.Ameliyathane Hemşireleri Derneği	78
2.5.13.Çocuk Cerrahisi Hemşireleri Derneği	78
 2.6.TÜRKİYE’ DEKİ HEMŞİRELİK DERGİLERİ	 79
2.7.HEMŞİRE ANDI	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. CUMHURİYET DÖNEMİ HEMŞİRE LİDERLERİMİZ	81
3.1.ASUMAN TÜRER	81
3.2.FATMA BENGİSU	81
3.3.PROF. DR. LEMAN BİROL	82
3.4.PROF. DR. PERİHAN VELİOĞLU	83
3.5.PROF. DR. EREN KUM	85
3.6.PROF. DR. NEBAHAT KUM	85
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	87
EKLER	91
EK-1	91
EK-2	95
ÖZGEÇMİŞ	102

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1. Kırım Savaşı' nda cesaretiyle ünlü hemşire Praskova İvanova Grafova yaralı askerin yanına çömelmiş	18
Şekil 2.2. Balkan Harbi Döneminde Kızılay Hemşireleri	27
Şekil 2.3. Balkan Harbinde Kızılay Ekibi	28

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1	32
Çizelge 2	39
Çizelge 3	44
Çizelge 4	47
Çizelge 5	49
Çizelge 6	50
Çizelge 7	50
Çizelge 8	54
Çizelge 9	54
Çizelge 10	55
Çizelge 11	56
Çizelge 12	57

ÖNSÖZ

Mensubu olmaktan guru duyduğum hemşirelik mesleğine bir anlamda katkı sağlayacağına da inandığım tezimi hazırlarken mümkün olduğunca bu mesleğin tarihsel süreç içerisinde gelişimini ifade etmeye çalıştım. Bu çerçevede Dünya’da ve Türkiye’de hemşireliğin gelişimi konuları üzerinde durdum. 83 yıllık genç bir tarihe sahip Türkiye Cumhuriyeti’nin dinamik gelişim süreci içerisinde hemşireliğin durumunu inceledim.

Kurtuluş Savaşımızın başlangıcından itibaren, Türkiye’de, sağlık teşkilatlanması, devrimsel bir süreç yaşamıştır. Kurtuluş Savaşının yokluk içeren yılları içerisinde, ulusal sağlık ordusunun fedakar bireyleri içerisindeki hemşirelerimiz, üzerlerine düşeni, cansiparane bir görev içgüdüleriyle yerine getirmişlerdir. Mehmetçiğin, cephede en aziz bacısı olmuşlardır. Cumhuriyet tarihi içerisinde ve bu günde hemşirelerimiz yurdun dört bir yanında sağlık ordusunun bir bireyi olarak görevlerini ifa etmektedirler.

Tezimi hazırlarken yararlandığım kaynaklar; Celal Bayar Üniversitesi Tıp Tarihi ve Tıbbi Etik Anabilim Dalı Kitaplığı, Ege Üniversitesi Tıp Tarihi ve Tıbbi Etik Anabilim Dalı Kitaplığı, GATA Tıp Tarihi ve Tıbbi Etik Anabilim Dalı Kitaplığı, Milli Kütüphane ve İnternet kaynaklarıdır.

Bu tezin hazırlanmasında emeği geçen ve yardımlarını aldığım; Sayın Prof. Dr. Ali Haydar BAYAT, Sayın Prof. Dr. Adnan ATAÇ, Sayın Yrd.Doç. Dr. Selim ALTAN ve Danışmanım, Sayın Yrd.Doç. Dr. Oya DAĞLAR’ a teşekkür ederim.

Tezimin konusunu içeren, bu güne kadar görev yapıp ebediyete ulaşmış hemşirelerimize, emekli hemşirelere, yurdun her bir yanında görev yapan hemşirelerimize en derin minnettarlıklarımı sunarım.

ÖZET

Türkiye’ de başlangıçta, amatörce yapılan hastabakıcılık, ebelik ve hemşirelik uğraşları, zaman içinde gelişerek, profesyonel anlamını, Cumhuriyetle yaşıt, ilk Hemşire Okulu olan Kızılay Hemşire Okulu ile bulur. Ancak öncesinde, Osmanlı İmparatorluğu’ nun yıkılma sürecinde, Avrupalı ülkelerin emperyalist amaçlı, art arda çıkardıkları savaşlar sebebiyle, tıp personeli açığı ortaya çıkmış, Türk Kadınları cephelere koşmuş, askerini gerek cephede, gerek cephe gerisinde yalnız bırakmamıştır.

Türk kadınlarının fedakarlıkları, tarihin her döneminde olduğu gibi, Kırım Savaşı’ ndan Milli Mücadelemizin kazanılmasına kadar olan dönemde de, kendisini göstermiştir. Türk Kadını, karakteri gereği, kendisine çok uygun olan Hemşirelik Mesleğinin, Ülkemizde sevilmesine, saygın bir yer edinmesine ve bu meslek grubunun gelişmesine, katkıda bulunmuştur. Türk Hemşireleri, cumhuriyet tarihi boyunca, mesleklerinin geçirdiği evreleri desteklemişlerdir.

Meslek eğitiminin, yüksek okul seviyesine çıkarılışı ile, hem toplumun, hem de hemşirelerin kendi mesleklerine bakış açılarının değişmesi, mesleki dernek sayılarının ve bu derneklere üye hemşire sayısının artışı, mesleğe ilişkin basın yayın araçlarının yaygınlaşması da, hemşirelik mesleği için olumlu gelişmeler olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hastabakıcılık, ebelik, hemşirelik.

ABSTRACT

The work of nurse's aide, obstetrician and nursery which was done so ameteurly in Turkey in the beginning, found its professional meaning with the first nursery school : Kızılay School of Nursery within the period of Republic . But before this in the process of Ottoman Empire's collapse because of the wars that European Countries had done with the aim of emperyalizm; the necessity for medical personnel was needed and Turkish women rushed into the frontlines and never let their soldiers being alone neither in the frontlines nor behind them.

The devotion of Turkish women as it was in each phase of Turkish history, appealed itself since the beginnig of the Crimean War till to the gain of the National Struggle as well . Turkish woman as part of her character contributed to the progress of this profession nursery "and caused to find a respectfull place while gaining the others affection. Turkish nurses always supported their profession,while they had been thorough out with in the history of Republic.

The upgrading of professional training for nursery to a college education, the changement of both society and nurses point of view, the rise of the numbers of association and their members, the widespread of media related to nursery has been some of the positive developments for this profession.

Key Words: Nurse' s Aide, Obstetrician, Nursery.

ÖZET

Türkiye’ de başlangıçta, amatörce yapılan hastabakıcılık, ebelik ve hemşirelik uğraşları, zaman içinde gelişerek, profesyonel anlamını, Cumhuriyetle yaşıt, ilk Hemşire Okulu olan Kızılay Hemşire Okulu ile bulur. Ancak öncesinde, Osmanlı İmparatorluğu’ nun yıkılma sürecinde, Avrupalı ülkelerin emperyalist amaçlı, art arda çıkardıkları savaşlar sebebiyle, tıp personeli açığı ortaya çıkmış, Türk Kadınları cephelere koşmuş, askerini gerek cephede, gerek cephe gerisinde yalnız bırakmamıştır.

Türk kadınlarının fedakarlıkları, tarihin her döneminde olduğu gibi, Kırım Savaşı’ ndan Milli Mücadelemizin kazanılmasına kadar olan dönemde de, kendisini göstermiştir. Türk Kadını, karakteri gereği, kendisine çok uygun olan Hemşirelik Mesleğinin, Ülkemizde sevilmesine, saygın bir yer edinmesine ve bu meslek grubunun gelişmesine, katkıda bulunmuştur. Türk Hemşireleri, cumhuriyet tarihi boyunca, mesleklerinin geçirdiği evreleri desteklemişlerdir.

Meslek eğitiminin, yüksek okul seviyesine çıkarılışı ile, hem toplumun, hem de hemşirelerin kendi mesleklerine bakış açılarının değişmesi, mesleki dernek sayılarının ve bu derneklere üye hemşire sayısının artışı, mesleğe ilişkin basın yayın araçlarının yaygınlaşması da, hemşirelik mesleği için olumlu gelişmeler olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hastabakıcılık, ebelik, hemşirelik.

ABSTRACT

The work of nurse's aide, obstetrician and nursery which was done so ameteurly in Turkey in the beginning, found its professional meaning with the first nursery school : Kızılay School of Nursery within the period of Republic . But before this in the process of Ottoman Empire's collapse because of the wars that European Countries had done with the aim of emperyalizm; the necessity for medical personnel was needed and Turkish women rushed into the frontlines and never let their soldiers being alone neither in the frontlines nor behind them.

The devotion of Turkish women as it was in each phase of Turkish history, appealed itself since the beginnig of the Crimean War till to the gain of the National Struggle as well . Turkish woman as part of her character contributed to the progress of this profession nursery "and caused to find a respectfull place while gaining the others affection. Turkish nurses always supported their profession,while they had been thorough out with in the history of Republic.

The upgrading of professional training for nursery to a college education, the changement of both society and nurses point of view, the rise of the numbers of association and their members, the widespread of media related to nursery has been some of the positive developments for this profession.

Key Words: Nurse' s Aide, Obstetrician, Nursery.

GİRİŞ

“Cumhuriyet Dönemi Türkiye’ sinde Hemşirelik Teşkilatının Gelişimi” konulu tez çalışması, çok önemli bir meslek gurubu olan hemşireliğin, Ülkemizdeki gelişim sürecini incelemek amacı ile hazırlanmıştır.

Hemşirelik mesleği, İngiliz Florance Nightingale’ in, Kırım Savaşı sırasında, İstanbul’ a, İngiliz hasta ve yaralılarına tıbbi ve sosyal yardım amaçlı, gelişi ile doğmuştur. Mesleğin temelleri, İstanbul’ da atılmış, tüm Dünya’ ya, yine İstanbul’ dan yayılmıştır. Hemşirelik mesleğinin, günümüzdeki ve Ülkemizdeki durumunu incelemek için Florance Nightingale’ İstanbul’ a gelişinden ve buradaki çalışmalarından bahsetmek gereklidir. Bu yüzden tezimin ilk bölümünü, Dünyada hastabakımı ve Florance Nightingale’ e ayırdım.

İkinci bölümde, Ülkemizde hasta bakımına ne sebeple ihtiyaç duyulduğu, Osmanlı İmparatorluğu’ nun, birbiri ardınca içine sürüklendiği savaşların, bu ihtiyacı nasıl tetiklediğini, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’ nda, askerlerimizin acıklı hallerinin, hemşirelik mesleğine katkılarını anlatmaya çalıştım. Hemşirelik mesleğinde Hilal-i Ahmer’ in rolünü ve hasta bakımının daha profesyonel olarak, hemşirelik mesleğine dönüşümünü, Ülkemizde açılan ve sayıları giderek artan, Hemşire Okullarından, bu okulların, zamanla, üniversite düzeyine çıkışlarından bahsettim. Milli Mücadelemizin kazanılmasıyla birlikte, Cumhuriyet sonrası 1930-1960 arası dönemi, Refik Saydam’ ın Ülkemiz sağlık hizmetlerine katkılarını anlatmaya çalıştım.

Üçüncü bölümde, Ülkemizin yetiştirmiş olduğu, ve hemşirelik mesleğine katkılarının büyük olduğuna inandığım, bazı hemşire liderlerden ve mesleki başarılarından bahsettim.

Bu çalışmayı hazırlarken, internet kaynaklarından, Türk Hemşireler Dergisi, Celal Bayar Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve GATA Kütüphanelerinden yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA HEMŞİRELİĞİN GELİŞİMİ

1. 1. FRANSA, ST. VINCENT DE PAUL (1576-1669) :

Modern hemşireliğe doğru ilk kıvılcıkları, Fransız papazı St. Vincent de Paul ile olmuştur. Kıtık ve hastalıklar nedeniyle insanların öldüğü 1600' lü yıllarda fakirlere yardım etmiş, onlara iş imkanı sunmuştur. 1633 yılında Hayırsever Hemşireler Örgütünü (Sisters of Charity) kurmuştur. Bu kuruluşun başına Madam Le Grasy'i getirmiş, özel bir eğitim uygulatmıştır. Bu okula alınacak genç hanımların ahlaklı, akıllı, yetenekli ve fakir hastalara bakmaktan haz alabilecek olmalarını şart koşmuştur. Okulda öğrencilere okuma yazma, hasta bakımı dersleri verilmiştir.¹

Hayırsever Hemşireler özel bir forma giymişlerdir. Bu forma mavi renkte ve beyaz yakalıdır. Başlarına da kornet denen büyük beyaz bir kep takmışlardır. Bu hemşireler gerek evlerde gerekse hastanelerde hastalara bakmışlardır.²

1.2. ALMANYA:

1821 yılında Kaiserwerth ilçesinde kilise papazı Theodore Fleidner ve eşi tarafından bir sağlık kurumu açılmış ve kurum çok iyi bir isim yapmıştır. Papaz Fleidner para temin etmek için İngiltere' ye gittiğinde, hapishanelerde sağlık açısından büyük yenilikler yapan Elizabeth Fry ile tanışmış, onunla birlikte yetimhaneleri, bakımevlerini dolaşmış, İngiltere dönüşünde, Alman Hapishane Cemiyetini kurmuş, fakat cemiyet toplumda kadınların bu gibi işlerde çalışmalarını hoş karşılamadığından, yeterli ilgiyi görmemiştir. Tüm bunların yanında dekoneslerin (Almanya' da hasta bakımı ile uğraşan, daha çok dini ve sosyal yardım sunan kadınlar) öğrenim ve uygulama yapmaları amacıyla bir hastane organize edilmiş ve 1836 yılında açılmıştır.³ Bu

¹Selva E. Şentürk, **Hemşirelik Tarihi ve Deontolojisi**, İstanbul: Can Kitapçılık, 1990, s.50 ; Seher Şimşekçakan, **Hemşirelik Mesleği ve Tarihçesi**, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1994, s.21.

² Şentürk, **a.g.e.**, s.50. ; Şimşekçakan, **a.g.e.**, s.21.

³ <http://www.bilgilik/tarihegecenkadınlar/FloranceNightingale>, 10.12.2005.

hastanede bir doktor kızı olan Gertrud Reichort, on yedi yıl dekonas olarak çalışmıştır. Papaz Fleidner' in eşi Fredericka ise bu enstitüyü yönetmekle görevlendirilmiştir. Hastanenin, kadınlar, çocuklar ve erkekler için ayrılmış servislerinde birer dekonas çalışırdı. Dekonaslar, ev idaresi, yemek pişirme, çamaşırların yıkanması işlerinde nöbetleşe görev alırlardı.⁴ Hasta bakımının teorik ve pratik öğretimi, doktorlar tarafından verilmiştir. 1864' te Fleidner öldüğünde, 28 yıllık çalışmaları sonucunda, 32 dekonas evi, görev başında 1600 dekonas vardı. Kurduğu kurumlar arasında, 150 yataklı kadınlar için akıl hastanesi, çocuklar için bir yetimhane ve okul ve mahkumiyetini tamamlamış kadınlar için bakımevleri vardı. Dekonasların kıyafetleri, beyaz kolalı yaka ve beyaz kep, kepler çenenin altından bir fiyonkla bağlı idi. 16-19. yy. lar hemşirelikte karanlık dönem sayıldığından, tıp ve cerrahide pek ileri gidilememiştir. Hastalıklara teşhis konulabilmiş, fakat tedavileri bilinmemiştir. Fizyoloji, kimya ve bakteriyolojide de pek ileri gidilememiştir. Hasta tedavisinde müshiller, yakılar ve kan alma tedavileri yapılabilmiş, termometre henüz icat edilemediğinden, ateşler elle yoklanmıştır. Büyük ün kazanan bu sitede, Florance Nightingale de kısa bir süre eğitim görmüştür.⁵

1.3. İNGİLTERE:

İngiltere' de 16. yy.' da yapılan reformlarla, hastanelerde çalışan 100' den fazla dini teşkilata mensup kişi hastanelerden uzaklaştırılmıştır. Ancak daha sonra bunların görevlerini yerine getirecek kimse bulunamamıştır. Bu devreye Karanlık Devre denmekte ve 16. yy. ile 19. yy. arasını kapsamaktadır. Bu süreçte hastanelerde çalışan kadınlar, ahlaken düşük, sarhoş ve kötü huylu kadınlardır. İngiltere' de durum böyleyken, 1840 yılında Elisabeth Fry, Hayırsever Hemşireler Örgütünü kurmuştur.⁶

1. Dünya Savaşı patlak verdiğinde, İngiltere de, derinden etkilenmiştir. İngiliz ordusuna 10.000 hemşire yazılmış, 6.000 hemşire hizmet vermiş, 13.000 hemşire de yedekte tutulmuştur. Halbuki Kızılhaçta eğitimli 6400 hemşire vardır. Sayı yetersizliğinden dolayı, sömürgelerden ve Amerika' dan hemşire istenmiştir. Gönüllü hemşire cemiyetleri kurulmuş, 60.000 gönüllü

⁴ Şentürk, **a.g.e.**, s.52.

⁵ Şimşekçakan, **a.g.e.**, s.22.

⁶ Şimşekçakan, **a.g.e.**, s.23.

erkek ve kadın hemşire başvurmuştur. Bunlar sadece hemşirelik değil, aynı zamanda yardımcı personel görevleri de görmüşlerdir.

2. Dünya Savaşından hemen önce, hastanelere yetecek sayıda hemşire olmadığından, yardımcı hemşire kavramı önem kazanmıştır.1938’ lerde yardımcı hemşire sıkıntısı artmış, 2. Dünya Savaşı, bu gereksinimi had safhaya ulaştırmıştır. Harbin başlangıcında, yardımcı hemşirelerin 2 yıl eğitim alması gerekli görülmüşken, harbin şiddetlenmesiyle birlikte, gönüllü hemşirelere de kısa kurslar verilerek, ilk yardımda, ev hemşireliğinde, hasta bakımına alıştırılmışlardır.⁷

Hemşirelik Mesleği denince akla ilk gelen isim Florance Nightingale’ dir. Dünya hemşireliğinin en büyük önderi Florance Nightingale, 12 Mayıs 1820’ de İtalya’ nın Floransa şehrinde dünyaya gelmiştir.⁸

Zengin ve soylu bir aileye mensup olan Florance Nightingale, Latince, Almanca, Fransızca, İtalyanca tarih ve felsefe dersleri almıştır. 17 yaşında büyük bir Avrupa gezisine çıkan Florance Nightingale, 25 yaşında hasta ve fakirlere küçük bir bakımevi açma hayaliyle çırpınmış, ailesinin tüm ısrarları onu bu hayalinden vazgeçirememiştir. 1847 yılında Roma’ da Katolik hemşirelerin eğitimlerini görmüş, 1849’ da Elisabeth Fry’ ın tavsiyesi üzerine, Fleidner‘ in Kaiserwerth’ teki dekonos teşkilatını ziyaret etmiş ve orada 3 ay kaldıktan sonra 1851 yılında geri dönmüştür.⁹ Dekoneslerin eğitimlerini beğenmemekle birlikte, Fleidner ve arkadaşlarının amaç ve çalışma arzularından çok etkilenmiştir. 1852 ve 1853 yıllarında İrlanda ve Fransa’daki Katolik enstitülerinin hemşirelik eğitimleri hakkında bilgi edinmiş ve aynı yıl ‘ Hastalık Anında Kibar Hanımlar ‘ Örgütünün başına geçmiştir. O güne kadar 4 ayrı ülkenin hastanelerini gezme olanağı bulmuş, gözlemler yapmış, bilgi toplamıştır. Bir yıl kadar Londra enstitülerinde yöneticilik yaptıktan sonra hemşirelik alanındaki yetenekleri de gelişmiştir.1854 yılında modern hemşireliğin başlangıcını teşkil edecek bir çok fırsat ortaya çıkmıştır.¹⁰

⁷ Şentürk, **a.g.e.**, s.78.

⁸ Ayşegül Demirhan, **Kısa Tıp Tarihi**, Bursa: Bursa Üniversitesi Basımevi, 1982, s.155.

⁹ Şimşekçakan, **a.g.e.**, s.23.

¹⁰ Şentürk, **a.g.e.**, s.60.

Ekim 1853 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu, Rusya‘ ya savaş ilan etmiş, Mart 1854‘ te İngiltere ve Fransa müttefik olarak, Osmanlı Devleti yanında savaşa girdiklerini açıklamışlardır. Savaşın fiilen başlama tarihi Mart 1854 tarihidir.

Daha savaşın başlarında çıkan bir kolera salgını ile, 1000 kadar asker Üsküdar‘ a gönderilmiştir. Fransızların yaralılarına bakacak rahibeleri varken, İngiltere‘ nin hasta ve yaralılarına, eğitilmemiş erkek bakıcılar bakmakta idi. Ordu ile birlikte İstanbul‘ a gelen London Times Muhabiri ordunun bu acıklı durumunu İngilizlere anlatmış ve yardım kampanyalarını başlatmıştır.¹¹

Kırım Savaşının hızlanmasıyla birlikte, İngiliz Savaş Bakanı Sidney Herbert, Ekim 1854 tarihinde Florance Nightingale‘ in başında bulunduğu Katolik ve İngiliz rahibelerden oluşan 38 kişilik bir hemşire / hastabakıcı grubunu İstanbul‘ daki İngiliz hastalarına hizmet vermek amacıyla görevlendirmiştir. Nightingale ve ekibi Kasım 1854 tarihinde İstanbul‘ a gelmişler ve kendileri için ayrılan Üsküdar Selimiye Kışlasındaki Baraka Hastanesine yerleşmişlerdir.¹²

Türkiye‘ ye gitmek üzere başvuran hemşire-hastabakıcılarda şu şartlar aranmıştır:

- Adaylar, yeme – içme yatak ve üniformaya ücret ödemeyecekler,
- Haftalık 12-14 şilin alacaklar ve bu ücret gerektiğinde artırılabilecek,
- Nightingale‘ in emrinde olacak ve bununla ilgili bir kontrat imzalayacaklar,
- Hastalandıklarında, ekonomik durumu iyi olanlar, birinci, iyi olmayanlar ise üçüncü mevki ile İngiltere‘ye gönderilecek ve sadece ekmek yiyecektir.

Ekibe katılmış hemşirelerden 14 tanesi hastanelerde çalışmış, tecrübeli kişilerdir. Geri kalan 23 tanesi dinsel kuruluşlardan gelenlerdir.¹³ Bunlardan ayrı olarak, hastanelerde çalışmış, ancak hemşire olmayan, Mary Stanley

¹¹ Sultan Taşcı, “Florance Nightingale”, **Türkiye‘ de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1997, s.59.

¹² Oya Dağlar, “Kırım Savaşı‘ nda Orduların Sağlık Durumu ve Bir Belge”, **Tıp Tarihi Araştırmaları**, cilt : 12, sayı: 47, İstanbul: 2004,s.48.

¹³ Şentürk, **a.g.e.**, s. 62.

idaresindeki 46 kişilik ‘ lady ‘ adı verilen eğitimli bir grup da Nightingale‘ e katılmak istemiştir. Bu grup; 9 kadın, 15 rahibe ve 22 hastabakıcıdan oluşmaktadır. Hastabakıcıların da 20 tanesi hasta bakımı için değil, ruhani işler için geldiklerinden, topluluğa alınmamışlar ve 2 ay içerisinde geri gönderilmişlerdir.¹⁴

Florance Nightingale‘ in, İstanbul Selimiye‘ ye gelişi, Baraka Hastanesi hekimlerince hiç de hoş karşılanmamıştır. Özellikle, Başhekim Dr. Menzies, hem de bir askeri hastanede, kadınların ortalarda dolaşmasından, hem hastaların hem de doktorların rahatsız olacağını ileri sürmüş ve Florance Nightingale‘ e kötü davranmıştır. Sonunda, Dr. Mc. Grigor, kendi bölümünde kadın hastabakıcıların görevlendirilebileceğini, bundan bir rahatsızlık duymayacağını söyleyerek, Nightingale ve ekibinin işbaşı yapmasına olanak tanımıştır.¹⁵

Eksikler o kadar çoktur ki, Florance Nightingale ve arkadaşları işe nereden başlayacaklarını bilememişlerdir. Florance Nightingale, parçalanmış yatak takımlarını yamatmış, temizletmiş, hemşireler arasında görev dağılımı yapmıştır. 28 hemşireyi Selimiye‘ de, diğer 10‘ unu Haydarpaşa‘ da görevlendirmiştir.¹⁶

1700 yataklı hastanede 3-4 bin hasta yatmaktadır. Hastanenin her tarafı berbat bir durumdadır. Helalar ve sanitasyon çok kötü düzeyde, hasta ve yaralılar kanlı elbiseleri ile yerlerde, tahta ve hasırlar üzerinde yatmaktadırlar. Yatak takımı diye bir şey mevcut değildir. Temizlik için su, sabun, havlu vb. bile yok denecek düzeydedir. Hastalar yemeklerini elleri ile yemekte, fareler ortalıkta dolanmaktadır. Nightingale ve arkadaşları, ilk olarak kışlayı temizlemekle işe başlamışlardır. Fare ve haşeratı yok edici tedbirler almışlardır. Florance Nightingale, temizlik maddelerinin bir kısmını kendi tahsilatı ile Londra‘ dan getirtmiş (The Times Fonu),¹⁷ 2 ay içerisinde

¹⁴ Nimet Taşkiran, ‘‘Florance Nightingale ve Kendisine Ait Yayınlanmamış Türk Arşiv Belgeleri’’, **Türkiye‘ de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1997, s.19.

¹⁵ **Emniyet Sandığı Radyo Kültür Yayınları**, ‘‘Lambalı Kadın ‘’, (ty.), s.66.

¹⁶ Taşkiran, **a.g.e.**, s.18.

¹⁷ Dağlar, **a.g.e.**, s.48.

hastane yaşanabilir bir hal almış, 6 ay içerisinde ölüm oranı büyük düşüşler göstermiştir.¹⁸

Florance Nightingale' in Üsküdar' daki hayatı, Selimiye Kışlası ve Haydarpaşa Hastanesi arasında geçmiştir. Geceleri de elindeki lamba ile hastaları dolaştığından, 'Lady with a lamb' efsanesi doğmuştur.¹⁹

Florance Nightingale ve ekibinin Türkiye' ye gelmelerine ait ilk bilgiler, o zamanlar Türkiye' de çıkan ikinci gazete olan Ceride-i Havadis' te yayınlanmıştır. Gazeteye göre; ilk yaralılar, boşaltılan, Selimiye Kışlası, Haydarpaşa Hastanesi, Davutpaşa ve Kuleli Kışlaları, Üsküdar' da eski Sultan Sarayı ve yanına tesis edilen Palace Hospital ve Stable Hospital, Tarabya' da Sultan Köşkü' nden hastaneye dönüştürülen Royal Naval ve Marine Hospital, Beyoğlu (İngiliz Saint George Hastanesi) Hastanesi' nde tedavi görmüşlerdir.²⁰ Ayrıca, tersane havuzunda bulunan eski gemilerden Memduhiye Gemisi de havuzdan çıkarılarak, İngiliz yaralılarına hastane olarak verilmiştir.²¹

Fransızlar, İstanbul Kasımpaşa ve Tarabya' da Merkez Deniz ve Deniz Hastaneleri, ayrıca Kırım, Varna, Gelibolu, Çanakkale ve Edirne' de de hastanelere sahiptiler.²²

İstanbul hastanelerine yatarak tedavi gören ve yolculuğa dayanabilecek durumda olanların, Londra' ya nakilleri düşünülmüş ve Semaniye adlı Türk Gemisinin içine 750 yatak alabilecek tadilat yapılmış, hastaların rahat seyahat edebilmeleri için 500 yatak hazırlanarak, hekim gözetiminde, İstanbul' dan Londra' ya gönderilmişlerdir.

Nightingale' in Selimiye' deki başarılı hizmetlerinden sonra Kırım' a gitmesi istenmiştir. Mayıs 1855 tarihinde, yanına, iyileşerek savaş alanına dönecek olan 420 asker, 4 hastabakıcı, 2 aşçı ve 1 yardımcı ile Robert Low adlı gemi ile Kırım' a gitmiştir. Kırım' da hummaya tutulan Nightingale, yine

¹⁸ Şimşekçakan, **a.g.e.**, s.24.

¹⁹ Şentürk, **a.g.e.**, s.64.

²⁰ Dağlar, **a.g.e.**, s.48.

²¹ Taşkiran, **a.g.em**, s.21.

²² Dağlar, **a.g.e.**, s.49.

İstanbul‘ a dönmüş, yaklaşık 10 ay sonra (Mart 1856‘ da) yeniden Kırım‘ a gitmiş ve Nisan 1856‘ da savaş sona ermiştir.²³

Nightingale‘ in, gerek İstanbul, gerek Kırım‘ da gösterdiği insanüstü çaba, büyük takdirle karşılanmış, insanlığı kendine hayran bırakmıştır. Nightingale, Üsküdar‘ a geldiğinde % 42 olan ölüm oranı, ayrıldığı, 1856 yılında %2‘ ye düşmüştür.²⁴

Nightingale‘ e, Kırım Savaşı sırasında gösterdiği hizmetlerden dolayı, Sultan Abdülmecit tarafından değerli taşlarla süslü, özel yapım bir bilezik hediye edilmiştir. Bileziğin üzerinde 28 elmas vardır ve maddi değeri, zamanın iyi semtlerinde bir yalı satın almaya yetecek kadardır. Kol saati şeklindeki bu bilezik üzerinde şöyle yazmaktadır:

“ *Yakuta şebih olmadadır rengi akikin,*

Hurşit gibi pür lem‘ an olmalı elmas “

Yani; ‘ Nightingale meydana çıktığından beri her tarafı aydınlattı, akikin rengi bile yakuta benzedi ‘ denmiştir. Diğer hemşirelere de, toplam 1000 altın hediye edilmiştir.²⁵

Artık büyük bir şöhrete ulaşmış, mesleğe dair her konuda söz sahibi olmuştur.19. yüzyılda İngiltere‘ de hemşirelik dendiğinde, disiplinsiz, kavgacı, cahil hatta sarhoş bir meslek grubu akla gelirken, Nightingale, önem verilmeyen, küçümsenen hemşirelik adını kurtarmış, saygınlık kazandırmış ve önderi olmuştur. Meslekte neler yapılabileceğini göstermiştir. Çünkü Florance Nightingale anlayışına göre hemşire, ideal ‘ ‘ Good Woman ‘ ‘ simgesidir.²⁶

Nightingale, hemşirelik eğitime büyük önem vermiştir. Artık en büyük amacı bir hemşire okulu kurmaktır. Bunu 1860 yılında gerçekleştirmiştir. Kendi adını taşıyan modern anlamdaki ilk hemşire okulu St. Thomas Hastanesinde kurulmuştur. Nightingale Nursing Home‘ a 25-30 yaş arasında 15 kadın alınmış, eğitim 1 yıl olarak saptanmıştır. Okul, dünyada, bağımsız ve eğitilmiş öğrenci kabul eden ilk hemşire okulu olmuştur.

²³ Taşkiran, **a.g.m.**, s.22.

²⁴ Şentürk, **a.g.e.**, s.65.

²⁵ Taşkiran, **a.g.em**, s.32.

²⁶ Sibel Aydoğdu, ve Çağrı Üstün, ‘ ‘ Tıpta Kadın Olmak ‘ ‘, **Sendrom Dergisi**, cilt: 8, 2003, s.83.

Okulun idaresi için, Miss Nightingale' in sağılığı yerinde olmadığı için Miss Wardroper adında St. Thomaslı bir hemşire müdür olmuştur.²⁷

Okul mezun verdikten sonra düzenli bir eğitim görmüş hemşirelerle, pratikten yetişenler arasındaki fark derhal anlaşılmıştır. Nightingale yöntemiyle yetişen hemşireler, zamanla daha iyi yaşam ve çalışma standartlarına sahip olmuşlar ve modern hemşireliğin temelleri sağlamlaşmıştır. Bu sıralarda Londra 'nın diğer hastanelerinde de teşebbüslere geçilmiş, Kızılhaç kuruluşlarının da hemşirelik eğitimine gösterdiği ilgi, modern hemşireliğin gelişimine katkıda bulunmuştur.²⁸

1858 yılında, hasta bakım konusundaki tecrübelerini, 567 sayfalık bir kitapta; 'Notes on Matters Affecting The Health ' ve 'Notes as to the Introduction of Female Nursing into Military Hospitals ',

1859 yılında, tüm dünyada yankı uyandırmış, 76 sayfalık kitabı, ' Notes on Nursing ', Hemşirelik Konusunda Notlar ve 108 sayfadan oluşmuş, ' Notes on Hospitals ', Hastaneler Konusunda Notlar,

1860 yılında, 3 cilt ve 800 sayfadan oluşan, 'Suggestions for Thought to the Searchers After Truth Among the Artizane of England ',

1861 yılında, 'Notes on Nursing for the Labouring classes ',

1863 yılında, ' Evidence for the Royal Commissions on the Sanitary State of the Army in India ' (Hindistan' daki Ordunun Sanitasyon Durumu) ve 67 sayfadan oluşan ' Sanitary Statics of Colonial Schools and Hospitals ' (Alay Hastaneleri ve Okullarında Sanitasyon Durumu),

1865 yılında, ' Organisation of Nursing ',

1871 yılında, 110 sayfalık, ' Introductory Notes on Lying in Institutions

1874 yılında, 'Life or Death in India ' yı yayınlamıştır.²⁹

Nightingale, 1910 yılında 90 yaşında Londra 'da ölmüştür.

²⁷ Şimşekçakan, a.g.e., s.25.

²⁸ Şentürk, a.g.e., s.66.

²⁹ Taşkıran, a.g.m., s.43.

1.4. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ:

19. yüzyılın başlarında Amerikan kolonilerinde ilk hastaneler belediyelere bağlı olarak açılmıştır. Bu hastaneler, fakir evleri şeklinde olup, hastane fikrinden çok uzaktır. Bu sıralarda hemşirelikle pek ilgilenilmemiştir. Hemşirelik sadece salgın hastalık olduğunda akla gelmiştir. Örneğin 1832 yılında Philadelphia' daki kolera salgınında Hayırsever Katolik hemşirelerin çalıştıkları görülmüştür.

İlk defa eğitim fikri, ebelere doğum bilgilerinin tıp öğrencileri ile birlikte doktorlar tarafından verilmesiyle başlamıştır. Bundan sonra ebelere olduğu kadar hemşirelere de anatomi, fizyoloji ve çocuk bakımı dersleri verilmeye başlanmıştır. Daha sonra eğitim görmüş doğum hemşireleri yetişmiş, bu başlangıçlar, toplumda hemşire fikrinin yerleşmesine yardımcı olmuştur.

Doktorlar tarafından ev kadılarına verilen konferanslar, pek çok kadının hemşire olmak üzere başvurusuna yol açmıştır. Kurslara kabul edilen kadınlara doktorlar teorik bilgi vermiş, hemşireler kontrolünde de uygulamalı eğitimler gerçekleşmiştir. Hemşire Derneği'nin kuruluşu ve ziyaretçi hemşirelerin maaşlarının bu dernekçe ödenmesi bu dönemlere rastlar.

1860 yılında Florance Nightingale' in İngiltere' de açtığı hemşire okulundan sonra, Amerika' nın pek çok hastane ve tıp okullarında hemşire okulları açılmaya başlanmıştır. Bilhassa Amerikan İç Savaşında hemşirelere çok ihtiyaç duyulmuş, gerek gönüllü gerekse eğitilmiş hemşirelerden büyük yararlar sağlanmıştır. Bunu sonucu olarak, hemşirelik halk arasında saygı ve takdir gören bir meslek haline gelmiş, hatta erkekler dahi hemşire olmak için başvurmuşlardır.

Florance Nightingale' in, İngiltere'de yaptığı işleri, Amerika' da Miss Dorothea Dix üzerine almıştır. Miss Dix, salgın hastalıkların bakımında, salgın hastalıklardan korunmada sanitasyon işlemlerinde, tıbbi araç temininde, hemşirelik açısından büyük reformlar yapmıştır.

1860 yılında, New England' da Almanya' daki dekoness kuruluşuna benzer bir hemşirelik kursu açılmıştır. Bu kurstan da hemşirelik alanındaki liderlerden biri olacak olan Linda Richards mezun olmuştur.

Amerika, gerçek anlamda hemşire okuluna 1870 yılında kavuşmuştur. Bu sıralarda Avrupa ‘nın bir çok ülkesinde Florance Nightingale eğitim programlarının uygulanmasına başlanmış, Amerika da, hemşirelik alanında bu akıma uymuş ve hızla gelişmiştir.

1872 yılında, Amerika’ da Louisa Schyler başkanlığındaki bir ekip hastanelerde iyi eğitim grmuş hemşireler olmadan, hasta bakımının imkansız olduğunu iddia ederek, New York’ ta ‘‘Hasta Yardım Derneği’’ ni oluşturmuş ve hemşire yetiştirmeye başlamıştır. 1873 yılında bu grup, 23.000 dolarlık bir fon bularak, tüm muhalefete rağmen, Bellevue okulunu kurmuşlardır.

1873 yılında Amerikan Hemşire Okullarının ilki New York Bellevue hastanesinde açılmıştır. Bunu takiben New Haven ve Massachusetts’ te benzer iki okul daha açılmıştır. İlk defa okul mezunu bir hemşire olan Linda Richards, bu okullarda yönetim görevi üstlenmiştir. İngiltere’ de St.Thomas Hemşire Okulunun gördüğü işleri, Amerika’ da Bellevue Hastanesi mezunları gerçekleştirmişlerdir. Bu okul mezunları evlere giderek sağlık eğitimi vermişler ve ücretsiz hasta bakımları takdirle karşılanmıştır. Önceleri, orta ve yüksek sınıf aileler kızlarını hemşire okuluna göndermek konusunda direnmişlerse de, sonradan bu durum ortadan kalkmıştır.

1880 yılında Amerika’ da 15 hemşire okulu açılmıştır.1918 yılında ise bu sayı 1580’ e ulaşmıştır. Amerika’ daki hemşire eğitimi ancak 1893’ ten sonra yaygınlaşmıştır.1900 yılında hemşirelik eğitimi hemşire Isabel Hampton Robb ‘ un ısrarları sonucunda 3 seneye çıkarılmıştır.

1.Dünya Savaşı, sadece İngiltere’ de değil, Amerika’ da da hemşireliğin gelişimine katkıda bulunmuştur. 1.Dünya Savaşında, ordu emrinde 400 hemşire olmasına rağmen, Amerikan Kızılhaç ve hemşirelik organizasyonlarının yardımıyla ordu hemşirelerinin sayısı 1,5 sene içinde 20.000’ e ulaşmıştır.1918 yılında askeri hemşire okulları açılmış ve 1920 yılında da ordu hemşirelerine askeri rütbe verilmiştir.1914 yılında başlayan 1. Dünya Savaşına, Amerika’ nın katılımı, 1917-1918 olduğundan, tüm sağlık kuruluşları ve ekipleri hazırdır.1. Dünya Savaşında, İngiliz ve Fransız hemşireliği Amerikan hemşireliğine göre daha iyi durumda idi. Amerikan hemşireliği Fransız ve İngiliz hemşireliğinden çok fayda grmuştur.

1.Dünya Savaşından sonra hemşirelikte 3 önemli dalda ihtisaslaşma olmuştur. Bunlar yönetim-öğretim hemşireliği, halk sağlığı hemşireliği ve özel hemşireliktir.

1930 ekonomik krizi, sağlık alanını da vurmuş, hemşireler işsiz kalmışlardır. 2. Dünya Savaşı hemşirelik mesleğini yeniden popüler hale getirmiştir. Başkan Roosevelt, bir kanunla, hemşireler için zorunlu ordu hizmeti görevi getirmiştir. Amerika'daki tüm hemşirelerin %31' i savaşta görev almıştır.

Amerika 2. Dünya Savaşına 1941 yılında girmiştir. Tüm sağlık kuruluşları ve altı Amerikan hemşirelik organizasyonu savaşta görev almışlardır. 40 yaşın altında evlenmemiş 100.000 hemşire, her ihtisas alanında görevlendirilmişlerdir.

2. Dünya Savaşı, Amerika' da hemşirelik mesleğini yükseltmiş, hemşirelik üniversite düzeyine çıkarılmıştır. İlk üniversite hemşirelik okulları, Minnesota ve Yale üniversiteleri bünyesinde açılmıştır. Böylece hemşirelik bilim üzerine kurulmuş, modern ve toplum ihtiyaçlarına cevap verebilecek bağımsız bir meslek olarak kabul edilmiştir.³⁰

³⁰ Serdar Günaydın, “ 3 ncü Milenyum Eşiğinde Hemşirelik Mesleği ”, **Hürriyet Gazetesi**, 14 Mayıs 2001.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’ DE HEMŞİRELİK TARİHİ VE GELİŞİMİ

Dünya Hemşireler Birliği ICN’ e göre; Hemşirelik mesleği, aile ve toplum sağlığını ve esenliğini korumak, geliştirmek ve hasta olduğunda; iyileştirme amacına yönelik hizmetlerin planlanması, örgütlenmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve ayrıca bu hizmetleri verecek olan personelin eğitilmesinden sorumlu, bilim ve sanattan oluşmuş bir sağlık disiplindir. Bu tanım, günümüz hemşirelik hizmetlerinin genel bir tanımı olmakla birlikte, çeşitli ülkeler, hemşirelik meslek organizasyonları, zaman ve meslekte branşlaşmaya göre farklılıklar gösterebilir.

Ya da Amerikan Hemşireler Birliği ANA’ ya göre hemşire, yardım sunan bir meslek olup; insanların sağlık ve esenliğine katkıda bulunur.

Türk Hemşireler Derneğinin, 1981 yılında yaptığı hemşirelik tanımı ise şöyledir: Hemşirelik, bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını ve esenliğini koruma, geliştirme ve hastalık halinde iyileştirme amacına yönelik hizmetlerin planlanması, örgütlenmesi ve değerlendirilmesinden, bu hizmetleri yerine getirecek bireylerin eğitiminden sorumlu bilim ve sanattan oluşan bir sağlık disiplindir.³¹

Ebelik mesleği, gebelik tanısı koyarak, gerekli muayeneleri yapan, doğum öncesi, süreci ve sonrasında anne ve bebeği izleyen, normal veya riskli doğumlar ve tüm bu aşamalarla ilgili kontrol müdahale ve gerekli bakımı yapabilen, aile planlaması uygulamalarına katılmaya yetkili sağlık disiplindir.

Hastabakıcılık ise, zaman içinde geçerliliği kalmayan, hemşirelik mesleğinin doğuşundan günümüze kadar geçirdiği aşamaların genel ifadesidir. Yani günümüzde hasta bakımına dair her işlemi yapmaya yetkili hemşirelerin, geçmişteki genel adı hastabakıcı idi. Hastabakıcılar süreç içinde hemşire yardımcıları olarak çalışmışlar, günümüzde yeterlik ve mevcudiyetleri kalmamıştır.

³¹ <http://www.turkhemsirelerdernegi.org.tr>.27.03.2006.

Bu genel tanımlamalardan sonra, Ülkemizde, hemşirelik mesleğinin doğuşu ve gelişim evrelerine bakabiliriz:

Kadınların eline bırakılmış olan hasta bakımı, hayli uzun bir geçmişe sahiptir ve tıp mesleğinden sonra da en bilinen meslektir. İlk çağlarda kabile başkanları, sihirbazlar ve yaşlı kadınlar, hasta bakımını üstlenerek, bu mesleğin günümüze dek gelmesine basamak olmuşlardır.

Hasta bakımı tek tanrılı dinlerde de önemli bir yer tutmuştur. Türklerde ortaçağın başlarından beri, bakımevlerinde hastaların bakıldığı, erkek hastalara, erkek, kadın hastalara kadın hastabakıcıların baktığı bilinmektedir.

2.1. İSLAM DİNİ VE HASTABAKIMI:

Tıpta, Türk, İran ve Arap etkisi erken başlamıştır. Hz. Muhammed zamanındaki savaşlarda, Ümmiyetil Gaffariye ve İhsaniy isimli iki kadın develer üzerinde gezici hastanelerde hastalara bakmışlar, yaralarını sarmışlardır. Türk ve Araplar, tıp ilmini 10.yy. a kadar çok ileri götürmüşlerdir. Müslüman hekimler özellikle kimya alanında ilaç yapımında ilerlemişlerdir. Klinik tababete önem verip, hastaları farklı odalarda yatırmışlardır. Akıl hastaları ve cüzzamlılara şefkat ve merhamet göstermişlerdir.³²

İslamiyet'in temel kuralı insanlara yardım etmek üzerine temellenmiştir. Şifa evleri ve imarethanelerle, sosyal yardım hizmetleri gerçekleştirilmekteydi.

Ebeler genellikle iri yarı, yaşlı kadınlar olurdu. İslam ülkelerinde eczacılık konusunda da göze çarpan gelişmeler vardı. Mısırlılar ilk kez eczane açan, eczacılık okulu kuran ve ilaç hazırlama yöntemleri geliştiren Müslüman topluluklardandır. Uygurlular ilaç yapmada geniş bir bilgiye sahiptirler. İlaçları balla tatlandırırdıkları gibi, yarada nişasta ve küflü peynir karışımı kullanırlardı. Toksikoloji dalında İslam yapıtları yüzyıllarca temel yapıtlar olmuştur. On üçüncü yüzyılda cami El İbn-i Baytar'da 1400 den çok ot-ilaç depolanmıştır. Bunların üç yüz kadarı günümüzde de kullanılmaktadır. Bu

³² Şimşekçakan, a.g.e., s.12.

alandan en tanınmış kişi Abu Mansur' dur. 44' ü hayvan kaynaklı, 75' i mineral, 466' sı ot kaynaklı 585 ilacın bileşimini vermiştir.

Kimya bilimini kuranlar İslam hekimleridir. En tanınmış kimyager hekim Geber (702-765)' dir. Nitrik asidi, su banyolarını ilk kez O kullanmıştır.

İslamiyet' te ilk hastaneyi, M.S. 707 yılında Halife El Velid Şakir yaptırmıştır.

847 yılında Kahire' de ve 918 yılında da Bağdat'ta, hastaneler yaptırılmıştır. Dünyada ilk defa tıp eğitiminde klinik uygulamayı İslam hekimleri başlatmıştır. İslam Dininin toplumsal yaşamı düzenlemede etkili kurallar getirmesi, dinin toplum hayatını ve hijyenik uygulamaları etkileyecek kuralları ön görmesi, sağlığı koruyucu uygulamaların yer alması ve bilimsel düşüncüyü desteklemesi, İslam dünyasının tıp alanında büyük gelişmeler göstermesine neden olmuştur. Ancak İslam dininin bedeni kutsal sayması ve otopsiye izin vermemesi anatomi, fizyoloji ve cerrahi alanında ilerlemelerini engellemiştir.

Bugünkü anlamda koruyucu hekimliğin ilk kez İslam uygarlığında başlamasının kanıtları, Kurtubalı İbn-ül Hatib' in bulaşma ve Razi' nin kokuşma konusundaki gözlem sonuçlarıdır. Koruyucu hekimlikte beslenmenin önemini, dinlenme ve spor yapmayı da ilk kez İslam hekimleri önemsemişlerdir. Tarihte ilk kez gezici hekimlik uygulamasına başlanmış, hastalar için toplumsal yardım örgütleri (vakıflar) kurulmuştur. Vakıf adı verilen bu yardım örgütünü, tarihte ilk kez Urfa' da Hıristiyanlar kurmuşlarsa da, işleyen ve etkin ilk örneğini Müslümanlar geliştirmişlerdir.³³

2.2. TÜRKLERDE HASTABAKICILIK VE HEMŞİRELİK:

Selçuklular döneminde de sağlık konusuna önem verilmiştir. Sultanlar, hayırsever zenginler, toplum sağlığı için şefkat ellerini hastalara uzatmışlar, hastaneler, şifahaneler kurmuşlar, develerle nakledilen seyyar hastaneler oluşturmuşlardır. 1206 yılında Kayseri' de Anadolu' nun ilk modern hastanesini yine Selçuklular kurmuşlardır. Hastanenin kurucusu, çağın

³³ <http://www.gata.edu.tr>. 10.03.2006.

hükümdarı Gıyaseddin Keyhüsrev ve kız kardeşi Gevher Nesibe' dir. Tüm bu şifa evlerinde usta- çırak tarzında yetişen kadın ve erkekler, ayrı ayrı kadın ve erkek hastalara bakmışlardır. 1308' de Amasya Abdullah Hastanesi, aynı dönemlerde kurulmuş diğer bir hastanedir.

Osmanlı devri, Selçuklu tababetinin devamı niteliğindedir. Tababet, 19. yy. a kadar doğu karakterini muhafaza etmiş, 19. yy.' dan sonra, yüzünü tamamen batıya dönmüştür. Osmanlılar, ele geçirdikleri şehirlerde hastane, hamam, kaplıca ve tımarhaneler yaptırmışlardır. 1. Beyazıt, Bursa' da 1389'da bir hastane yaptırmıştır. 1421-1451 yılları arasında, Edirne'de, 2. Murat, Miskinler (Felçliler) Yurdu yaptırmıştır. 1470' de Fatih Sultan Mehmet, Fatih Külliyesi adı altında ilk üniversiteyi, ardından Kanuni Sultan Süleyman, Süleymaniye Külliyesi adı altında ikinci üniversiteyi kurmuşlardır. Bunlardan sonra yapılan bütün hastanelerde doktor eczacı ve hastabakıcı kadroları vardır.³⁴

Türk kadınları tarih boyunca hastaya bakmakla yetinmemiş, ayrıca gebelere bakmış, ebelik yapmışlardır.

Osmanlılar, daha kuruluş yıllarından itibaren, insan sağlığının korunması ve tedavilerin nasıl olması gerektiği konularında düşünmüşler ve sağlık işlerinin devletçe düzenlenmesi için hekimbaşılığı makamını kurmuşlardır.³⁵ Böylelikle, sağlık çalışanlarının da kontrolünü sağlamaya çalışmışlardır. Örneğin, 2. Beyazıt zamanında Enderun Mektebi Hastanesi' nde çalışan 3 kadın mevcuttur ve bunlara 'ana ' denmiştir. Anaların başlarında bulunan kişilere de Hastabakanlar Ustası denmektedir. Yine Osmanlı saraylarında hassa hekimlerine yardımcı olarak çalışan usta- çırak tarzında yetişmiş kadınlar vardı.

İstanbul' da kurulan ve günümüze kadar gelen hastanelerden en önemlileri, 1843 yılında kurulmuş olan Valide Sultan' ın yaptırdığı Gureba Hastanesi ile 1862 yılında Sadrazam Kamil Paşa' nın eşi adına yaptırdığı, Zeynep Kamil Hastanesidir. Buralarda hasta bakımını kadınlar vermektedir.³⁶

³⁴ Şimşekçakan, a.g.e., s.15.

³⁵ Nükhet Y. Kutlay, "Refik Saydam' ın Sağlık Politikası ve Hıfzısıhha Merkezinin Bu Politikadaki Yeri", **Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları**, cilt: 4, İstanbul: 1998, s.190.

³⁶ Deniz Topçuğlu, " Hemşirelik", **Dünyada ve Türkiye' de 1850 Yılından Sonra Tıp Dallarındaki İlerlemelerin Tarihi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, 1988, s.199.

Türk toplumunda kadının hasta bakımındaki yeri oldukça eski olmasına rağmen, modern hemşirelik tarihi çok yenidir.

2.2.1. Hastabakıcılık Ve Hemşirelik Kursları :

Osmanlı devletinde hemşirelik eğitimi ilk olarak Meşrutiyet döneminde başlamıştır. Tıbbiye Mektebinde ebelik kursları açılması için, hekimbaşı tarafından, 1842’de hükümete bir tahrir verilmiş ve kabul görmüştür. Bunun sonucu olarak 1843 yılında, Tıbbiye Mektebi’ nde, ebelik kursları açılmıştır. Burada eğitim, mankenler üzerinde yapılmaktadır. Bu şekilde eğitime başlayan ebelik kursları, 1845 yılında ilk mezunlarını vermeye başlamışlar ve bunlar diplomalarını padişah huzurunda almışlardır. İlk mezunların 10’ u Müslüman, 26’ sı hristiyanıdır. Okula öğrenci alımında ilk okul mezunu olma şartı bile aranmamakta idi. Bu şart ancak 2.nci Meşrutiyet’ ten sonra getirilmiştir.³⁷

Ahmet Cevdet Paşa’nın kızı, Fatma Aliye Hanım, 1896 yılındaki Yunan Savaşı esnasında yaralanan Türk askerlerine yardım için, Cemiyet-i İmdadiye adında bir dernek kurmuş, ailelerden yardım toplamak gibi sosyal faaliyetlerde bulunmuştur.³⁸ Ayrıca ‘ Tercüman-ı Hakikat ‘ Gazetesi aracılığıyla, Türk kadınlarını yardıma çağırmıştır. O’ nun bu çağrısı, İstanbul’ un aydın kadınları arasında öyle yankı bulmuştur ki, gelen yardımlar, gazete binasını doldurmuştur. Fatma Aliye Hanım, devamı daha sonra da gelecek olan bu tür kampanyaların öncülüğünü yapmıştır.³⁹

2.2.2 Kırım Savaşı’ nda Türk Hemşireliği:

1854 Kırım Harbi sırasında, Türk hükümeti tarafından getirtilen Fransız hemşireler, Fransız askerlerine bakmışlardır. Florance Nightingale başkanlığındaki İngiliz hemşireler de, İngiliz askerlerine hizmet vermek üzere, Selimiye Kışlası’ na gelmişlerdir. Bu olaylar, bizdeki hemşirelik mesleği için bir örnek olmuştur.⁴⁰

³⁷ Şefika Kurnaz, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992, s.39.

³⁸ Zuhâl Özyayın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, İstanbul: Prof.Dr. Velioglu Fonu Yayınları, 2001, s.308.

³⁹ Kurnaz, **a.g.e.**, s.62.

⁴⁰ Ayşegül D.Erdemir, **Tıbbi Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi**, Bursa: Güneş & Nobel, 1996, s.296.

Yine aynı yıllarda, Bimarhane Nizamnamesi’ nde Türk kadın hastabakıcılara, “ İnas hademe “ denildiğinden ve bu kadınlara ilişkin bazı yazılı hükümlerden söz edilmektedir. Bu hükümlerde; Türk kadın ve erkeklerin hemen hemen aynı işleri yaptıklarından bahsedilmektedir.⁴¹

Şekil 2.1. Kırım Savaşı’ nda cesaretiyle ünlü hemşire, Praskova İvanova Grafova, Rus Askerleri, Sivastopol’ u savunurlarken, yaralı askerin yanına çömelmiş.

(Kaynak: Öteki Tarihin Gözünden Kırım Savaşı, Toplumsal Tarih, 2002, sayı:134, s. 44.)

2.2.3. Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi:

Temelleri 1867 yılında atılıp, 1877 yılında resmen kurulmuş olan, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti‘ nin Türk hemşireliğinde özel bir yeri vardır.

Osmanlı Kadınları, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti’ ne bağlı olarak, Sırbistan, Karadağ ve Yunan Savaşları boyunca hizmet etmişler, Hilal-i Ahmer Hastanelerinde, çamaşır, çarşaf, sargı bezi vb. malzemeleri hazırlamışlardır.

1907 yılında Londra’ da yapılan Kızılhaç Konferansına katılmış olan Dr. Besim Ömer Paşa ve Dr. Nihat Reşat Belger, konferansta, hastabakıcılık

⁴¹ <http://www.gata.edu.tr>. 10.03.2006 .

eğitimi için alınan kararlar doğrultusunda, Hilal-i Ahmer Kadınlar Kısımının kurulmasına öncülük etmişlerdir.⁴²

Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi' nin kurulmasına yönelik sistematik çalışmalar, 1910 yılında başlamış ve geçirilen evreler dolayısıyla, toplumsal destekle karşılanmıştır. Hatta dönemin Dışişleri Bakanı Rıfat Paşa' nın eşi, ilk olarak "Hilal-i Ahmer Kadınlar Heyeti " adını alan bu merkezin kurulmasına öncülük etmiştir.

Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi' nin kurulması yönünde atılan önemli adımlara örnek olarak, bu konudaki basın desteğinden söz edilebilir. 15 Mart 1910 tarihli "Yeni İkdâm" Gazetesi' nde yayınlanan " Hilal-i Ahmer Hanımlar Heyeti " başlıklı bir yazıda kadınlara katılım çağrısı yapılmıştır.

Adını giderek daha çok duyuran kuruluş, bir süre sonra "Hilal-i Ahmer Osmanlı Kadınları " olarak isim değiştirerek, başkanlık Rıfat Paşa' nın eşinde kalmak üzere, Mithat Paşa' nın Eşi Fahriye Hanım' ın fahri başkanlığı ve İsmail Hakkı Paşa' nın Eşinin de fahri başkan vekilliğinde örgütlendiği görülmektedir. Kurucu üyeler de yüksek bürokrat ailelerdendir.

Cemiyet kurulur kurulmaz, üyeler amaçlanan etkinlikler için gereken para sorununu görüşmüşlerdir. Hayır kurumlarının kendi fonlarını oluşturmaları zorunlu olduğundan, kuruma gelir getirecek adımlar, hemen atılmaya başlanmıştır. Örneğin Rıfat Paşa' nın kurumun kuruluşunda da öncülük yapmış Eşi, Ayazpaşa' daki konaklarında 24 nisanda bir sergi açılmasına önayak olmuştur. 4 gün süren sergide, hem İmparatorluğun, hem de Avrupa' dan kuruma bağış olarak gönderilen hediyelik eşyalar satılmıştır. Basın da, serginin duyurulmasına yardımcı olmuştur. Gazeteler tanıtıcı haberler yayınlamakta adeta birbirleriyle yarışmışlardır. Mısır Hıdivi' nin Annesi de 100 İngiliz Lirası bağış yapmış, böylelikle serginin toplam geliri 2509 Lira 19 kuruşu geçmiştir. Ancak tam anlamıyla bir örgütlenme, 1912 yılını bulmuştur.⁴³

Hilal-i Ahmer Cemiyeti' nin 21 Nisan 1911' de Tokatlıyan Otelinde yapılan 1 nci Genel Kurul toplantısından sonra Dr. Besim Ömer' in öncülüğünde, Nazif Paşa, Esat Bey, Akil Muhtar Bey, Ali Galip Bey, Müfettiş

⁴² Özaydın, a.g.e., s.309.

⁴³ Seçil K. Akgün, ve Murat Uluğtekin, Hilal-i Ahmer' den Kızılay' a, cilt:1, Kızılay: 2001, s.147.

Umumi Mehmet Ali Bey ve Başkatip Remzi Bey’ den oluşan bir komisyon, aldığı kararları Kızılay’ a bildirmiştir.⁴⁴

Böylelikle Hanımlar Merkezi’ nin kurulması girişimleri başlamıştır. Yaklaşık bir yıllık bir hazırlık evresinden sonra, 20 Mart 1912’ de Hanımlar Kolu, ‘’ Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyeti Merkeziyesi ‘’ adı ile kurulmuştur.⁴⁵

2.2.3.1. Hanımlar Merkezinin Görevleri:

Mahmut Muhtar Paşa’ nın eşi, Nimet Muhtar Hanım başkanlığında, yaklaşık 100 üyesi bulunan Cemiyet’ te, Merkez-i Umumi ve İdare Heyeti:

- Prensess Nimet Muhtar Hanımefendi, Mahmut Muhtar Paşa Haremi (Reis-i evvel),
- Ayşe Hanımefendi, Ziya Paşa Haremi (Reis-i sani),
- Madam Dr. Zoeros Paşa (Reis-i sani),
- Selimi Hanımefendi, Ayandan Ahmet Rıza Bey Hemşiresi (Başkatibe),
- Fatma Aliye Hanımefendi, Ferik Faik Paşa Haremi (Katibe),
- Sadiye Hanımefendi, Müze Müdürü Halil Bey Haremi (Katibe),
- Leyla Hanımefendi, Düyun-u Umumiye Mektupçusu Vahit Bey Haremi (Fransızca Katibe),
- Madam Diran Gelgilan Hanımefendi (İngilizce Katibe),
- Madam Ohannes Kuyumcuyan Paşa (Veznedar),
- Madam Yusuf Razi Bey (Aza),
- Madam Panceri Bey (Aza),
- Nezihe Ziyet Hanımefendi, Merhum Ziya Bey Kerimesi, Veli Bey Haremi (Katibe ve Muhasebeci),
- Seniye Havva Hanımefendi, Teşrifat Müdürü İsmail Cenani Bey Haremi,
- Melek Hanımefendi, Merhum Sami Paşa Kerimesi,

⁴⁴ Mürüvvet Başer, ‘’Osmanlı Devri ve İstiklal Harbi’ nde Hemşirelik’’, **Türkiye’ de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1996, s.9.

⁴⁵ Akgün, ve Uluğtekin, **a.g.e.**,s.149.

- Melik Hanımefendi, Mısırlı Hüsnü Bey Haremi,
- Saffet Hanımefendi, Rasih Bey Haremi,
- Macide Hanımefendi, Ömer Besim Bey Haremi,
- Mihrimah Hanımefendi, Basri Bey Haremi,
- Sabiha Galip Hanımefendi, Dr. Ali Galip Bey Haremi,
- Madam Dr. Akil Muhtar Bey,
- Seniye Hanımefendi, Erkan-ı Harbiye Miralaylığından Emekli Halit Bey Haremi,
- Fevziye Hanımefendi, Ferit Paşa Haremi,
- Leyla Hanımefendi, Sırrı Paşa Haremi,
- Sabiha Hanımefendi, Merhum İbrahim Paşa Haremi,
- Fethiye Hanımefendi, Reşit Bey Haremi,
- Naile Hanımefendi, Hamdi Bey Haremi,
- Madam Astine Gümüşgerdan Efendi,
- Madam Azaduryan Efendi,
- Madam Manuk Azaduryan,
- Remire Hanımefendi, Cemal Bey Haremi.⁴⁶

Hanımlar Merkezi, sadece sıradan bir hayır kurumunun kadınlar kolu olmamıştır. Hilal-i Ahmer‘ in kuruluşundan sonra Osmanlı İmparatorluğu, üst üste büyük savaflara sürüklenmiştir. Dolayısıyla Hanımlar Merkezinin de görevleri çok boyutlu olmuştur. Cephede asker bakmış, yiyeceğinden giyeceğinden, sağlığına kadar askere sağlanan hizmetlere katkıda bulunmuştur. Cephe gerisinde, sivil halkla ilgilenmiş, ayrıca Balkan Savaşlarında Bulgar zulmünden kaçan binlerce göçmenin İstanbul‘ a sığınmasıyla ortaya çıkan salgın hastalıklar ve savaş sebebiyle, Türk kadınları, hasta bakmaya yönelmiştir.⁴⁷

⁴⁶ Zuhal Özeydin, ‘‘ Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Salnamesine göre Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Kuruluşu ‘‘, **Tıp Tarihi Araştırmaları**, cilt:4, İstanbul: 1991, s.88.

⁴⁷ Özeydin, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, s. 309.

Bunun yanı sıra Merkez, bir kadın kuruluğu olduğundan, Osmanlı İmparatorluğu' nda 2. Meşrutiyet ile amaçlanan çağdaşlaşma ruhunu da yansıtmakla yükümlü olmuştur. Bu göreviyle kadının toplum içinde yer sahibi olmasına öncülük eden Merkez, etkinlikleri çerçevesinde, ülkede kadın- erkek eşitliğine kapı aralamak gibi toplumsal bir de rol üstlenmiştir. Hilal-i Ahmer Başkan Vekili Dr. Besim Ömer Paşa hanımlara konferanslar vermiş, Gülhane Hastanesi doktorlarından Asaf Derviş Bey de, hanımların isteğı üzerine, 1910 yılı mart ayında hastabakıcılık dersleri vermeye başlamıştır.⁴⁸

1911 yılında Kızılhaç Washington Kongresi' ne katılan Dr. Besim Ömer Paşa, Dr. Nihat Reşat Belger, hemşireliğin bir meslek olduğunu ve branşlara ayrıldığını görmüşlerdir.⁴⁹

Dr. Besim Ömer Paşa, bu konuda Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti' ni etkileyerek, hemşirelik mesleğine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Hilâl-i Ahmer bu konu üzerine eğilmiş ve ilk olarak Kadırğa Hastahanesi' nde 6 ay süreli gönüllü hastabakıcılık kursu için ödenek ayırmıştır.⁵⁰

Merkez kendi ihtiyaçlarını, kendisi karşılamak zorunda kalmıştır. Bu amaçla diplomat eşlerinin sağladıkları hediyeelik eşyaların satıldığı, sürekli sergiler hazırlanmış, elde edilen gelirlerle Merkez, İstanbul dışında şubeler açmaya başlamıştır. Yurt içinde Trabzon, Eskişehir, Aydın, Halep' te, yurt dışında, Viyana ve Paris' te ilk şubeler açılmıştır. 1. Dünya Savaşından sonra Ankara, Kastamonu, Zonguldak gibi yeni şubelerin açılmasına devam edilmiştir.⁵¹

Cemiyet, 1914 yılından itibaren, her yıl düzenli olarak bir takvim çıkarmıştır. 250 sayfadan oluşan bu takvimlerde sosyal ve iktisadi konular, kadınlarla ilgili konular, pratik bilgiler vb. konulara yer verilmiştir. Takvimin, 1918 yılına kadar çıktığı sanılmaktadır.⁵²

Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi' nin kurulduğu dönem, yurt içindeki siyasal değişim ve dalgalanmaların, dış politikada karşılaşılan tehlikelerle daha da büyüdüğü, Osmanlı topraklarına dikilen emperyalist

⁴⁸ Akgün, ve Uluğtekin, a.g.e.,s.151.

⁴⁹ Özaydın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, s. 308.

⁵⁰ Kurnaz, a.g.e., s.82.

⁵¹ Akgün ve Uluğtekin, a.g.e.,s.153.

⁵² Kurnaz,, a.g.e., s.116.

gözlerin de çoğaldığı dönemdir. Merkezin kurulmasında hemen sonra patlak veren Trablusgarp Savaşı, Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi' nin yurt savunmasında da kadınların üstlerine düşeni yapabileceğini göstermiştir. Türk Kadınları Merkez aracılığıyla, bir yandan hastanelerde büyük boyutlara varmış personel boşluğunu doldurabilmek, bir yandan da ordunun gereksinimlerini karşılayabilmek için kolları sıvamışlardır. Savaşın başlamasıyla, Merkeze gelen bağışlar da artmıştır. Sait Halim Paşa' nın eşi Prenses Emine Hanım' ın Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi' ne yaptığı 1000 Liralık bağışın yanı sıra, taşradaki eşraf, ellerinden geldiğince katkıda bulunmakta, adeta yarışmışlardır. Bağışlar nakit para veya çorap, çamaşır, hırka gibi cephedeki askere gereken giysilerdir.⁵³

Dr. Besim Ömer Paşa, 1913 yılında, Hilal-i Ahmer merkezinde, 1914-1915 yılında, Darülfünun' da, 1916 yılında, Kadırga Doğum Kliniği' nde, hemşirelik kursları açmıştır. Askeri hastanelerde de açılan bu kurslara, çok sayıda hanımefendi katılmış ve devletin ileri gelenlerinin iltifatına mazhar olmuşlardır. Besim Ömer Paşa' nın “Harp Zamanında Hastabakıcının Bir Günlük Vazifesi “ ve “Hastabakıcılık “ isimli kitapları da hemşirelere büyük yol göstermiştir.⁵⁴

Cemiyet, hasta bakım hizmetini, kusursuz olarak yerine getirebilmek için açılan kursları bitirenlere ‘ Hastabakıcı ‘ ünvanlı nüfus cüzdanları vermiştir. Bu cüzdanların içinde ‘ Hastabakıcılık ‘ başlığı altında ‘Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Merkez-i Umumisi ‘ imzasıyla bir yazı eklenmiştir. Yazı, hastabakıcı ve hemşirelere ilişkin genel bilgiler verdikten sonra duyarlı satırlarla son bulmaktadır:

“ Memleketimizde kadın ve erkeğin ayrı yaşamaya alışmış, birbirinin ahvalinden daima bihaber kalmış, yekdiğerine karşı bir emniyet-i müteakabile (karşılıklı güven) beslemek lüzumunu henüz hissetmemiştir. Sizin fedakarane hidematınızda bile belki adab-ı ahlakiyeye mugayir (ahlaka aykırı) bir fikr-i hafi mestur (gizli düşünce saklı olduğuna) itikat edenler bulunur. Bu sakim zanları çürütmek ve Osmanlı kadınlığını, layık olduğu mevkie muallaya isal etmek (yükseltmek) için fenni olan vezai-finizi kemali ihtimam

⁵³ Akgün, ve Uluğtekin, a.g.e.,s.153.

⁵⁴ Özaydın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, s.310.

ile ifa esnasında manevi ve ahlaki olan umur-ı mevkulenizi (güvenle verilen işleri) asla ihmal etmeyeceğiniz zannı kavisindeyiz.” denmiştir.⁵⁵

Bu gelişmelerden sonra, 1916 yılında hastanelerde çalışmak üzere 24 hastabakıcının görevlendirildiği bilinmektedir.

Hemşirelik konusundaki çalışmalar saray tarafından da takdirle karşılanmıştır. Meselâ, aynı zamanda Hilâl-i Ahmer Cemiyeti fahri başkanı da olan Veliaht Yusuf İzzeddin Efendi, Kadırga Hastabakıcılık kursunu başarıyla tamamlayanlara diplomalarını bizzat kendisi vermiş, onları takdir ettiğini belirten güzel bir konuşma yapmıştır.⁵⁶

1. Dünya Savaşı başladığı sıralarda, hastabakıcılık kursları da olsa, temel eğitim alarak bu uğraşmayı meslek edinmiş hanımlardan, Merkez-i Umumiye’ ye başvuranların sayısı 353’ dür. Hilal-i Ahmer’ e kayıtlı bulunan ve Hilal-i Ahmer’ in askeri ve mülki hastanelerinde hastabakıcılık yapanlar 284, Hilal-i Ahmer’ den diploma almış hastabakıcı hanımlar 20, Darülfünun’ da verilen teorik derslere devam edenler 36, Kadırga Mektebine devam edenler 37, Balkan Savaşlarında hastanede bulunduklarına dair belgeleri bulunanlar 35, diploma ve belgesi bulunmayanlar 156 hanımdır. Son grup, genelde gönüllü hasta bakıcılardır.⁵⁷

Bu gönüllü hemşireler içinde Safiye Hüseyin Elbi, Hilal-i Ahmer Cemiyeti’ ni Avrupa’ da temsil etmiş, Ablası Fatma Nesime Dölen ile hemşirelik mesleği için çalışmıştır.⁵⁸

Safiye Hüseyin Elbi, Türklerin Florance Nightingale’ i, ilk diplomalı hemşiremizdir. Annesi İngiliz, Josephin Wilward’ dır. Londra’ da Ahmet Paşa ile evlenince, Müslüman olarak, Firdevs adını almıştır. Safiye Hüseyin Elbi’ nin, ablası Fatma Nesime Dölen’ den başka 3 erkek kardeşi daha vardır. Safiye Hüseyin Elbi, 1964 yılında, Guraba Hastanesi’ nde, hayatını adadığı, hemşirelerin kollarında ölmüştür.⁵⁹

⁵⁵ Akgün, ve Uluğtekin, **a.g.e.**,s.169.

⁵⁶ [http:// www. yayim.meb.gov.tr/dergiler/](http://www.yayim.meb.gov.tr/dergiler/) Şefika Kurnaz , ‘‘Osmanlı’ dan Cumhuriyet’ e Kadınların Eğitimi.’’, 20.03.2006.

⁵⁷ Akgün.ve Uluğtekin, **a.g.e.**, s.170.

⁵⁸ Özaydın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, s.310.

⁵⁹ Tarık Toros, ‘‘ Safiye Hüseyin Elbi ‘’, **Sky Life**, sayı: 144, İstanbul: 1995, s.54.

2.2.4. Trablusgarp Savaşı' nda Türk Hemşireliği:

1911 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile İtalya arasındaki savaşın başladığı sıralarda, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti' nin herhangi bir hazırlığı bulunmamaktadır. Hiçbir tıbbi alet ve edavatı olmadığı gibi, toplam sermayesi de 15.000 lirayı geçememektedir.

Savaşın başlamasıyla, Trablusgarp' taki Osmanlı sağlık ekibi, ilaç ve tıbbi malzemeyi kıyıdaki şehirlerde bırakarak, içerilere çekilmeye mecbur kalmıştır. Askeri doktorların bir kısmı da İtalyanlara esir düşmüşlerdir.

Hilal-i Ahmer, hemen Trablusgarp' a sağlık heyeti göndermek için teşebbüse geçmiştir. Cemiyet için yurt içi ve dışında yardım kampanyaları başlatılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu dışında Mısır, Hindistan, Bosna ve Güney Afrika Müslümanlarından yardımlar gelmiştir.

20 Ekim 1911 tarihinde toplanan Merkez-i Umumi, Trablusgarp' a Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden, Kerim Sebati Bey başkanlığında, 6 tabip, 1 muhasebeci ve 15 hastabakıcıdan oluşan bir sağlık heyetini göndermeye karar vermiştir. Kerim Sebati Bey, heyet için gerekli ilaç, cerrahi aletler, çadır, taşıma sedyesi, mutfak malzemesi ve konserve gibi malzemeleri, Paris' ten tedarik ederek, yoluna devam etmiştir.

Fırka Kumandanlığının gördüğü lüzum üzerine, Hilal-i Ahmer hastanesinin Aziziye' de kurulmasına karar verilmiştir. Şehrin en düzgün binası olan bir okul, yaralılara tahsis edilerek, etrafına kurulan çadırlarla birlikte, 160 yataklı bir hastane oluşturulmuştur. Cephedeki yaralıları hastaneye taşımak için, Araplardan oluşan 3 teskereci kolu da oluşturulmuştur.

Trablusgarp' taki ihtiyacın fazlalığı karşısında, Aralık 1911 tarihinde buraya ikinci bir Hilal-i Ahmer heyeti gönderilmesine karar verilmiştir. Bu ikinci heyet, Dr. Emin Bey başkanlığında, doktor ve hastabakıcılardan oluşmuş 29 kişilik bir heyettir. İkinci heyet Gıryan' da var olan bir hastaneyi yeniden düzenleyerek, Mart- Eylül 1912 tarihleri arasında, 503 yaralıyı tedavi etmiş, ahaliden 400 kadar çocuğun da sünnetini yapmıştır.

Humus' ta da bir Hilal-i Ahmer hastanesi kurulmuştur. Aziziye' den Dr. Emin Bey, 2 doktor ve 5 hastabakıcıdan oluşan eski Aziziye hastanesi

personeli, Ocak 1912 tarihinde, bir okul binasını hastane haline dönüştürmüştür.

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Trablusgarp' a gönderdiği iki heyet dışında, bir üçüncüsünü de Bingazi' ye göndermiştir. Heyet Başkanı Dr. Arif Bey, 312 deve ve 4 beygirle birlikte Bingazi' ye Ocak 1912 tarihinde ulaşmıştır. Bingazi Genel Komutanlığı' nın emriyle Derne' de Dr. İhsan Bey' in yönetiminde, 10 yataklı bir hastane kurulmuştur.⁶⁰

Ayrıca, Alman Kızılhaçı da, İstanbul' a bir tıbbi yardım heyeti göndermiş, bu yardım heyeti, Gümüşsuyu Hastanesi' ne yerleşmiştir. Heyette Dr.Lüxemburg, Dr. Jursatz ve 4 hastabakıcı vardır. Hastabakıcılar, ‘’ Türk yaralıların, gayet metin ve sakin olduklarını ve hallerinden hiç şikayet etmediklerini, başlarında takkeleri, üzerlerinde hırkalarıyla, sürekli Kuran okudukları, tedavi amaçlı tütün içtikleri, ağrı dindirici olarak bile olsa, asla şarap içmediklerini ‘’ söylemektedirler.⁶¹

2.2.5. Balkan Savaşları' nda Türk Hemşireliği:

Balkan Savaşları, Türk kadınlarının hemşireliğe yönelmesinde büyük rol oynamıştır. Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi de, cephede asker bakmış, yiyeceğinden giyeceğinden, sağlığına kadar askere sağlanan hizmetlere katkıda bulunmuştur. Cephe gerisinde, sivil halka eğilmiş, ayrıca yine o günlerde Bulgar zulmünden kaçan binlerce göçmenin İstanbul' a sığınması, bir yanda kolera salgını, bir yanda savaş, Türk kadınlarını, hasta bakmaya yönlendirmiştir.⁶²

Balkan Savaşlarında, hastabakıcıların yetersizliği sebebiyle Ordu, büyük kayıp vermiştir.⁶³

Besim Ömer Paşa' nın şahsi gayretleri sonucunda, hemşirelik mesleğine İstanbul' un kültürlü çevrelerinden de ilgi olmuş, kadınlarımız, Balkan

⁶⁰ Meral Çapa, ‘’ Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti ‘’, **Osmanlı**, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, cilt:5, 1999, s.133.

⁶¹ Feridun Frik, ‘’Alman Kızılhaçı' nın, Trablus ve Balkan Harplerindeki Sıhhi Yardım Hizmetleri Eserinden Memleketimize Ait Notlar’’, **Dirim Dergisi**, cilt:30, sayı:8, 1955, s.345.

⁶² Özaydın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, s.309.

⁶³ Başer, **a.g.m.**, s.9.

savaşında hastanelerde çalışmaya başlamışlardır. Bu sebeple, 1912 yılı, ülkemizde hemşirelik mesleğinin başlangıcı kabul edilmektedir.⁶⁴

Şekil 2.2.Balkan Harbi döneminde Kızılay hemşireleri
(Kaynak: Türk Dünyası Tarihi Dergisi (1987),(6):25)

⁶⁴ Kurnaz, a.g.e., s.82.

Şekil 2.3. Balkan Harbinde Kızılay Ekibi
(Kaynak: Türk Dünyası Tarihi Dergisi (1987),(6):25)

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Balkan Savaşlarında önemli hizmetlerde bulunmuştur. Ocak 1912 ile Aralık 1913 tarihleri arasında faaliyette bulunan Hilal-i Ahmer Hastaneleri şunlardır:

- Taşkışla
- Cambridge Vapuru
- Darülfünun
- Çanakkale
- Hadımköy
- Selanik
- Kadırga
- Muhacirin
- Konya
- Demirkapı
- Uzunköprü
- Gelibolu
- Kandilli

- Ispartakule
- Ayastefanos
- Bandırma
- Karamürsel
- Edirne
- Vefa
- Seyyar Hastane

Hilal-i Ahmer Cemiyeti, İstanbul’ da ilk hastanesini 1912 yılında Kadırga’da açmıştır. Bu hastanede Müslim ve gayri Müslim hanımlar, hastabakıcı olarak görev yapmışlardır.

İstanbul’ a cepheden yaralıların gelmeye başlaması üzerine, Darülfünun ve diğer okullar tatil edilerek, binaları, hastane haline getirilmiştir. Darülfünun Hilal-i Ahmer Hastanesi, 31 Ekim 1912 tarihinde faaliyete geçmiştir. Hastanede, ‘’ Memalik-i Şarkıye Müslümanları’ ndan Mehmed Kebir; Mehmed Fatih, Tevfik Nahid, Mihriban Hanım, Mehmet Şerif Dostcan ile Hastane Başhekimi Dr. Derviş Bey’ in hanımı gönüllü olarak çalışmışlardır.

Edirne Hilal-i Ahmer Hastanesi’ ni kurmak üzere, daha Balkan Savaşları başlamadan önce Merkez-i Umumi üyelerinden, Dr. Bahattin Şakir görevlendirilmiştir. Eşyaları yolda yağma edildiğinden, hastanenin açılması hiç kolay olmamıştır. İstasyon yakınındaki Küçük Zabitan Mektebi, hastaneye tahsis edilerek, çalışmalara başlanmıştır. Dr. Bahattin Şakir İstanbul’ a çektiği telgraflarda, kendisine gönüllü 6 yardımcı hastabakıcı bulduğundan bahsetmiştir.

Yine Mısır Hilal-i Ahmer’ i göçmen ve yaralıları sevk amaçlı Selanik-İzmir arasında nakliye vapurunu hizmete koymuştur.100 yataklı bu hastane vapurunda da, 5 doktor, 1 eczacı, 24 hastabakıcı ve 2 hademe istihdam edilmiştir. Bahr-i Ahmer vapuru, Selanik İzmir arasında, 14.209, Preveze İzmir arasında, 700, İşkodra İzmir arasında, 6081 yaralı asker ve göçmen taşımıştır. ⁶⁵

⁶⁵ Çapa, **a.g.m.**, s.135.

Balkan Savaşlarında, Mısır ve Hindistan Hilal-i Ahmer Cemiyetlerince, Türkiye' ye muhtelif sağlık heyetleri gönderilmiş, bunlar da, Ayastefanos, Maltepe, Sancaktepe ve Yedikule' de sabit ve seyyar hastaneler açmışlardır. Bu heyetlerin üçüncüsünde, 13 doktor, 1 eczacı, 12 erkek ve kadın hastabakıcı ve 3 hademe, dördüncüsünde, yine 13 tabip, 1 eczacı, 26 hastabakıcı ve hademe vardır.⁶⁶

1913-1914 yıllarında Üniversite Konferans Salonunda, hasta bakımı konusunda bilgi vermek üzere, Hilal-i Ahmer Kadınlar Kolu tarafından düzenlenen konferanslara çok sayıda öğrenci katılmıştır. Bu kursları bitiren Kerime Salahor, Safiye Hüseyin Elbi ve Münire İsmail, Balkan ve Çanakkale savaşlarında gönüllü hastabakıcı olarak çalışmışlardır.⁶⁷ Ayrıca Halide Edip' in de adı, Sakarya ve Balkan Savaşlarında gönüllü hastabakıcılık yaptığına dair geçmektedir.⁶⁸

Yaralı askerlere ayrılan Saray-ı Hümayun Hastanesinde, hepsi de üst düzey devlet görevlilerinin eşlerinden oluşan bir grup hanım, aynı yerde Kızılhaç adına çalışan ve Fransız elçisinin önerisi ile kendilerine katılan Fransız hanımlarla birlikte yaralı askerlerin bakımını gönüllü olarak üstlenmişlerdir. Balkan Savaşlarında hastanede bulunduklarına dair belgesi bulunan 35 hastabakıcı kadından da bahsedilmektedir.⁶⁹

Bu arada Almanlar, İstanbul' a bir tıbbi yardım heyeti göndermişler, bu heyet, aralık ayında gelmiştir. Bu heyette de, Dr. Dreyer, Dr. Geissler ve 10 hastabakıcı vardır. Sultanahmet' teki Baytar Mektebi hastane haline getirilmiş ve hastabakıcı eksikliğinden çok sıkıntı çekildiğinden bahsedilmektedir.⁷⁰

Ordu Sağlık Dairesi' nin isteği üzerine, Hilal-i Ahmer Hanımlar Merkezi' nce muhtelif tarihlerde çeşitli hastanelere gönderilen eşyaların listesi şöyledir:

-Tıp Fakültesine, 400 çamaşır, 100 fanila gömlek, 200 çift çorap,

⁶⁶ Meral Çapa, "Balkan Savaşı' nda Hilal-i Ahmer Cemiyeti", **Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Merkezi Dergisi**, sayı:1, Ankara: 1980, s. 98.

⁶⁷ <http://www.yayim.meb.gov.tr/dergiler/> Şefika Kurnaz, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadınların Eğitimi", 31.03.2006. ; Başer, M., **a.g.m.**, s.9.

⁶⁸ Kurnaz, **a.g.e.**, s.107.

⁶⁹ Akgün, ve Uluğtekin, **a.g.e.**, s.153.

⁷⁰ Feridun Frik, "Alman Kızılhaçı' nın, Trablus ve Balkan Harplerindeki Sıhhi Yardım Hizmetleri Eserinden Memleketimize Ait Notlar ", **Dirim Dergisi**, cilt:30, sayı: 9, 1955, s.388.

- Beyoğlu Hastanesine, 100 parça çamaşır,
- Yaralı subaylara, 100 parça çamaşır,
- Taşkışla Hastanesine, 3290 parça çamaşır, 200 çift çorap ve terlik
- Kandilli Hastanesine, 250 kat çamaşır,
- Üsküdar' daki Kızılhaç Hastanesine, 312 parça çamaşır,
- Ayastefanos Hastanesine Amerikan Elçisinin Eşi vasıtasıyla, 200 parça çamaşır,
- Ayastefanos Askeri Hastanesine, 1200 parça çamaşır,
- Dr. Freya Hastanesine 300 parça çamaşır.

Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Erzurum Valisi, Reşit Paşa' nın konağını kiralayarak, 1913 yılının ilk günlerinde, burada bir göçmen hastanesi açmıştır. Dr. İbrahim Bey' in başhekimliğini yaptığı, 100 yataklı bu hastanede, Dr. Feyzullah Bey, Dr. Cemal Bey, eczacı Mehmet Hamit Efendi ile katip, Ali Galip Bey' den başka 4 kadın ve 5 erkek hastabakıcıyla, 3 hademe görev yapmaktadır.⁷¹

2.2.6. Birinci Dünya Savaşı' nda Türk Hemşireliği:

Birinci Dünya Savaşı' nda Türk Hemşireliği, Balkan ve Trablusgarp Savaşlarına nispeten daha iyi durumda olmasına karşın, yine de yetersiz düzeydedir. Gösterilen gayretler, çoğunlukla bireysel seviyelerde kalmış, gerçek bir organizasyona gidilememiştir.

Bu bireysel gayretlere örnek verecek olursak; Van Valisi Tahsin (Uzer) Bey' in eşi, Mediha Hanım, Doğu Cephesindeki çarpışmalarda yaralanarak, kente getirilen askerlerin acıklı durumlarını görerek, bu kentte bir Hilal-i Ahmer Hastanesi kurulmasına öncülük etmiştir. Mediha Hanımın katkıları yalnız hastane kurdurmakla bitmemiş, o sıkıntılı günlerde kendisi de, Dr. Asaf Derviş Paşa denetiminde, hasta bakımına yardımcı olmuştur.⁷²

1915 yılında, kadınların toplum içine bile çıkamadıkları bir ortamda, hastane kurulmasına ön ayak olan ve ayrıca hamile olmasına karşın, fiilen

⁷¹ Çapa, "Balkan Savaşı' nda Hilal-i Ahmer Cemiyeti", s.104.

⁷² Akgün, ve Uluğtekin, **a.g.e.**, s.170.

hemşirelik yaparak, yaraları saran Mediha Hanım' a, bu hizmetleri karşılığı biri Padişah, diğeri Ordu Komutanı tarafından iki nişan verilmiştir.⁷³

Mediha Hanım' ın kurulmasına öncülük ettiği bu hastanelerde, 1. Dünya Savaşında, gönüllü hastabakıcılık yapan Öğretmen Okulu ve Sultani öğrencilerinden 20' si bir salgın hastalığa yakalanıp, görevleri başında ölmüşlerdir.

Yine aynı yıllarda, cephelerde görev yapan gönüllü hemşirelerden Safiye Hüseyin Elbi' nin de adı yine geçmektedir. Londra Deniz Ataşesi, Koramiral Ahmet Besim Paşa' nın kızı olan Safiye Hüseyin Elbi, Dr. Besim Ömer Paşa ile çalışarak, Balkan Savaşlarında olduğu gibi 1.Dünya Savaşında da yararlı hizmetlerde bulunmuştur.⁷⁴

İsmail Hakkı Paşa' nın kızı olan Fehime Nüzhet Hanım da, kadın faaliyetleri içinde yer almış, Hilal-i Ahmer' de çalışmış, Balkan ve 1. Dünya Savaşı' nda Bakırköy' deki hastanede yaralılara bakmıştır.⁷⁵

1.Dünya Savaşı' nın ortalarına doğru, yurdun çeşitli hastanelerine gönderilen hastabakıcıların sayıları aşağıdadır:⁷⁶

Çizelge 1

Hilal-i Ahmer Beyoğlu	69
Hilal-i Ahmer Taksim	25
Hilal-i Ahmer Darüşşafaka	22
Hilal-i Ahmer Galata	23
Hilal-i Ahmer Cağaloğlu	27
Hilal-i Ahmer Kadırga	22
Hilal-i Ahmer Tıp Fakültesi	22
Hilal-i Ahmer Tekirdağ	6
Bahriye Merkez	13
Pangaltı Menzil	7
Mülkiye Baytar Mektebi	2
Şişli Etfal	6
Harbiye Mektebi	6
İstihlak-ı Milli Hanımlar Cemiyeti	16
Musevi Hastanesi	3

⁷³ Başer, **a.g.m.** , s.10.

⁷⁴ Özeydin, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioğlu**, s.310.

⁷⁵ Kurnaz, **a.g.e.**, s.117.

⁷⁶ Akgün, ve Uluğtekin, **a.g.e.**,s.171.

Topçu Mektebi	2
Şehremaneti (Çapa)	5
Ağa Camii Mecruhin	18
Maçka	3
İtalyan Eytamhanesi	2
Taşkışla	3
Gümüşsuyu	2

1916’ da, 1 nci Dünya Savaşı sırasında, Alman İmparatoru tarafından gönderilen, 5 Alman, 2 Avusturya’ lı Kızılhaç hemşiresi de, o zamanlar Ordu emrinde bulunan Zeynep Kamil Hastanesi’ nde, gönüllü Türk kadınları ile hasta bakımına yardımcı olmuşlardır.⁷⁷ Alman hemşirelerin hastanelerde çalışmaya başlamalarıyla birlikte, ‘‘ hemşire ‘‘ sözcüğü de yavaş yavaş dilimize girmeye başlamıştır.⁷⁸

2.2.7. Milli Mücadele Döneminde Türk Hemşireliği:

Hemşirelik, hastabakıcılıkla birlikte, Türk kadınları için yavaş yavaş kabul görmeye başlamış, ne var ki Cumhuriyet duyurulduğunda, aralarında, Safiye Elbi’ nin de bulunduğu sadece 4 Müslüman hemşire vardır. Diğer hemşirelerin isimleri; Kerime Salahor, Nesime Hanım, Münire İsmail’ dir.⁷⁹

1. Dünya Savaşı boyunca, çalışmalarına canla başla devam eden Hilal-i Ahmer Cemiyeti, 16 Mart 1920 tarihinde, İstanbul’ un işgal edilmesi ve aynı gece işgal kuvvetlerince Merkez binasının baskına uğramasıyla birlikte, çalışmalarına İstanbul dışında devam etmek zorunda kalmıştır. Umumi Katip Dr. Adnan Bey, Anadolu’ ya geçmiştir. O’ nun yerine görevi Dr. Hikmet Bey devralmıştır. İşgalden sonra Anadolu’ da Hilal-i Ahmer’ in Umumi Merkez ile ilişkisi kesilmiştir. Dr. Adnan Bey, saymanlığı, önce Eskişehir’ e, Eskişehir’ in tahliyesi üzerine, Ankara’ ya taşımıştır. Ankara Saymanlığı aracılığı ile Anadolu’ ya birçok yardımda bulunulmuştur.

Milli Mücadelenin kazanılması, ve Cumhuriyet’ in ilanından sonra, Cemiyet’ te bazı değişiklikler yapılmıştır. Saltanatın kaldırılması üzerine

⁷⁷ Başer, **a.g.m.**, s.10.

⁷⁸ <http://gata.edu.tr>, 25.03.2006.

⁷⁹ <http://forum.gebze.org>, 23.03.2006.

Cemiyetin adı 1923 yılında, Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti olarak değiştirilmiştir.

1925 yılında, Darülfünun Konferans Salonunda toplanan kongrede, 134 maddelik yeni nizamname kabul edilmiştir. Genel Merkez Ankara' ya taşınmış, Hanımlar Merkezi de, yeni nizamname gereği, Genel Merkezle birleştirilmiştir.⁸⁰

2.2.8. Gülhane' de Hemşirelik ve Hastabakıcılık:

Gülhane' nin kurucularından Dr. Reider, Gülhane' nin kuruluş hazırlıklarına başladığı dönemlerde, Almanya' dan hemşire getirtilmesi isteğinde bulunmuştur. Yazdığı raporda; kendisi gibi sözleşmeli olarak getirilecek, 3 hemşirenin yeterli olacağını, bunlardan birinin, ameliyat hemşiresi olarak görevlendirileceğini, temizlik, sterilizasyon, idarecilik görevlerini yürüteceğini ve ameliyat hemşiresi yetiştireceğini, ikincisinin sargı odası, çamaşırhane ve yemekhaneden sorumlu olacağını ve üçüncü hemşirenin de hasta koğuşlarından sorumlu olacağını, hastalara bakım vereceğini ve diğer hastabakıcıları kontrol görevini üstleneceğini bildirmiştir. Dr. Reider, bu hemşirelerin seçiminde, Hamburg Hemşireler Derneği' nin yardımcı olabileceğini söylemiş ve teklifi olumlu karşılanmıştır.

Dr. Reider' ın istediği 3 hemşirenin ardından 2 hemşire daha İstanbul' a gelmişler ve hastane bahçesinde kendilerine ayrılan bölüme yerleşmişlerdir. Bu hemşirelerin isimleri; Marianne Zakrezeweska, Heleni Mayer, Marianne Lafontaine, Yuhanna ve Hana' dır.

Genellikle birer yıllık sözleşmeyle ülkemize gelen bu hemşireler değişimli olarak 1918 yılına kadar çalışmaya devam etmişler ve ülkemizde açılan ilk okullara örnek olmuşlardır.

Dr. Reider, hastanelerin başarısında önemli rol oynayan hasta bakımı üzerinde durmuş, 1898 yılında hazırladığı raporda bu konuya değinerek, hastabakıcı yetiştirilmesi konusunda gerçekçi bir planla, öncelikle İstanbul' da bir askeri hastabakıcı okulu açılması gerektiğini söylemiştir. Bu okulun aşağıdaki prensiplere uyması gerektiğini dile getirmiştir:

⁸⁰ Çapa, "Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti", s.141.

- Okulun bilimsel esaslara dayalı hastabakıcılığın öğretilmesinde temel kuruluş olması, askeri hastabakıcı yetiştirmesi ve ileride açılacak okullara örnek olması,
- Askeri okullar komutanlığının kontrolünde olması ve imtihanlarının yetkili müfettişler tarafından yapılması,
- Okulda hastabakıcı olacakların yanında savaşta hasta taşıyıcılarının da eğitilmesi amacıyla da kurslar düzenlenmesi.

Bu öneriler doğrultusunda, Gülhane’ de başlatılan hastabakıcılık eğitiminde Dr. Reider, Dr. Decyke ve Dr. Blas dersler vermişler, seçilen erlerden haftada 26 saat ders ve uygulamalı eğitim alan ilk öğrenciler 1902’ de mezun olup, ordu birliklerine gönderilmişlerdir.⁸¹

Hastabakıcılık eğitimi, Meşrutiyet’ in ilanı ile birlikte yeniden gündeme gelmiştir. Âsaf Derviş Paşa bunu uygulama alanına koymuştur. Açılan kursa kayıt için Tanin gazetesi de aracı olarak, isteyenlere yardımcı olmuştur.⁸²

2.2.9. Besim Ömer Akalın ve İlk Hemşire Okulu Kızılay:

Ülkemizde çağdaş doğum biliminin öncülerinden olan Dr. Besim Ömer Akalın, 1862’ de İstanbul’ da doğmuştur.1885 yılında Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’ yi (Tıp Okulu) Yüzbaşı rütbesiyle bitirmiş,1887 yılında Paris’ e uzmanlaşma için gitmiş, buradaki deneyimlerini iki kitapla ülkemize taşımıştır. ‘Doğum Tarihi ‘ isimli kitabı, ülkemizde doğumla ilgili ilk çağdaş eser özelliğini taşımaktadır. Ülkemizdeki ilk Doğum Kliniği’ ni Besim Ömer açmıştır.

1895 yılında Ebe Okulu’ na öğretmen olarak görevlendirilmiştir. Ebeliği ayrı bir meslek dalı olarak değerlendiren Dr. Besim Ömer, ebelik eğitiminde adeta yeni bir çağ açarak, Ebe Okulu’ nu çağdaş bir özelliğe kavuşturmuştur. Ebelik alanında ilk kitaplara da imza atarak, ‘Doğurduktan Sonra’, ‘Ebe Hanımlara Öğütlerim’ ve ‘Ebelik’ isimli kitaplarını yayınlamıştır. Dr. Besim Ömer Akalın, bu çalışmalarıyla, ülkemizde çağdaş

⁸¹ **GATA 100.Yılında: 1898-1998**, Ankara: GATA Basımevi, 1998, s.38.

⁸² <http://www.yayim.meb.gov.tr/dergiler/ŞefikaKurnaz> , ‘‘Osmanlı’ dan Cumhuriyet’ e Kadınların Eğitimi ’’, 31.03.2006.

ebeliğin kurucusu olmuş, yazdığı bilimsel eserleri yanında, halkı eğitmek için de kitaplar yazmış, ilk Doğum kliniğini açarak, kadınların hekimler tarafından muayenesini sağlamıştır.

Dr. Besim Ömer, 1909 yılında kliniğini Kadırga' ya taşımıştır. 1928 yılına kadar Kadırga' da bulunan klinik, daha sonra Haydarpaşa' ya taşınmıştır. Dr. Akalın; şimdiki ismi Kızılay olan kuruluşun, kuruluş çalışmalarında çok aktif görevler üstlenmiş, Kadınlar Kolu' nun kurulmasına önayak olmuştur.

1915 ve sonrasında hastabakıcılık mesleği üzerine eğilen Dr. Besim Ömer, bu alanda da bilimsel eserler vermiştir. Başlıca kitapları:

- Hastabakıcılık,
- İlk Yardım,
- Savaş Zamanında Hastabakıcının Bir Günlük Görevi,
- Hastabakıcılığa Dair olmuştur.

Verem Savaş Derneği (1918) ve Çocukları Koruma Derneği' nin (1921) kurucularındandır. Besim Ömer Paşa' nın 1938' de kurucusu olduğu bir başka kuruluş da, Türk Tıp Tarihi Kurumu' dur. Kadın sağlığı, doğum, ebelik, çocuk sağlığı, Kızılay, hastabakıcılık, verem, tıp tarihi alanlarında öncü uğraşlar vermiş olan, Dr. Besim Ömer Akalın,19 Mart 1940 tarihinde Ankara' da vefat etmiştir. ⁸³

Cumhuriyetin ilanından sonra kız-erkek ayrımı yapılmaksızın, yeni yetişecek Türk gençlerinin eğitimi ele almak, devletin en önde ve ivedi görevlerinden biri olmuştur. 3 Mart 1924' te medrese eğitimi kaldırarak, tüm okulları, devletin, laik eğitim sisteminde birleştiren Tevhid-i Tedrisat, yani öğrenim birliği yasası çıkarılırken, meslek eğitimi de ayrıca önem kazanmıştır. ⁸⁴

Bu çerçevede, 11 Aralık 1924' te yapılan Hilal-i Ahmer Kongresi' nde, savaş yıllarında, eğitilmiş hemşirenin öneminin anlaşıldığı vurgulanarak, Hemşire Okulu açılmasına karar verilmiştir. ⁸⁵ Bu kongrede Besim Ömer

⁸³ <http://www.Kızılay.gov.tr>. 08.03.2006.

⁸⁴ **Kızılay**, Ankara: Kızılay Yayınları, (ty.), s.202.

⁸⁵ Ayşegül D. Erdemir, **Tıbbi Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi**, Bursa:Nobel&Güneş Yayınları,1996, s.296.

Akalın, Akil Muhtar Özden, Tefvik Sağlam, Ziya Nuri Paşa, Haydar Kermen Bey ve Safiye Hüseyin Elbi hazır bulunmuşlardır.⁸⁶ Aynı kongrede, ulaşım kolaylığı açısından okulun, Haseki, Gureba ve Cerrahpaşa hastanelerinin yakınında olması kararlaştırılmıştır.

“ Hastabakıcılık Hemşirelik Okulu” olarak anılacak bu okulun açılışında, hemşire adaylarında 1911 yılında kararlaştırılan esaslar benimsenmiştir. Yani hemşire adayı öncelikle okuma-yazma bilen, iyi ahlak sahibi ve vücutça sağlıklı olmalı idi. Dr. Besim Ömer ve Ziya Nuri Paşaların de içinde bulunduğu komisyon, yeni bir yönetmelik hazırlayarak, Gureba Hastanesi Direktörü Ömer Lütfü Bey‘ in Müdür olarak atanmasına karar vermiştir. Okulun ilk 3 ayının hazırlık dönemi olması, bunu da 2 yıllık eğitim sürecinin izlemesi kararlaştırılmıştır. Böylelikle, Aksaray‘ da Sinekli Bakkal Sokağı‘ nda Kazasker Ali Bey Konağı okul haline getirilmiş, 32 öğrenciyle eğitime başlayan okulun açılışı, 21 Şubat 1925‘ te gerçekleşmiştir.⁸⁷

Bu 32 öğrenciden, 24‘ ü ilk 3 aylık dönemi Guraba, Haseki, Cerrahpaşa ve Gülhane Hastanelerinde başarıyla bitirmişlerdir. Kızılay Özel Hemşirelik Okulu‘ na ilk yıl kayıt yaptıran ve kabul edilen öğrencilerin isimleri şunlardır: ⁸⁸

- Mihriban Salih Hanım
- Nimet Halil Hanım
- Fatma Kasım Hanım
- Vahit Ahmet Hanım
- Nigar Halit Hanım
- Fatma Osman Hanım
- Ayşe Mustafa Hanım
- Fehime Abdullah Hanım
- Şükufe Abdullah Hanım

⁸⁶ Meral Bayat, ‘ Cumhuriyet Döneminde Hemşirelik ‘, **Türkiye’ de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1996, s.62.; Şimşekçakan, **a.g.e.** , s.60.

⁸⁷ Akgün, ve Uluğtekin, **a.g.e.**,s.:91.

⁸⁸ Bayat, **a.g.m.**, s.63.

- İsmet Bekir Hanım
- Sıdıka Rüştü Hanım
- İsmet Mehmet Hanım
- Fatma Abdurrahman Hanım
- Mürvet Süleyman Hanım
- Adalet İbrahim Hanım
- Hüsniye Ahmet Hanım
- Bedia Cemal Hanım
- Vesile Ahmet Hanım
- Hatice İsmail Hanım
- Feride Kazım Hanım
- Naciye Hüdaverdi Hanım
- Neriman Halit Hanım
- Hayriye Mehmet Hanım
- Naime İsmail Hanım

Okulun açılışıyla, eğitmen eksiği sorunu ortaya çıkmış, hastabakıcılık konusunda ders verebilecek nitelikli ekibin, hızla yetişmesi için, Hilal-i Ahmer Cemiyeti' nin Amerika Birleşik Devletleri' ndeki şubesinin katkılarıyla, 6 genç kıza, Ford Foundation bursu sağlanmıştır:

Çizelge 2

İSMİ	YAŞI	SİNNİ
Seniha Fuat Hanım	21	Erenköy Kız Lisesinden ve AmerikanKolejinden mezun. Kolejde biyoloji muallimi,
Esmâ İbrahim Hanım	22	Çamlıca Kız Lisesinden mezun Amerikan Hastabakıcı Mektebini ikmal etmiş aynı kolejde muallim,
Bedriye Mustafa Hanım	21	Öksüz Yurdu Kız Muallim Mektebinden mezun kolej derslerini takip ediyor, iki sene sonra ikmal edecek,

Fehime Hanım	Fevzi	25	Kız Muallim Mektebinden mezundur. Amerikan Kız Kolejinde muallimdir. Kolej derslerini takip ediyor,
Fahrünnisa Hanım	Ali	18	İlk tahsilini Hususi Kayalar Mektebinde ikmal etmiştir. Amerikan Kız Kolejinin ilk sınıfına devam ediyor.”

Öte yandan okula öğrenci bulmanın, özellikle kızların okuması veya çalışması alışkanlığının bulunmadığı bir ülkede, güç olacağı düşünülürken, olanaksız kesimler için ücretsiz öğrenim görmenin, ekonomik avantajları ağır basmıştır. Daha okul açılırken, kimsesiz çocukları bağrına basan Darüleytam‘ dan okula kendi öğrencilerinden de alınıp, yetiştirilmesi için başvuru gelmiştir. Ancak bunun, tüm toplumun düşüncesi olduğunu düşünmek yanlıştır. Kızların okuması ve çalışması Türkiye‘ nin gerçeklerine henüz çok uzaktır. Aileleri, kızlarını okutmaya yüreklendirmek üzere, Türkiye Hilal-i Ahmer Mecmuası da kendine bir görev üstlenmiş, ‘Genç Türk Hanımlarına’ duyurusu ile okulu tanıtıp, gençleri şerefli bir mesleğe adım atmaları için başvurmaya çağırmıştır.

Hemşirelik Okulunda okutulan dersler, başlangıçta Haseki, Gureba, Cerrahpaşa hastanelerinin uzman hekimleri tarafından Gureba Hastanesinde verilmeye başlanmıştır. İlk 3 ayda bir çeşit deneme süreci geçiren öğrenciler, birinci sınıfta her sabah 07-12 arası hastanelerde çalışıp, öğleden sonraları, okulda derslerini sürdürmekte, ikinci sınıfta ise Gureba Hastanesinde uygulamalı eğitim görmekteydiler.

1926 yılında 20, 1927 yılında 27 öğrenci alan okul, ilk mezunlarını 1927 yılı ocak ayında vermiş, 16 genç kız okulu başarı ile bitirirken, 1 öğrenci bütünlemeye kalmıştır.

Yeni mezunlar, hemen çeşitli görevlere atanmışlardır:

- ✓ Hatice İsmail Hanım, İzmir Memleket Hastanesi‘ nde başhemşirelik görevine,
- ✓ Mürvet Süleyman, Naciye Hüdaverdi, Vesile Ahmet Hanımlar da aynı hastanede hemşirelik görevlerine,
- ✓ Nimet Halil ve Fatma Osman Hanımlar, Etfal Hastanesine,

- ✓ Fatma Kasım, Feride Kazım, Fehime Abdullah, İsmet Mehmet, Fikriye Mehmet ve Vecihe Hüsnü Hanımlar, Ankara Hastanesine,
- ✓ Hayriye Mehmet Ali Hanım, Yeni Bahçe‘ de Gureba Hastanesinde hemşireliğe,
- ✓ Fatma Abdurrahman Hanım, okulun başhemşire yardımcılığına,
- ✓ Şükufe Abdullah ve Vahide Hamid Hanımlar da Samsun Memleket Hastanesi‘ nde hemşirelik görevlerine atanmışlardır.

Cumhuriyet yönetiminin, ekonomik zorlamalar içinde boğuştuğu bir dönemde Hemşirelik Okulu, kızlarını bu okula göndermeyi kabullenen ailelere onları gayet saygın bir gelire ulaştırma olanağı, güvenli bir gelecek kapısı olmuştur. Daha okul açılır açılmaz, yetişen genç hemşirelere pek çok iş olanağı çıkacağı belli olmuştur. Okula, Bursa, Erzurum, gibi yurdun çeşitli şehirlerinden istekler birbirini izlemiştir:

“ Hastabakıcı Mektebi henüz bir sene evvel tesis edilmiştir. İlk talebeler, ancak gelecek sene nihayetinde tahsillerini ikmal edeceklerdir. Binaeneleyh, 4. Kolordu Kumandanlığı tarafından talep edilen hastabakıcılar izamına, imkan olmadığını, hürmetlerimle arz ederim efendim.

Hastabakıcı Mektebi Müdürü

Ömer Lütfü”

Bu örneğin dışında okula çeşitli hastanelerden pek çok başvuru da olmuştur.

Her geçen yıl okulun sağladığı ekonomik imkanlar daha iyi kavranmıştır. Özellikle okulu bitirenlerin hemen iş bulmaları ve düzenli ücret almaları oldukça özendirici olmuştur. Okula başvurular ve ardından okul sayısında da artışlar olmuştur.

Uluslar arası Kızılhaç Dernekleri ve Amerikan Kızılhaç Derneği Başkanı Barton Pane, 27 Mart 1927‘ de İstanbul‘ a gelerek Hemşirelik Okulunu ziyaret etmiştir. Bu ziyaret Hemşirelik Okulunun ufkunun genişlemesinde ve düzeyinin yükselmesinde rol oynamıştır.

Hemşirelik Okulu, büyümesine paralel olarak, dersleri açısından da daha kapsamlı hale getirilmiştir. Dr. Refik Saydam' ın gayretleriyle, Rockefeller Foundation' ın desteğiyle danışman olarak Amerika' dan gelen ve okula müdür yapılan Miss Crowell' ın deneyim ve birikimleri okula yeni boyutlar getirmiştir.1930 yılında yapılan değişikliklerle dersler yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler ile deneme sınıfı öğrencilerine, tarih, coğrafya, matematik, yurt bilgisi ve ev idaresi dersleri, birinci sınıflara, anatomi, fizyoloji, bakteriyoloji, fizik, kimya, hijyen ve hemşirelik tekniği, ikinci sınıflara, iç hastalıkları, salgın hastalıklar, dış hastalıklar, ameliyathane tekniği, çocuk bakımı, doğum, farmakoloji ve diyet dersleri verilmektedir.⁸⁹

Dersliklerin artırılmasına rağmen, okulun açılışının üçüncü yılında Haseki Caddesindeki okul bahçesine bir konferans salonu da olan yeni bir bina yapılmıştır. Okulun büyümesine paralel olarak artan öğrenci sayısı, yatılı öğrencilerin yer sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu soruna çözüm getirmek üzere yabancı ülkelerdeki örneklerinden esinlenilerek, bir hemşire yurdu yapılmasına karar verilmiştir.1927' de okulun ilk yurdu açılmıştır.1934 yılında ise okulun kontenjanı arttırılırken, yeni bir yatakhane yapılmıştır.⁹⁰

1936 yılına kadar Okul, Alman ve Avusturyalı hemşirelerin etkisinde kalmış, 1936 yılında, Müdür Ömer Lütfü Eti okuldan ayrılmış, yerine Amerika' lı Miss Hazel Avis Goff getirilmiştir.⁹¹

Yine aynı yıl, okulun kalitesini yükseltmek için okula alınacak öğrencilerin, en az ortaokulu bitirmiş olmaları şartı aranmaya başlanırken, eğitim süresi de 3 yıla çıkarılmıştır. Bu gelişme okulun Amerikalı olan müdürlerinden Hazel Avis Gofis zamanında yaşanmıştır. Amerikalı müdür, aynı zamanda öğretim ve yönetim işleri ve öğrenci formalarını da değiştirmiştir.1937 yılından itibaren, okul mezunları devlet memurluğu sınavına tabi tutulmuşlardır.1943-1945 yılları arasında müdür vekili olarak görev yapan Esmâ Deniz, öğrencilerin başörtüsü yerine şapka takmalarını

⁸⁹ Akgün, ve Uluğtekin, **a.g.e.**, s.91.

⁹⁰ **Kızılay**, **a.g.e.** s.203.

⁹¹ Şimşekçakan, **a.g.e.** s.31.; Bayat, **a.g.m.** s.63.

sağlamıştır. 1948 yılında, okulun ilk Türk Müdürü, 1937 Kızılay Özel Koleji mezunu, Asuman Türer göreve başlamıştır.⁹²

İlk olarak 1940 yılında, Fatma Bengisu tarafından hazırlanan “Hemşire Tekniği”, Esmâ Deniz tarafından hazırlanan “Hemşire Psikolojisi” ve 1947 yılında hazırlanan “Anatomi” ve “Fizyoloji” kitapları Kızılay tarafından basılmıştır.⁹³

1958’ de Okul Müdürü Fatma Bengisu zamanında, Hemşire Okulu, 4 yıllık Sağlık Koleji haline getirilmiş ve daha sonra da ismi Sağlık Meslek Lisesi olarak değiştirilmiştir.⁹⁴

Lider olan bu kişilerden, Fatma Acar, Hayriye Ece, Fatma Bengisu, Esmâ Deniz ve Asuman Türer, 1933’ de Dr. Besim Ömer’ in kurduğu “Türk Hemşireler Derneği” ni yeniden organize ederek meslektaşlarını bir araya getirmişler ve uluslararası hemşireler platformunda yer almayı başarmışlardır. Kızılay Hemşire Okulu’ nun ilk 50 yıllık mezunundan 41’ i; dış ülkelerde kurs ve yüksek lisans eğitimi görmüşler,

- ✓ Prof. Dr. Eren Kum, Prof. Dr. Perihan Velioğlu hemşirelik yüksekokulu kuruluş çalışmalarını sürdürmüş ve ilk hemşire müdürler olmuşlar,
- ✓ M. Denizsever (1944) ve Prof. Dr.Leman Birol (1953) Kızılay’ ın 100. yıl madalyası ile ödüllendirilmiş,
- ✓ Dış ülkelerde ve kuruluşlarda (Pakistan, İngiltere, WHO ve ICN) önemli görevlerde bulunmuşlar,
- ✓ Yabancı dergilerde makaleleri yayınlanmış,
- ✓ Okul dernekleri kurmuşlar,
- ✓ Yurt dışında madalyalar almışlardır. (M. Denizsever 1944 yılında, Pakistan Quad-i Azami Liyakat Madalyası’ na layık görülmüştür.)⁹⁵

⁹² Şentürk, **Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi**, İstanbul: 1995, s.94.; Bayat, **a.g.m.**, s.63.

⁹³ Bayat, **a.g.m.**, s.65.

⁹⁴ Kızılay, **a.g.e.**, s.203.

⁹⁵ <http://www.Kızılay.gov.tr>. 01.03.2006.

2.2.10. Amiral Bristol Özel Hemşire Okulu:

1. Dünya Savaşında Amerikalılar, İstanbul’ da bulunan müttefiklerinin sağlık gereksinimlerini karşılayacak bir dispanser kurmuşlar, ‘ İstanbul, Robert College Kız Bölümü’ adı altında bir okul açıp, kendi öğrencilerinin bu okulda öğrenim görmelerini istemişlerdir. Organizasyon için bir komite hazırlanmış, başkanlığına da o dönem İstanbul’ da bulunan Amiral Marc L. Bristol getirilmiştir. Türkiye’ de kurulan bu ilk Amerikan Hastanesi ve Okulu “Hastabakıcı Dershanesi” adı altında 1920 yılında öğretime başlamıştır.⁹⁶

İstanbul, Robert College Kız Bölümü’ ne, ilk sene, 484 öğrenci kayıt yaptırmıştır. Bunlardan 19’ u tıp öğrencisi, 8’ i de hemşirelik okulu öğrencisidir. Bu 8 hemşirelik öğrencisinin 5’ i Ermeni, 2’ si Yunan ve 1’ i Rus uyrukludur. Hemşire Okulu’ nun ilk başkanı, Lyda W. Anderson’ dır.

1921-1922 eğitim yılında, 415 öğrenci kayıt yaptırmıştır. Bunların 24’ ü hemşirelik öğrencisidir ve bu 24 öğrenci 60 başvuru arasından seçilmiştir.⁹⁷

Okulun öğretim süresi, 2 yıl 6 ay olarak belirlenmiştir. Bu okul Kızılay Hemşire Okulundan önce Türkiye’ de açılan ilk Hemşire Okulu olarak tarihe geçmiştir.⁹⁸

1929 Eylülünde, okul eğitim süresini 3 yıla çıkarmış, 1957 yılında 4 yıllık olan okul, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tescil edilerek, Sağlık kolejleri muadili olmuştur.1957 yılına kadar mezunlar, Kızılay Hemşire Okulunda 3 aylık staj sonunda diploma almaya hak kazanmaktadırlar.⁹⁹

Amiral Bristol Hemşire Okuluna o dönem Türk kızları pek rağbet göstermemiş, daha çok azınlıklar kayıt yaptırmışlardır.¹⁰⁰

Günümüzde Sağlık Meslek Lisesi adını alan okul, 1992’ de lise mezuniyeti üstüne 2 yıllık eğitim vermeye başlamıştır.

1927 yılında Türkiye’deki hemşire, ebe ve sağlık memuru sayıları şöyledir: ¹⁰¹

⁹⁶ Erdemir, **a.g.e.**, s.296.

⁹⁷ John Freely, “The American College for Girls”, **A History of Robert College**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, (ty.), cilt:1, s.239.

⁹⁸ Başer, **a.g.m.**, s.10.

⁹⁹ Şentürk, **Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi**, s..93.

¹⁰⁰ <http://www.amiralbristol.edu.tr>, 01.03.2006.

¹⁰¹ H.Nusret Fişek, **Halk Sağlığına Giriş**, Ankara: Çağ Matbaası, 1983, s.184.

Çizelge 3

Hemşire	139	(Yardımcı hemşireler dahil)
Ebe	347	(Köy ebeleri dahil)
Sağlık memuru	1036	

2.2.11. Askeri Hemşire Okulu :

1939 yılında Ankara Cebeci Merkez Hastanesi' nde, Milli Savunma Bakanlığına bağlı Ordu Hemşire Okulu açılmış, 1941 yılında Gülhane' ye bağlanmıştır. Ancak bu okul bütçe problemleri nedeniyle 1947 yılında kapatılmış, öğrencileri Kızılay Hemşire Okuluna taşınmıştır.¹⁰²

Ekim 1972 yılında Okul, yeniden Gülhane Askeri Tıp Akademisi bünyesinde, Etlik' te açılmış, lise düzeyinde 4 yıllık TSK. Sağlık Meslek Lisesi ve ortaokul düzeyinde 3 yıllık Sağlık Okulu açılmıştır. Yardımcı hemşire yetiştiren Sağlık Okulu 1978 yılında kapanana dek 192, Sağlık Meslek Lisesi 1995 yılında kapanana dek 1944 ordu hemşiresi yetiştirilmiştir.¹⁰³

2.2.12. Sağlık Ve Sosyal Yardım Bakanlığına Bağlı Okullar:

Kızılay Hemşire Okulundan sonra, ülkemizde açılan diğer hemşire okulları şunlardır:

- ✓ Verem Savaş Derneği; 1932' de, İstanbul Erenköy'de,
- ✓ Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı; 1946' da, Haydarpaşa Numune Hastanesi' nde, (Bir süre sonra Zeynep Kamil Hastanesi' ne nakledilmiştir.)¹⁰⁴ Herhangi bir Avrupa hastanesiyle kıyaslanabilecek düzeyde olan bu hastanede başhekim Dr. Ömer Vasfi Bey' dir. Bu hastane, çok iyi dahiliye doktorlarına ve aynı zamanda Alman ve Avusturyalı hemşirelerin nezaret ettiği iyi eğitilmiş hemşirelere de

¹⁰² Şentürk, **Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi**, s..95.

¹⁰³ GATA 100.Yılında: 1898-1998, a.g.e.,s.52.

¹⁰⁴ Özaydın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, s.214.

sahiptir. Hastanede 270 yatak ve dönemin en yeni alet ve cihazları mevcuttur.¹⁰⁵

- ✓ 1947’ de Şişli Çocuk Hastanesi’ nde, (Bir süre sonra kapatılmıştır.)¹⁰⁶
- ✓ 1948’ de Haseki Hastanesi’ nde Yatılı Ebe Okulu,
- ✓ 1949’ da, Ankara’ da,
- ✓ 1952’de, İzmir, Erzurum, Samsun, Trabzon ve Sivas’ ta hemşire okulları,
- ✓ 1954’ te, Trabzon’ da,
- ✓ 1955’ de, Konya’ da,
- ✓ 1957’ de, Ankara Cebeci’ de,
- ✓ 1959’da, Doğumevinde, Ebe-Hemşire-Laborant Okulları açmıştır.¹⁰⁷ Sağlık Kolejleri de denen bu okullar, ortaokuldan sonra 4 yıllık eğitim süresine sahiptir.¹⁰⁸
- ✓ 1957 yılında Sağlık Sosyal ve Yardım Bakanlığı bünyesinde, hemşirelik eğitimi v.b. konuları görüşmek üzere Hemşirelik İstişari Konseyi kurulmuştur.¹⁰⁹

2.2.13. Tevfik Sağlam Hemşirelik Lisesi:

Tevfik Sağlam’ ın kurduğu Verem Savaş Derneği, 1943’ de İstanbul Erenköy’ de bir okul açmıştır. İlk dönemlerde, sadece tüberküloz hemşiresi yetiştiren okul, günümüzde 4 yıllık eğitim süreli ve Sosyal Sigortalara bağlıdır.¹¹⁰

2.2.13.1. Tevfik Sağlam:

Asıl ismi Ali Tevfik Salim’ dir. 1882 İstanbul doğumludur. Tevfik Sağlam; 1903 yılında Demirkapı’ daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane’ den Tabip Yüzbaşı rütbesiyle mezun olmuştur. Bir yıl kadar Gülhane’ de İç Hastalıkları

¹⁰⁵ Aydın Özgiray, ‘‘ Cumhuriyet’ in İlk Yıllarında Sağlık-Sosyal İşleri ve Düzenlemesi (1920-1938) ‘‘, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 2000, cilt:15, s.5.

¹⁰⁶ Özaydın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, s.214.

¹⁰⁷ Topçuoğlu, **a.g.m.**, s.201.; <http://www.turkhemşirelerderneği.org.tr>, 01.03.2006.

¹⁰⁸ Erdemir, **a.g.e.**, s.297.

¹⁰⁹ <http://www.hemsireyiz.biz.com>, 16.03.2006.

¹¹⁰ Bayat, **a.g.m.**, s.65.

Kliniği' nde çalışan Dr. Sağlam; 1912 yılında başlayan Balkan Savaşı' nda Selanik' te, Hadımköy ve Yassıviran' da çalışmıştır.

1914' de başlayan I. Dünya Savaşı' nda, halk ve askerler tifüs ve kolera hastalıklarından kırılmakta iken, tedavi ile uğraşan hekimler arasında da yaygın olan tifüs hastalığına karşı, ilkel koşullarda Dr. Tevfik İsmail Gökçe ve arkadaşlarıyla aşı hazırlama girişimleri; dünya tıp literatürüne geçmiş bir başarı olarak anılmaktadır. Dr. Tevfik Sağlam, bu çabaları ile tifüs salgınının ve ölümlerin yavaşlamasını sağlamıştır. Bu girişimleri nedeniyle yakın bir arkadaşının 'aşının insanlara zarar verdiği' suçlamasıyla karşılaşarak, Nemrut Mustafa Paşa Divan-ı Harbi' ne ihbar edilmiş ve yargılanarak beraat etmiştir.

III. Ordu' da çalışırken hekimlere yönelik kurslar, konferanslar düzenleyen Dr. Sağlam, bu yıllara ait anılarını da ''3. Ordu' da Sıhhi Hizmet'' başlıklı kitabında, 1959 yılında yayınlamıştır. Dr. Tevfik Sağlam, 1925 yılında I. Milli Türk Tıp Kongresi Düzenleme Kurulu' nda Kongre Sekreteri olarak görev yapmıştır. 1929 yılında kurulan İstanbul Tabip Odası' na Yönetim Kurulu Başkanı olarak seçilerek Oda' nın ilk başkanı olmuştur. Dr. Tevfik Sağlam, Kızılay Hastabakıcı Hemşireler Yurdu Yönetim Kurulu Başkanlığı ve Sağlık Bakanlığı Yüksek Sağlık Şurası üyelikleri görevlerini de yürütmüştür.

1952 yılında emekli olduktan sonra da kendini toplumun hizmetine adan Dr. Tevfik Sağlam, veremle savaş, halkın sağlık eğitimi, hemşirelik mesleğinin sorunları gibi alanlarda uğraş vermiştir.¹¹¹

2.2.14. Diğer Kurum Ve Kuruluşlara Bağlı Hemşire Okulları:

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığından ayrı olarak, diğer kurum ve kuruluşlara bağlı kendi ebe ve hemşire ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla açılmış hemşire okulları da mevcuttur. Bunlar:

- ✓ İstanbul' da 1846 yılında açılan İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi bünyesinde bulunan ve sonra Cerrahpaşa Tıp Fakültesine bağlanan Ebe Okulu, 1973 yılında Ebe –Hemşire –Laborant Okulu haline çevrilmiştir.

¹¹¹ <http://www.turkhemşirelerderneği.org.tr>. 01.03.2006.

- ✓ 1954 yılında açılan, Keçiören Çocuk Esirgeme Kurumu Özel Hemşire Koleji,
- ✓ 1965 yılında açılan, Hacettepe Üniversitesine bağlı Hemşire ve Radyotekni Koleji,
- ✓ 1967 yılında açılan, Ankara Üniversitesine bağlı Hemşire Koleji,
- ✓ 1974 yılında açılan, İstanbul Tıp Fakültesine bağlı Sağlık Meslek Lisesi.

1992 yılında sadece Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı' na bağlı okul sayısı, 300' e yakındır.¹¹²

2.2.15. 1930-1960 Dönemi Sağlık Politikaları :

Ülkemizde, Cumhuriyet' in ilan edilmesinden sonra sağlık alanında önemli atılımlar gerçekleşmiştir. Bu atılımların başında, ülke genelinde bir sağlık örgütlenmesi çabası gelmektedir. Başta Atatürk olmak üzere, Cumhuriyet' i kuranlar, sağlık hizmetlerini halka ulaştırmayı, üzerlerine düşen en önemli görevlerden saymışlardır. Bu konuda ilk adım, 2 Mayıs 1920 yılında, Sağlık Bakanlığı' nın kuruluşu olmuştur. Sağlık Bakanlığı' nın kuruluşu, dünyadaki ilk örneklerden biridir.¹¹³

İlk Sağlık Bakanları aşağıda verilmiştir: ¹¹⁴

Çizelge 4

DÖNEM	BAKAN
03 Mayıs 1920 / 10 Mart 1921	Dr. Adnan ADIVAR
10 Mart 1921 / 20 Aralık 1921	Dr. Refik SAYDAM
24 Aralık 1921 / 27 Ekim 1923	Dr. Rıza NUR
30 Ekim 1923 / 21 Kasım 1924	Dr. Refik SAYDAM

¹¹² Özaydın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, s.214.

¹¹³ Erdem Aydın, "Cumhuriyet Döneminde Sağlık Örgütlenmesi", **Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları**, cilt:5, İstanbul:1999, s.144.

¹¹⁴ **Sağlık Hizmetlerinde 50 yıl (1923-1973)**, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayınları, 1973, Ankara: Ayyıldız Matbaası, s.59.

22 Kasım 1924 / 03 Mart 1925	Dr. Mahzar GERMEN
04 Mart 1925 / 25 Ekim 1937	Dr. Refik SAYDAM
25 Ekim 1937 / 18 Ocak 1945	Dr. Hulusi ALATAŞ
18 Ocak 1945 / 5 Ağustos 1946	Dr. Sadi KONUK
7 Ağustos 1946 / 10 Haziran 1948	Dr. Behçet UZ
10 Haziran 1948 / 22 Mayıs 1950	Dr. Kemali BEYAZIT
22 Mayıs 1950 / 19 Eylül 1950	Prof. Dr. Nihat Reşat BELGER
20 Eylül 1950 / 17 Mayıs 1954	Dr. Ekrem Hayri ÜSTÜNDAĞ
18 Mayıs 1954 / 9 Aralık 1955	Dr. Behçet UZ
9 Aralık 1955 / 25 Kasım 1957	Dr. Nafiz KÖREZ
26 Kasım 1957 / 27 Mayıs 1960	Dr. Lütü KIRDAR
27 Mayıs 1960 / 25 Ağustos 1960	Prof. Dr. Nusret KARASU

1923 yılı başlarında, Türkiye’ de halk sağlığı çok kötü durumdadır. Sağlık personeli ve özellikle hemşirelik gibi gerekli sağlık kurumlarının sayısı azdı ve ihtiyaca cevap vermekten çok uzaktı. Anadolu’ da hasta bakımı çok ilkel düzeyde idi. Bulaşıcı hastalıklardan korunma, tedavi ve salgın hastalıkların önlenmesine yönelik hiçbir çalışma yoktu. Hatta sağlıkla ilgili yasalar bile yetersizdi. Cumhuriyetin ilanından sonra, tüm sahalarda gelişmeler kaydedilmeye başlanmıştır. Sağlık Banklığı hemşire ve ebe yetiştirmek için okullar açmış, ilaç yapımı için kimyager ve doktorlar görevlendirmiştir.¹¹⁵

2.2.15.1. Dr. Refik Saydam:

Türkiye Cumhuriyetinin 4. Başbakanı İbrahim Refik Saydam, 1881 yılında İstanbul’ da doğmuştur. Askeri Tıbbiye’ yi Tabip Yüzbaşı olarak

¹¹⁵ Özgiray, **a.g.m.**, s.5 .

bitiren Refik Saydam, Almanya' da Berlin Askeri Tıp Akademisi' nde eğitim görmüştür.¹¹⁶

Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam' ın elinde, devlet görevindeki hekim ve hekim dışı sağlık personeli sayıları, 1923 yılı itibariyle şöyledir: ¹¹⁷

Çizelge 5

Hekim	554
Sağlık memuru	560
Ebe	136
Hastabakıcı-hemşire	69
Eczacı	4

Bakanlık, 1925 yılında yapmış olduğu çalışmada, çözülmesi gereken sağlık sorunlarını şöyle belirlemiştir:

- 1) Devletin sağlık örgütünü genişletmek,
- 2) Hekim, sağlık memuru ve ebe yetiştirmek,
- 3) Numune hastaneleri ile doğum ve çocuk bakımevleri açmak,
- 4) Sıtma, verem, trahom, frengi ve kuduz gibi hastalıklarla mücadele etmek,
- 5) Sağlıkla ilgili kanunlar yapmak,
- 6) Sağlık ve sosyal yardım örgütlerini köylere kadar yaymak,
- 7) Merkez Hıfzısıhha Enstitü ve Okulunu kurmak.¹¹⁸

Dr. Refik Saydam, koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerini, tüm taşraya ulaştırabilmek için çok çaba sarf etmiştir. Bunun için iki yöntem kullanmıştır: Bunlardan birincisi ‘ ‘ Dikey Örgütlenme ‘ ‘ denen, salgın hastalıklara karşı, alınacak önlemlerdir. Bu amaçla, daha Cumhuriyetin ilk

¹¹⁶ Aydın, **a.g.m.**, s.145.

¹¹⁷ **Cumhuriyetin İlk 15 Yılında Sağlık Hizmetleri**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, 1998, sayı:1, s.336.

¹¹⁸ Kutlay, **a.g.m.**, s.190.

yıllarından itibaren, sıtma, frengi, trahom, tifo, dizanteri, kolera hastalıklarına karşı merkez ve taşra birimleri bulunan özel hizmet örgütleri kurmuştur. Benimsenen diğer yöntem ise adı daha çok ‘‘ Yatay Örgütlenme ‘‘ olarak anılan, koruyucu ve tedavi edici genel sağlık hizmetlerinin birlikte sunulduğu entegre sistemdir.

Hastanesi bulunmayan yerlerin ihtiyaçlarını bir ölçüde karşılayabilmek için ‘‘ Muayene ve Tedavi Evleri ‘‘ adı altında, sağlık ünitelerinin kurulmasına karar verilmiştir. Bu amaçla 1924 yılında, 150 ilçe merkezinde bu ünitelerden kurulması kararlaştırılmıştır. 5-10 yataktan oluşan bu ünitelerde hasta muayenesi ücretsiz olarak yapılmakta ve fakir hastaların ilaçları da yine ücretsiz olarak karşılanıp temin edilmektedir. Bu evlerin kadrolarında, hekimden başka sağlık memuru, ebe ve hademe mevcuttur.

1925 yılındaki sağlık kurumları ve sayıları şöyledir:

Çizelge 6

KURUM	SAYISI	YATAK KAPASİTESİ
İl Özel İdare Hastaneleri	70	3104
Belediye Hastaneleri	7	640
Şirketlere ait	3	55
Cemaat Hastaneleri	5	1367
Azınlık Hastaneleri	16	1112

Bu hastanelerin toplam yatak sayısı 6278 dir.

Sağlık Bakanlığı’ nın elindeki tedavi kurumları ve sayıları ise şöyledir:

Çizelge 7

KURUM	SAYISI
Numune Hastanesi	4
Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Hastanesi	2
Akıl Hastanesi	1
Etfal Hastanesi	1
Amele Hastanesi	1
Darülkelp (Kuduz Hastanesi)	4

Sanatoryum (Verem Hastanesi)	1
Gurebayı Müslimin Hastanesi	1

Bu hastanelerin toplam yatak sayısı 2155 dir.¹¹⁹

1921 yılında, Sağlık ve Sosyal Yardım (Sıhhat ve İçtimai Muavenet) Bakanı seçilmiş olan Refik Bey, 14 yıl sürmüş olan bu görevinde, sağlık hizmetlerinin temellerini atmıştır. 1924’ de Ankara’ da ve daha sonra Erzurum, Diyarbakır, Sivas ve diğer birçok ilde memleket hastaneleri, doğum ve çocuk bakımevleri açmıştır. Ayrıca bu konuda eleman yetiştirilmesine önem vererek, sağlık kursları, tıp öğrenci yurtları 1928’ de Hıfzısıhha Enstitüsü ve Mektebini, İstanbul ve Ankara’ da Verem Savaş dispanserlerini kurmuş, 15 yıl Kızılay Başkanlığı yapmıştır. Koruyucu sağlık, halk sağlığı gibi kavramları dilimize getiren kişi de yine Refik Saydam’ dır.

Sağlık memuru, ebe, hemşire yetiştirmeye verdiği önem sağlık hizmetlerinin bir ekip hizmeti olduğunu kavradığını göstermektedir. Refik Saydam, bu amaca ulaşmak için birçok sağlık memuru okulu, ebe yurdu ve ebe okulu açmıştır.¹²⁰

1939 - 1942 yılları arasında Başbakan iken, sağlık konusuna ayrıca önem verem Refik Saydam, devlet yönetiminde köklü bir reform taraftarı idi. 1942’ de İstanbul’ un besin sorununun düzeltilmesi için yaptığı inceleme gezisinde ölmüştür.¹²¹

2.2.15.2. Refik Saydam ve Hıfzısıhha Enstitüsü:

1928 yılına gelindiğinde, Refik Saydam’ ın amaçlarından biri olan Hıfzısıhha Merkezi, 1267 sayılı yasa ile, halk sağlığının korunması, hastalık ve salgınların önlenmesi, gerekli aşı ve serumları üretmek denetlemek, sağlıkla ilgili diğer denetimleri yapmak, halk sağlığı eğitimi vermek amacıyla kurulmuştur. Daha sonra 1930 yılında kabul edilen 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile ve 1941 yılında, kurumun görev yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenmiştir:

¹¹⁹ Aydın, **a.g.m.**, s.147.

¹²⁰ Kutlay, **a.g.m.**, s.192.

¹²¹ <http://www.hifzısıhha.gov.tr>, 03.03.2006.

- 1) Halk sağlığını ilgilendiren her türlü mikrobiyolojik, parazitolojik, hematolojik, toksikolojik, fiziksel ve kimyasal muayene, analiz ve incelemeleri yapmak,
- 2) Yerli ve yabancı tüm ilaç ve müstahzarların her türlü muayene, analiz ve incelemeleri ile kalite kontrollerini gerçekleştirmek,
- 3) Gıda maddelerinin ve suların laboratuvar kontrollerini yapmak,
- 4) Sağlık Bakanlığınca saptanan aşı, serum ve kimyasal preparatları üretmek,
- 5) Kontrol, deney, araştırmalar için denek hayvanları yetiştirmek,
- 6) Kendi çalışma alanında uzman teknik personel yetiştirmek,
- 7) Yerli yabancı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak bilgi alışverişinde bulunmak.

Kurum, amaçlarına yıllar içerisinde adım adım yaklaşmış ve çoğunluğunu gerçekleştirmiştir. Bunları kronolojik olarak listeleyecek olursak:

- ✓ 1931 yılında, ağız yoluyla uygulanan BCG aşısı üretimine başlanmıştır.
- ✓ 1932 yılında, serum üretiminin artırılması sonucu yurt dışından ithalat durdurulmuştur.
- ✓ 1933 yılında, kuduz aşısı üretimine başlanmıştır.
- ✓ 1934 yılında, İstanbul Aşıhanesi Kurum bünyesine alınmış, çiçek aşısı üretimi, ülke ihtiyacını karşılayacak düzeye getirilmiştir.
- ✓ 1935 yılında, Farmakoloji şubesi kurularak ilaç ve diğer hayati maddelerin kontrollerine başlanmıştır.
- ✓ 1936 yılında, Hıfzısıhha Okulu açılmıştır.
- ✓ 1937 yılında, kuduz serumu üretimine başlanmıştır.
- ✓ 1942 yılında, tifüs aşısı ve akrep serumu üretimine başlanmıştır.
- ✓ 1947 yılında, Biyolojik Kontrol laboratuvarı kurulmuş, deri içi BCG aşısı üretilmiş, Aşı İstasyonu hizmete açılmıştır.

- ✓ 1948 yılında, boğmaca aşısı üretimine başlanmış, grip ve tavuk vebası üzerinde çalışılmıştır.
- ✓ 1950 yılında, grip aşısı üretimine başlanmış, Dünya Sağlık Örgütü, Kurumu, İnfluenza Merkezi olarak tanımıştır.
- ✓ 1951 yılında, antibiyotik ve bazı vitaminlerin kalite kontrolüne başlanmıştır.
- ✓ 1952 yılında, tüberküloz ile ilgili araştırmalar genişletilmiştir.
- ✓ 1954 yılında, İlaç Kontrol şubesi kurulmuştur.
- ✓ 1956 yılında, tetanoz aşısı, daha modern tekniklerle üretilmeye başlanmıştır.
- ✓ 1958 yılında, modern tekniklerle frengi teşhisi konulmaya başlanmıştır.¹²²

Refik Saydam' ın bir diğer önemli icraatı da, 1930 yılında hizmete giren ve çalışmaları, hem tüm ülkede, hem de dünya çapında büyük hayranlık uyandıran Etimesut Hıfzısıhha Numune Dispanseri' dir. Burası, hem koruyucu hem de tedavi edici hizmetlerin birlikte yürütüldüğü ilk hizmet ünitesidir.¹⁰ yataklıdır ve tedavisi 10-15 günü geçmeyecek hastalar burada yatırılıp tedavi edilmektedir. Bulaşıcı hastalıklar ve zor doğumlar Ankara Numune Hastanesi ve Ankara Doğumevine sevk edilmektedir. Dispanserin ilk başhekimisi Dr. Cudi Erentürk' tür. 1934 yılında başhekimliğe atanan Dr. Cemalettin Or, Sağlık Bakanlığı tarafından, 1935 yılında 1 yıllık bir süre için, köy sağlığı ve hijyeni öğrenimi görmek üzere, A.B.D.' ne gönderilmiştir.¹²³

Sağlık Bakanlığı' nın yanı sıra, özel idare ve belediyeler de, çok sayıda muayene ve tedavi evini hizmete sokmuştur.1933 yılında bunların sayısı 90 civarındadır. Sağlık Bakanlığı' nın muayene ve tedavi evleri sayısı 1936 yılında, 180' i, 1942 yılında ise 200' ü bulmuştur.

Çocuk ve işçi hastaneleri, ayrıca akıl hastaları için ise 1600 yataklı İstanbul, ve Manisa ve Elazığ' da toplam 3 adet hastane vardır. Bu hastanelerde 18.200 kişi 1926- 1934 yılları arasında tedavi görmüştür.¹²⁴

¹²² Kutlay , **a.g.m.**, s.196.

¹²³ Aydın, **a.g.m.**, s.147.

¹²⁴ Özgiray, **a.g.e.**, s.5.

1937 yılında hekim ve hekim dışı personel sayıları şöyledir: ¹²⁵

Çizelge 8

Hekim	1391
Sağlık memuru	1497
Ebe	486
Hastabakıcı- hemşire	356
Eczacı	137

Dr. Refik Saydam' ın vefat ettiği 1942 yılında ise bu rakamlar şöyle değişmiştir:

Çizelge 9

Hekim	1585
Sağlık memuru	1462
Ebe	643
Hastabakıcı- hemşire	410
Eczacı	138

Türkiye' de yıllara göre Hemşire Durumu: ¹²⁶

Çizelge 10

Yıllar	Hemşire	1 Hemşireye Düşen
--------	---------	-------------------

¹²⁵ Cumhuriyetin İlk 15 Yılında Sağlık Hizmetleri, a.g.e., s.336.

¹²⁶ Sağlık Hizmetlerinde 50 yıl (1923-1973), a.g.e., s.324.

	Sayısı	Nüfus
1930	202	71.520
1935	325	46.330
1940	405	43.740
1945	409	46.280
1950	737	28.230
1955	1400	17.040
1960	2420	11.370

Etimesut örneğinden hareketle, 5-25 yataklı yeni sağlık merkezleri kurulmaya başlanmıştır.1942 yılında, Orhaneli ve Kandıra’ da, 1943 yılında, İskilip’ te, 1944 yılında, Saimbeyli’ de, 1945 yılında, Akdağmadeni, Nevşehir Tavşanlı ve Vezirköprü’ de sağlık merkezleri hizmete girmiştir.¹²⁷

2.3. HEMŞİRELİK EĞİTİMİ PROGRAMLARI :

2.3.1. İlkokula Dayalı Ebe-Hemşire Okulları:

1954 yılında kabul edilen 6283 sayılı kanunun 7. maddesine göre; hemşire yardımcısı yetiştirmek için 1957 yılında, ilkokula dayalı kurslar açılmıştır. Bu kurslara önceleri 18-30 yaşlarında öğrenci alınmış, 1-1,5 senelik teorik ve pratik eğitimden sonra, ” hemşire yardımcısı ” ünvanı verilmiştir. 1967 yılında eğitim süresi 3 yıla, 1981 yılından itibaren ise Sağlık Meslek Lisesi statüsüne çıkarılan bu okullar, ebelik programlarına ağırlık vererek, daha çok kırsal bölgelerde bu meslek elemanlarından yararlanma yoluna gidilmiştir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, ebe gereksinimini karşılamak üzere, 1937 yılında Balıkesir’ de, 1938 yılında Konya’ da 2 ebe okulu açmıştır. Daha sonraki yıllar, bu sayı 14’ e ulaşmıştır.

1961-1962 yıllarında bu okullar Sağlık Okulu adını alarak, eğitim süresi 3 yıla çıkarılmış, 1967 yılından itibaren yavaş yavaş sağlık meslek

¹²⁷ Aydın, a.g.e., s. 145.

liselerine dönüştürülmüş, 1978 yılından sonra ise ebelerin, sağlık meslek liselerinin ebelik bölümlerini bitirme şartı getirilmiştir.¹²⁸

1960 yılı hekim dışı sağlık personeli sayıları şöyledir: ¹²⁹

Çizelge 11

Hemşire	2420
Ebe	3126
Sağlık memuru	3890

2.3.2. Ortaokula Dayalı Sağlık Okulları:

1946 yılında Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı, bünyesindeki yataklı tedavi kurumlarının ihtiyacını karşılamak üzere, hemşire okulları açmıştır. Ortaokul mezunlarını alan bu okulların eğitim süresi 1958 yılına kadar 3 yıl, 1958’ den sonra 4 yıl olmuştur. 1988-1991 yılları arasında Sağlık Meslek Liselerinin sayısı büyük bir patlama göstererek 90’ lı yıllarda 300’ lü sayılara ulaşmıştır. Bu sayı artışında politikacıların kendi seçim bölgelerinde sağlık meslek lisesini açtırmayı son derece iyi bir seçim yatırımı olarak görmeleri rol oynamıştır. Meslek eğitimi verilemez durumda olan bu okulların, ülkeye getirdiği mali yük yanında, Sağlık Bakanlığı’ nın mezunları atayacak kadrosu da kalmamıştır.

1957 yılında 18-30 yaş arasındaki bayanlara bir buçuk yıl teorik ve pratik eğitim veren ‘’ hemşire yardımcısı’’ kursları açılmıştır. 1967 yılında bu kurslar sona erdirilmiştir.¹³⁰

Ülkemizde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı Sağlık Meslek Liseleri 1993-1994 yılında 324’ e yakın sayıda olup, ebelik, hemşirelik, sağlık memurluğu (erkek hemşire), laboratuvar, radyoloji, anestezi, çevre sağlığı, diş protez, ortopedik cihaz ve protez teknisyenliği bölümleri

¹²⁸ Şentürk, **Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi**, s. 97.

¹²⁹ Fişek, **a.g.e.**, s.184.

¹³⁰ <http://www.gata.edu.tr.21.03.2006>.

vardır. Bu eğitim programı halk arasında fazla rağbet görmemiş, kapatılmış, ancak mezunları hala görevdedirler.¹³¹

1981 yılı, ebe, hemşire ve sağlık memuru sayıları şöyledir: ¹³²

Çizelge 12

Hemşire	29.459	Yardımcı hemşireler ve yüksek hemşireler dahil
Ebe	13.890	(Ebe- hemşireler dahil)
Sağlık memuru	12.226	

2.3.3. Liseye Dayalı Sağlık Okulları:

2.3.3.1. Sağlık Yüksekokulları:

1996 yılında Bakanlar Kurulu Kararıyla (Resmi Gazete: 2.11.1996/22805), 79 Sağlık Meslek Lisesinin, Sağlık Yüksekokullarına (SYO) dönüştürülmesi kararlaştırılmış, Sağlık Bakanlığı ile YÖK arasında yapılan protokol ile Sağlık Meslek Liselerinin hemşirelik, ebelik ve sağlık memurluğu bölümlerine, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokullarının, hemşirelik ve ebelik programlarına; Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi hemşirelik programına öğrenci alınmasına son verilmiştir. Bu okullara lise ve sağlık meslek lisesi mezunları, üniversite giriş sınavıyla sayısal puanla kabul edilir, eğitim süresi 4 yıldır. Bu okulların hemşirelik, ebelik ve sağlık memurluğu bölümleri vardır. Sağlık Yüksek Okullarının açılmasıyla, farklı düzeylerdeki hemşirelik eğitime son verilip, hemşirelik eğitiminin lisans düzeyinde verilmesi çok önemli bir gelişmedir. ¹³³

¹³¹ Şentürk, **Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi**, s. 97.

¹³² Fişek, **a.g.e.**, s.184.

¹³³ Çaylan Pektekin, “Vazgeçilmez Sağlık Elemanı Olarak Hemşire ‘’, **Hemşirelik Forumu**, cilt:1, sayı:2, 1998, s.73.

2.3.3.2. Ön Lisans Programları (Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulları):

1985 yılında üniversitelerin bünyesinde yer alan ve eğitim süresi 2 yıl olan bu okullar hemşirelik programlarında yer almış olup, sayıları hızla artmıştır. Sağlık Yüksek Okullarının açılmasıyla 1997-98 öğretim yılından itibaren bu okulların hemşirelik ve ebelik programlarına öğrenci alınmamıştır.¹³⁴

Ülkemizdeki Ön Lisans Hemşirelik Programları:

- Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu SHMYO Hemşirelik Programı
- Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak SHMYO Hemşirelik Programı
- Akdeniz Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Ankara Üniversitesi Cebeci SHMYO Hemşirelik Programı
- Ankara Üniversitesi Dikimevi SHMYO Hemşirelik Programı
- Atatürk Üniversitesi Erzurum SHMYO Hemşirelik Programı
- Atatürk Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Celal Bayar Üniversitesi Manisa SHMYO Hemşirelik Programı
- Cumhuriyet Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Cumhuriyet Üniversitesi Sivas SHMYO Hemşirelik Programı
- Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Çanakkale SHMYO Hemşirelik Programı
- Çukurova Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Dicle Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Dicle Üniversitesi Diyarbakır Atatürk SHMYO Hemşirelik Programı
- Dicle Üniversitesi Batman SHMYO Hemşirelik Programı
- Dokuz Eylül Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Ege Üniversitesi İzmir Atatürk SHMYO Hemşirelik Programı

¹³⁴ Serap Baş, ‘‘ Hemşireliğin Gelişimini Etkileyen Etmenler ‘’, **Türk Hemşireler Dergisi**, sayı:42, 1992, s.24.

- Erciyes Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Fırat Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Gazi Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Gazi Üniversitesi Kastamonu SHMYO Hemşirelik Programı
- Gaziantep Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Gaziosmanpaşa Üniversitesi Erbaa SHMYO Hemşirelik Programı
- Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat SHMYO Hemşirelik Programı
- Gülhane Askeri Tıp Akademisi SHMYO Hemşirelik Programı
- Hacettepe Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Harran Üniversitesi Şanlıurfa SHMYO Hemşirelik Programı
- İnönü Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- İstanbul Üniversitesi Bakırköy SHMYO Hemşirelik Programı
- İstanbul Üniversitesi Şişli SHMYO Hemşirelik Programı
- İstanbul Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Karadeniz Teknik Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Kocaeli Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Muğla Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı (İkinci Öğretim)
- Mustafa Kemal Üniversitesi Hatay SHMYO Hemşirelik Programı
- Niğde Üniversitesi Aksaray SHMYO Hemşirelik Programı
- Niğde Üniversitesi Aksaray SHMYO Hemşirelik Programı (İkinci Öğretim)
- Niğde Üniversitesi Zübeyde Hanım SHMYO Hemşirelik Programı
- Niğde Üniversitesi Zübeyde Hanım SHMYO Hemşirelik Programı (İkinci Öğretim)
- On Dokuz Mayıs Üniversitesi Amasya SHMYO Hemşirelik Programı
- On Dokuz Mayıs Üniversitesi Ordu SHMYO Hemşirelik Programı
- On Dokuz Mayıs Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı

- On Dokuz Mayıs Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı (İkinci Öğretim)
- On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sinop SHMYO Hemşirelik Programı
- Osman Gazi Üniversitesi Eskişehir SHMYO Hemşirelik Programı
- Sakarya Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Selçuk Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta SHMYO Hemşirelik Programı
- Trakya Üniversitesi Edirne SHMYO Hemşirelik Programı
- Trakya Üniversitesi Kırklareli SHMYO Hemşirelik Programı
- Trakya Üniversitesi Tekirdağ SHMYO Hemşirelik Programı
- Uludağ Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı
- Yüzüncü Yıl Üniversitesi Van SHMYO Hemşirelik Programı
- Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi SHMYO Hemşirelik Programı¹³⁵

2.3.3.3. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Hemşirelik Ön Lisans Programı:

1991 yılında Anadolu Üniversitesi'nde açılmıştır. Sağlık Meslek Lisesi mezunlarının devam edecekleri bir programdır. SYO'larının açılmasıyla bu programa da öğrenci alınmamıştır. Hemşirelik eğitim programlarının %50' si teorik, %50' si pratik öğretimi içerdiğinden, Açık Öğretim programları hemşirelik eğitimi için uygun değildir. Ancak SML' si mezunlarına açık öğretimle ön lisans eğitiminin verilmesi, açık öğretimle lisans tamamlama talebini yaratmıştır. Lisans tamamlama YÖK tarafından hazırlanan ön lisans programlarından, lisans programına geçiş yönetmeliği doğrultusunda örgün eğitim kurumlarında olmalıdır.

2.3.4. Üniversite Düzeyindeki Programlar (Hemşirelik Yüksekokulları) (Lisans Programları):

1997' de Yüksek Sağlık Şurasında alınan kararla, Hemşirelik Eğitiminin sadece üniversitelerde sürdürülmesine karar verilmiş, böylece hemşirelik eğitimi verilen Sağlık Meslek Liseleri, Sağlık Yüksekokullarına

¹³⁵ Bayat, a.g.m., s.74.

dönüştürülmüştür. Günümüzde (1999'dan beri), hemşirelik eğitimi sadece üniversiteye dayalı 4 yıllık eğitim olarak sürdürülmektedir. Yüksek lisans (master) eğitimi 1968' de, doktora programları ise 1972'de başlatılmıştır. Böylece hemşirelik, kendini bilimsel bir disiplin olarak da ortaya koymuştur. Haziran 1998 verilerine göre hemşirelik alanında 28 profesör, 36 doçent, 68 yardımcı doçent hemşire görev yapmakta ve halen 891 yüksek lisans, 217 doktora programını tamamlamış hemşire bulunmaktadır.¹³⁶

Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 1995 itibariyle, ülkemizde 64.243 hemşire bulunmakta ve bunların % 61' i devlet hastanelerinde çalışmaktadır.¹³⁷

Hemşirelik mesleğini üniversite düzeyine çıkarmak, hastalara daha kaliteli bakım verebilmek, hemşirelik mesleğini ilerletebilmek, sağlık sorunlarına eğilebilecek yetenekte eleman yetiştirmek, sağlık kurumlarında yönetici ve uzman hemşire yetiştirmek amacı ile ülkemizde hemşirelik yüksekokulları açılmıştır. Ülkemizdeki ilk Hemşirelik Yüksekokulu Ege Üniversitesi' nde açılmıştır.

2.3.4.1. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu:

1955 yılında, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, ülkemizde üniversite düzeyinde açılan ilk yüksekokul olup, kurucusu Prof. Dr. Muhittin Erel' dir. Okulda eğitim, önceleri tıp fakültesi ile birlikte yürütülmüştür. Hemşirelik eğitimi tıp fakültesi 1 nci sınıfındaki F.K.B. öğrenimine ilaveten, 3 yıl meslek dersleri şeklinde olduğu için, öğrenciler, tıp fakültesine kaymış, bu nedenle 1959 yılında sadece 2 öğrenci mezun olmuştur. Bunlar İnci Moralı (Erefe) ve Emine Cihan Tarhan' dır. Yönetmelik değişikliği ile sonraki yıllar buna engel olunmuştur.

Bu okul, aynı zamanda Avrupa' da da üniversite düzeyinde açılan ilk hemşirelik okuludur. Daha sonra 1965 yılında İngiltere' de üniversite düzeyinde hemşirelik okulu açılmıştır.¹³⁸

¹³⁶ <http://www.gata.edu.tr>,10.05.2006

¹³⁷ Günaydın, **a.g.m.**,s.10.

¹³⁸ <http://www.ege.edu.tr>,10.05.2006.

2.3.4.2. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu:

Florance Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu' nun kurulması çalışmalarını gerçekleştirmek amacıyla, 1947 yılında “Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Tesisi” müteşebbis heyeti oluşturulmuş, müteşebbis heyet üyelerinden Fahrinüsa Seden, Columbia Üniversitesi hemşirelik bölümü direktörü Mc.Manus ile görüşmüş ve parasal yardım konusunda “Uluslararası Ekonomik İşbirliği Teşkilatı” na başvurulmasına karar verilmiştir.

Daha sonra ülkemizdeki ilk hemşirelik okulunu kurmuş olan “Türkiye Kızılay Derneği” ilk büyük parasal yardımı yapmış ve böylece 22 Mart 1956 yılında “Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Tesisi” resmen kurulmuştur.

“Uluslararası Ekonomik İşbirliği Teşkilatı” nın yardımı ve aracılığı ile Columbia Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi ile işbirliği yapılarak, İstanbul Üniversitesi içinde kurulması koşuluyla açılacak Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokuluna öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla, 80' i aşkın hemşire adayı arasından, ilk önce Perihan Velioğlu, Rüçhan Tüzün, Eren Kum, Emel Berkay, Ayten Geray, Semiha Gücüyeter, Şükriye Karaosmanoğlu Amerika' ya gönderilmiş, daha sonra alınan burslarla; Şehvar Çağlayan, Saffeti Acele, Nüşet Alpay, Nebahat Kum, Müeyyet Perk Amerika' ya gitmişlerdir.¹³⁹

Öğrenimleri sırasında, öğretim üyeleri adayları Columbia Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi direktörü Mc Manus' un başkanlığında, Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu' nun müfredat ders programını ve yönetmeliğini hazırlamışlardır.¹⁴⁰

Amerika' daki öğrenimlerini tamamladıktan sonra yurda ilk dönen üç öğretim üyesi Perihan Velioğlu, Rüçhan Tüzün ve Eren Kum Uluslararası Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (AID) yetkilileriyle birlikte, okulun başarılı bir şekilde kurulmasına ışık tutacak ve temel teşkil edecek bir bilimsel inceleme yapmışlardır. Bu incelemeye göre Hemşirelik Yüksekokulunun üniversite içinde ve fakülte düzeyinde bir kuruluş olması düşüncesi öncelik kazanmıştır.

¹³⁹ Bayat, **a.g.m.**, s.67.

¹⁴⁰ Özaydın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioğlu**, s.225.

Ancak İstanbul Üniversitesi, Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Tesisi, Columbia Üniversitesi, A.I.D ve okul öğretim üyeleri temsilcilerinin katıldığı ve altı ayı aşkın bir sürede yapılan toplantılar sonucu, okulun üniversite içinde açılması düşüncesi İstanbul Üniversitesi ve Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Vakfı' nca benimsenmemiş ve bu yolda çoğunluk kararı alınmıştır. Bunun üzerine Columbia Üniversitesi ve Uluslararası Ekonomik işbirliği teşkilatı projeden maddi ve manevi desteğini çekmiştir.

Daha sonra okulun Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde açılması kararlaştırılmıştır. Okul Müdürlüğüne Perihan Velioğlu atanmış ve 1 Kasım 1961 yılında, Şişli Çocuk Hastanesi bünyesindeki bir binada eğitime başlamıştır. Okulun resmi açılışını, 13 Kasım 1961 yılında Sağlık Bakanı Ragıp Üner yapmıştır. Okul 1 Kasım 1964 tarihinde kendi binasına taşınmış ve 1965 yılında ilk mezunlarını vermiştir.

1968 yılında okulun müfredat ders programı geliştirilmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi tarafından onaylanmıştır.

Okul 28 Ocak 1975 tarihinde, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi' ne bağlanmış ve Okul Müdürlüğüne 1975-1977 yılları arasında Dr. İlhan Ulagay atanmıştır. Yüksekokulun akademik kadrolarının oluşması için 1977 yılında İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Bilimleri Doktora Yönetmeliği doğrultusunda, doktora programları uygulanmaya başlamış ve 1977-1982 yılları arasında, Dr. Özdem Anğ okul müdürü olarak görev yapmıştır. 6 Kasım 1981 tarihinde yürürlüğe giren 2547 sayılı Yüksek Öğrenim Kanunu' na göre yüksekokul, 1982 yılında doğrudan İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne bağlanmış ve okulun tüm bölümlerinde okulun kadrolu öğretim elemanları görev almıştır. Böylece yedi yıl gibi bir aradan sonra 1983 yılında Yüksekokul Müdürlüğü' ne bir hemşire Dr. Perihan Velioğlu tekrar atanmıştır. Velioğlu bu görevini 1993 yılına dek sürdürmüştür. Bu kanun çerçevesinde atılan yeni adımlarla, yüksekokulda 1990 tarihinde 8 anabilim dalı, 1992 tarihinde 'Hemşirelikte Öğretim' anabilim dalının da eklenmesiyle 9 anabilim dalı olmuştur 1982 tarihinde yüksek lisans, 1987 tarihinde doktora eğitimine başlamıştır.

1993 yılında okul müdürlüğüne atanan Prof Dr. Çaylan Pektekin, halen bu görevini sürdürmektedir.

1995 yılına kadar tek bölümden oluşan okula, bu tarihten itibaren Ebelik bölümü de eklenmiştir.

Hemşirelik alanında öncü kuruluşlardan biri olan okul, halen 7 profesör, 10 Doçent, 12 Yardımcı Doçent, 28 Araştırma görevlisi ve 23 idari ve teknik personeli ile çalışmalarına devam etmekte olup, lisans düzeyinde 2177, yüksek lisans düzeyinde 240, doktora düzeyinde 34 mezun vermiştir.

Okulda halen lisans düzeyinde 466, Yüksek lisans düzeyinde 104 ve Doktora düzeyinde 56 öğrenci eğitimlerine devam etmektedir.

Yüksekokul öğretim üyeleri, 1992 yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinin lise mezunu hemşirelere yönelik yürüttüğü eğitim programlarında aktif olarak yer almıştır. Kuruluşundan beri bir çok ulusal ve uluslar arası bilimsel faaliyetlerde bulunan okul, yurt dışındaki bir çok hemşirelik yüksekokulu ve fakültesi ile işbirliği içinde olup, öğrenci değişim programları yürütmektedir.¹⁴¹

2.3.4.3. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu:

Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu' nun kuruluşu, 1960 yıllarına dayanmaktadır. Hacettepe Üniversitesi' nde Hemşirelikte lisans eğitimi Ankara Üniversitesi Senatosu' nun 24 Haziran 1961 tarihli kararı ile “‘Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Hemşirelik Yüksekokulu Öğretim ve İmtihan Yönetmeliği’’ ile 8 Ekim 1961 tarihinde Hacettepe Çocuk Sağlığı Araştırma Enstitüsü’ ne bağlı Yüksek Hemşirelik ve Sağman Okulu’ nun açılmasıyla başlamıştır. Kısa bir süre sonra okulun adı, Sağlık Bilimleri ve Hemşirelik Yüksekokulu olarak değiştirilmiştir.

1963 yılında Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi’ nin kurulmasıyla da hemşirelik ve diğer sağlık bilimleri dalları bu fakültenin bölümleri haline gelmiştir. 1964 yılında Hemşirelik, bağımsız bir yüksekokul

¹⁴¹ <http://www.hemşireyiz.biz.com>, 15.03.2006.

olarak kendi müdürlüğüyle yönetilmeye başlamıştır. 1967’ de Hacettepe Üniversitesinin kurulmasıyla Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakülteleri iki ayrı fakülte olarak örgütlenmiştir. Böylece, Hemşirelik Yüksekokulu, Sağlık Bilimleri Fakültesinin Yüksekokullarından biri olmuştur. 24 Eylül 1972’ de Hemşirelik Yüksekokulu doğrudan Rektörlüğe bağlanmıştır.

Kurulduğundan beri 4 yıllık eğitim veren Hemşirelik Yüksekokulu, Üniversitede TIFA (Türkçe, İngilizce, Fransızca, Almanca) programının açılmasıyla 1968’ den sonra bir süre 5 yıl eğitim vermiş, ancak bu programın kaldırılmasıyla, yine 4 yıllık eğitime dönmüştür. 1985 yılında, hükümet politikaları gereğince hemşirelikte ara insan gücünün yetiştirilmesi ve hemşirelik eğitiminin en az iki yıllık üniversite eğitimi düzeyine çıkarılması amacıyla 4 yıllık lisans programı, ön lisans ve lisans olarak iki kademeli başlamıştır. Bu program 1990-91 yılında tekrar tümüyle lisans programına dönüştürülmüştür.

1968 yılında Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Programında Bilim Uzmanlığı, 1972 yılında Doktora programları başlamıştır.

Yüksekokulda müdürlük görevi ilk iki yıl Prof. Dr. İhsan Doğramacı tarafından yürütülmüş, daha sonra Dr. Eren Kum tarafından yerine getirilmiştir. 1976-1978 yılları arasında Prof. Dr. Servet Bilir bu görevi yerine getirmiş, 1978 yılında ise Dr. Eren Kum, Profesörlük unvanı alarak görevi tekrar devralmıştır. Müdürlük, 1995 yılında, Prof. Dr. Nebahat Kum, 1996-2002 yılları arasında Prof. Dr. Fethiye Erdil tarafından yürütülmüştür. Kasım 2002 tarihinden itibaren Yüksekokul Müdürü, Prof. Dr. Gülümser Kubilay olmuştur.¹⁴²

2.3.4.4. Erzurum Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu:

Yüksekokulun açılma kararı, Atatürk Üniversitesinin 6 Kasım 1970 gün ve 5582 sayılı teklifi ve Başbakanlık Devlet Planlama Müsteşarlığı’nın 04.12.1970 sayılı uygun görüşleri doğrultusunda alınmıştır. Ancak, 1977 yılına kadar fiilen açılmayan yüksekokula bu tarihten itibaren araştırma görevlisi alımına başlanmıştır.

Yüksekokula 1982–1983 eğitim öğretim yılından itibaren öğrenci alınmaya başlanmış ve 1985–1986 öğretim yılı sonunda ilk mezunlar

¹⁴² <http://www.hacettepe.edu.tr>, 26.03.2006.

verilmiştir. Ayrıca 1990 yılından bu yana lisansüstü ders programları da yürütülmektedir.

Yükseköğretim Yürütme Kurulu 02.08.1996 tarihli toplantısında, 2547 sayılı Kanun'un 2880 sayılı kanunla değişik 7/d-2 ve 2809 sayılı Kanun'un 3. maddeleri uyarınca Kanun'un 3. maddeleri uyarınca Yüksekokulda 8 anabilim dalının kurulmasına karar verilmiştir.

Yüksekokul lisans, hemşirelikte uzmanlık ve bilimde doktora programlarını yürütmektedir.

Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, liseye dayalı 4 yıllık lisans eğitimi veren bir yüksekokuldur. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin yaptığı sınav ile sayısal puana göre öğrenci alınır.

Yüksekokulda 2 profesör, 2 doçent, 14 yardımcı doçent, 1 öğretim görevlisi, 1 okutman ve 17 araştırma görevlisi olmak üzere toplam 37 öğretim elemanı görev yapmaktadır. Yüksekokulda tek bölüm (hemşirelik) ve 8 anabilim dalı bulunmaktadır. Anabilim dallarından Yönetim Anabilim Dalı dışında, yedisinde yüksek lisans ve doktora eğitimi yapılmaktadır. Bugüne kadar yüksek lisans eğitimini tamamlayan öğrenci sayısı 54, doktora eğitimini tamamlayan öğrenci sayısı 31'dir. Halen 55 öğrenci lisans üstü eğitimine devam etmektedir. Şu anda lisans programında toplam 335 öğrenci bulunmaktadır.

Hemşirelik Yüksekokulu kurulduğu günden bu yana merkez kampusta yer alan kendi binasında eğitimini sürdürmektedir.¹⁴³

2.3.4.5. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu:

Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, 1982 yılında 41 sayılı kanun ve 17760 sayılı kanun hükmündeki kararname ile Üniversitenin ilk eğitim kurumlarından birisi olarak açılmıştır. Ülkemizde hemşirelik eğitimi veren okullardan beşincisi olup Kurucu Müdürü, Prof. Dr. Meliha Atalay' dır.

Yüksekokulda halen lisans ve yüksek lisans eğitimleri sürdürülmektedir. Lisans programından 1986 yılında ilk mezunlarını veren Yüksekokul' dan bugüne kadar 1225 hemşire mezun olmuştur.

¹⁴³ <http://www.ataturk.edu.tr>,20.05.2006.

Yüksek lisans programı, lisans programı ile eş zamanlı olarak başlamış olup halen sekiz hemşirelik alanında yüksek lisans eğitimi yapılmaktadır. Yüksek lisans eğitiminden bugüne kadar 85 kişi mezun edilmiştir ve halen 49 öğrenci öğrenim görmektedir.

Yüksekokul anabilim dalları (Hemşirelik Esasları, İç Hastalıkları Hemşireliği, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Psikiyatri Hemşireliği, Toplum Sağlığı Hemşireliği, Hemşirelikte Yönetim) 1992 yılında Yükseköğretim Kurulu onayı ile kurulmuştur.

Yüksekokul tarafından 3.Ulusal Hemşirelik Kongresi başta olmak üzere hemşirelik eğitimi ve uygulama alanlarına yönelik birçok bilimsel ve mesleki etkinlik gerçekleştirilmiştir. 1997 yılından beri “Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi” adı altında hakemli bir dergi çıkartılarak Ülkemiz hemşireliğinin bilimsel gelişimine katkı sağlanmaktadır.

Yüksekokulda eğitim öğretim etkinlikleri 13 öğretim üyesi ve 13 araştırma görevlisi ve 7 idari personel ile yürütülmektedir.¹⁴⁴

2.3.4.6. Ankara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu:

Ankara Cebeci Sağlık Yüksekokulu Yüksek Sağlık Şurası’ nın 23 Mayıs 1995 tarih ve 185/1 sayılı kararı doğrultusunda Ebelik, Hemşirelik ve Sağlık Memurluğu eğitiminin lisans düzeyindeki yüksekokullarda yapılması amacıyla, Sağlık Bakanlığının talebi, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığının teklifi Ankara Üniversitesi Senatosunun 10 Ekim 1996 tarihli ve Bakanlar Kurulu’nun 2 Kasım 1996 tarih ve 22805 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan kararı ile kurulmuştur. 1998-1999 eğitim-öğretim yılında ilk kez ÖSYM tarafından Fen puanı ile seçilmiş toplam 40 öğrenci Ebelik ve Hemşirelik Programlarında eğitim ve öğretime başlamıştır.¹⁴⁵

2.3.4.7. GATA Hemşirelik Yüksekokulu:

2955 sayılı GATA Kanununun 5. maddesi d fıkrası hükmüyle, 15 Mart 1985 gün ve 18707 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 85/9250 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuştur.

¹⁴⁴ <http://www.cumhuriyet.edu.tr>, 20.05.2006.

¹⁴⁵ <http://www.ankara.edu.tr>, 20.05.2006.

GATA Hemşirelik Yüksekokulu, hemşirelikte lisans eğitimi vermek ve Türk Silahlı Kuvvetleri' ne subay hemşireler yetiştirmek amacıyla 1985-1986 eğitim öğretim yılında 34 öğrenciyle eğitime başlamıştır. İlk mezunlarını, 30 Ağustos 1989 yılında vermiştir. Mezunlar ülkemizdeki askeri hastanelerde, başhemşire ve klinik sorumlu hemşireleri olarak görevlendirilmiştir. Bugüne kadar 278 subay yüksek hemşire mezun olmuştur.

1990-1991 eğitim öğretim yılında, Genelkurmay Başkanlığı emriyle KKTC uyruklu, 1993-1994 eğitim öğretim yılında, Arnavutluk ve Azerbaycan uyruklu kız öğrenciler lisans eğitimine başlamışlardır. 1998-1999 yılında, subay adayı hemşire alımı Genel Kurmay emriyle durdurulmuş, lisans seviyesinde sivil hemşire yetiştirilmesine başlanmıştır.

1989-2005 GATA HYO Mezunları:

T.C. subay	273
T.C. sivil	352
Azerbaycan	5
Arnavutluk	6
TOPLAM	716

1991-2001 GATA Sağlık Meslek Yüksekokulu (Önlisans):

T.C.	1206
Azerbaycan	4
TOPLAM	1210

GATA Sağlık Bilimleri Enstitüsüne bağlı olarak, Hemşirelik Yüksekokulunda 1988-1989 eğitim öğretim yılında ilk olarak cerrahi hastalıkları hemşireliği bilim dalında açılan doktora programı ile mezuniyet sonrası eğitim programına başlanmıştır. Halihazırda 1 profesör, 1 doçent, 1

yardımcı doçent olmak üzere, 4 öğretim üyesi, 8 öğretim görevlisi görev yapmaktadır.¹⁴⁶

2.3.4.8. Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu:

1993-1994 Öğretim Yılında eğitime başlayan Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Marmara Üniversitesinin genç ve dinamik Yüksekokullarından biridir. Yüksekokul ilk mezunlarını 19 kişi olarak 1997 yılında vermiştir. Bugün öğrenci sayısı 320 ye ulaşmıştır.

Yüksekokulda çeşitli bilim dalların da yetişmiş 57 Öğretim kadrosu (6 Profesör, 6 Doçent, 10 Yardımcı Doçent, 14 Öğretim Görevlisi, 21 Araştırma Görevlisi,) ile alanında ilk 3 Yüksekokul arasında bulunmaktadır.

Eğitim dili Türkçe, İngilizce Hazırlık Sınıfı olan Yüksekokulda 4 yıl süreli 8 dönemden oluşmaktadır.

Müfredat temel hemşirelik kavramlarını aktaran, ülkemiz ihtiyaçlarına cevap veren, değişen şartlara ve gelişen teknolojilere uyum sağlayabilen, iletişimin, girişimciliğin araştırmacılığın teşvik edildiği, çağdaş eğitim felsefesinin benimsendiği, meslek ve uygulamalı dersleri (Hemşirelik Esasları, İç Hastalıkları Hemşireliği, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği, Kadın Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Psikiyatri Hemşireliği, Halk Sağlığı Hemşireliği, Hemşirelikte Eğitim Süreci, Hemşirelikte Yönetim vb.), temel bilimler dersleri (Mikrobiyoloji, Anatomi, Fizyoloji, Farmakoloji,vb.), psiko-sosyal alana ilişkin dersleri (Psikoloji, Antropoloji, Sağlık Sosyolojisi vb.), seçmeli dersleri (Müzik, Resim, Felsefe vb.) ve İtern Programını içerir. Bu programı başarı ile bitirenlere Lisans Diploması verilmektedir.

Eğitimde amaç, öğrencilerin yenilikçi, çağdaş, ülke gereksinimlerine ışık tutabilecek, yaşam boyu öğrenimi benimsemiş, kazandığı bilgi ve becerileri uygulamalara yansıtan, profesyonel, üstün nitelikli hemşireler olarak topluma kazandırılmasıdır. Yüksekokulda 9 Anabilim Dalı (Hemşirelik Esasları, İç Hastalıkları Hemşireliği, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği, Kadın Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği, Çocuk Sağlığı ve

¹⁴⁶ <http://www.gata.edu.tr>, 21.03.2006.

Hastalıkları Hemşireliği, Psikiyatri Hemşireliği, Halk Sağlığı Hemşireliği, Hemşirelik Öğretimi ve Hemşirelikte Yönetim) bulunmaktadır. 8 dalda Yüksek Lisans, 7 Dalda Doktora Programları yürütülmektedir.

Yüksekokul pekçok Ulusal ve Uluslar arası bilimsel faaliyetin organizasyonunda rol alarak hemşirelik mesleğinin bilimsel gelişmelerine katkıda bulunmaktadır.

Yüksekokulda Eğitim ve Öğretimi Marmara Üniversitesi Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre yürütmektedir.

Yüksekokulun misyon edindiği evrensel değerlere sahip, toplum gereksinimlerinin farkında olarak mesleki bilgi üretimine, meslek elemanı yetiştirilmesine, halkın sağlığının geliştirilmesi ve korunmasına katkı sağlama yolunda çalışmalarını sürdürmektedir.¹⁴⁷

2.3.4.9. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu:

Türkiye’de Hemşirelik mesleği araştırma, eğitim ve uygulama alanlarında önemli ilerlemeler göstermektedir. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu da bu gelişimin öncülerindendir. Sağlık kampusunda yer alan HYO 1994 yılında kurulmuştur ve ilk Müdürü Prof.Dr. Leman Birol’dur. Yüksekokul, öğrenci tercihlerinde Hemşirelik Yüksekokulları arasında üçüncü sırada yer almaktadır.

HYO halen lisans, bilim uzmanlığı ve doktora programlarında eğitimini sürdürmektedir. Program, mezunlarımıza çeşitli sağlık kuruluşlarında etkili hizmet sunabilecekleri bilgi ve deneyimi kazandırmaktadır. Lisans programından ilk 52 mezununu 1998 yılında veren yüksekokulun mezun sayısı 2005 yılında 345’e ulaşmıştır. Bilim uzmanlığı programına 1994, doktora programına altı öğrenci ile 2005 yılında eğitime başlanmıştır.¹⁴⁸

2.3.4.10. Başkent Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu:

Ülkemizin nitelikli yüksek öğretim kurumlarına olan gereksinimi, 1980 yılından beri sağlık alanında çağdaş düzeyde hizmet veren Türkiye Organ Nakli ve Yanık Tedavi Vakfı' nın deneyim ve birikimleriyle birlikte mevcut

¹⁴⁷ <http://www.marun.edu.tr>, 20.05.2006.

¹⁴⁸ <http://www.deu.edu.tr>, 20.05.2006.

tesislerinin üniversiter bir yapıya dönüştürülmesi kararını oluşturmuştur.

1993 yılı ortalarında Haberal Eğitim Vakfı ile birlikte kurulması kararlaştırılan Başkent Üniversitesi' nin kuruluş işlemleri başlatılıp kısa sürede tamamlanmıştır. Hemşirelik Yüksek Okulu da aynı tarihte öğrenime açılmıştır.

Üniversite, 13 Ocak 1994 tarihinde, 3961 sayılı kanunla kurulmuştur. Üniversitenin eğitim dili Türkçe'dir, ancak akademik ve mesleki İngilizce dersleri ile yoğun İngilizce eğitime ağırlık verilmektedir.¹⁴⁹ Fatih Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu ve Haliç Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu da Ülkemizde eğitim veren Hemşirelik Yüksek Okullarındandır.

Bugün Türkiye'de 12 Hemşirelik Yüksekokulu, 72 Sağlık Yüksekokulu bulunmaktadır.

2002 yılı verilerine göre, hemşirelik yüksek okullarında 135 öğretim üyesi, toplam 3089 öğrenci bulunmaktadır.

Son on yılda hemşirelik yüksekokullarından; 5605 Lisans, 461 Yüksek Lisans, 148 Doktora öğrencisi mezun olmuştur.

Sağlık yüksekokullarında ise, 511 eğitimci ve 44 öğretim üyesi görev yapmaktadır. Bu okullarda toplam 15.428 öğrenci eğitim almaktadır.

Bugün Türkiye' de yaklaşık 70.000 hemşire çalışmaktadır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı hedeflerine göre ise, Devlet Planlama Teşkilatı, 2005 yılı için ülkemizde olması gereken hemşire sayısını, 212.000 olarak belirlemiştir. Ülkemizde, hemşirelik hizmet açığının giderilebilmesi için, 142.000 hemşireye daha ihtiyaç vardır. Geçmişteki eğilimler göz önüne alındığında, 2013 yılı için tahmini hemşire ihtiyacının 139.643 olacağı saptanmıştır. 2005 yılında nüfus/hemşire oranı 630 olarak sabit tutulmuştur. Yani hemşire başına düşen nüfus 630'dur. Bu oran Avrupa ülkelerinde, hemşire başına 300 olarak belirtilmektedir.¹⁵⁰

¹⁴⁹ <http://www.baskent.edu.tr>, 20.05.2006 .

¹⁵⁰ <http://www.hemşireyizbiz>, 31.03.2006.

2.4. HEMŞİRELİĞİN YASAL YÖNLERİ:

Merkezi Cenevre’ de bulunan ve Türkiye’ nin de üyesi olduğu, Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN), mesleğe profesyonellik kazandıran Florance Nightingale’ in doğum günü olan 12 Mayıs’ ı Dünya Hemşireler Günü olarak kabul etmiştir. Ülkemizde de, 1964 yılından bu yana 12-18 Mayıs tarihleri, Hemşirelik Haftası olarak kutlanmaktadır. Türk Hemşireler Derneği, 1949 yılında ICN‘ e üye olmuştur.¹⁵¹

- Hemşirelik ile ilgili yasa, yönetmelik ve tüzükler şöyledir:1928 yılında yürürlüğe giren, 1219 sayılı “ Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına dair Kanun”,
- 1936 yılında yürürlüğe giren, 2017 sayılı “ S.S.Y.B. Teşkilat ve Memurları Kanunu”,
- 1954 yılında yürürlüğe giren, 6283 sayılı “ Hemşirelik Kanunu “,

(Bknz. Ek-1)

- 1961 yılında yürürlüğe giren, 224 sayılı “ Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesine dair Kanun”,
- 1965 yılında yürürlüğe giren, 657 sayılı “Devlet Personel Yasası” ile, bu yasadaki aksaklıkları gidermek için çıkarılan yasa,
- 1970 yılında yürürlüğe giren, 1327 sayılı yasa,
- 1983 yılında yeniden düzenlenerek yürürlüğe giren, ‘ S.S.Y.B. Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği’ dir.¹⁵²

2.5. TÜRKİYE’ DEKİ HEMŞİRE DERNEKLERİ:

2.5.1. Türk Hemşireler Derneği:

1933 yılında, “Türk Hemşireler Cemiyeti” olarak Dr. Besim Ömer Paşa‘ nın önerisiyle hastabakıcı diplomasına sahip kişilerce kurulmuştur.

¹⁵¹ Pektekin, **a.g.m.**,s.74.

¹⁵² Tülay Aydın, ‘ ‘ Hemşireliğin Yasal Yönleri ‘ ‘, **Türkiye’ de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri:Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1996, s .77.

1943 yılında, Esmâ Deniz, Fatma Bengisu, Fatma Acar ve Hayriye Ece tarafından yeniden yapılandırılarak, yönetime okul mezunu hemşireler getirilmiştir.¹⁵³

1949 yılında Dünya Hemşireler Birliği ICN' e üye olmuştur.

1973 yılında, Genel Merkezi Ankara' ya taşınmıştır.

Türk Hemşireler Derneği, Hemşirelik Yüksekokullarından veya Sağlık Kolejlerinden mezun olmuş, diplomaları Sağlık Bakanlığı' nca hemşire ve ebe olarak onaylanmış hemşirelerin derneğidir. Kamu yararına çalışan bir dernektir.¹⁵⁴

Genel Merkez dahil, 11 şubesi mevcuttur. Halen 5000 üyesi bulunmaktadır.¹⁵⁵

Amaçları:

a) Koruyucu, tedavi ve rehabilite edici hemşirelik uygulamaları ile toplumun sağlık düzeyini yükseltmek, hasta bireylere fiziksel, psikolojik, tıbbi ve sosyo-ekonomik yönlerden kapsamlı bir hemşirelik bakımı sağlamak,

b) Hemşireliğin, eğitim ve uygulama düzeyini günün anlayış ve kavramlarına göre geliştirmek, mesleğin onurunu korumak, yükseltmek.

c) Yurt içi ve dışında mesleği temsil etmek.

d) Hemşireler arasında birlik ve bütünlüğü sağlamak, onların huzur ve refahını temin etmek.

e) Hemşireliği ve hemşireleri ilgilendiren konu ve sorunlarda, gerekli girişim ve çalışmaları yapmak.

f) Kanun ve tüzükleri hazırlamak.¹⁵⁶

Derneğin yayın organı 3 ayda bir yayınlanan Türk Hemşireler Dergisi' dir.

2.5.2. Uluslar Arası Florence Nightingale Vakfı:

¹⁵³ Şimşekçakan, **a.g.e.**, s.35.; <http://www.Kizilay.gov.tr>. 01.03.2006.

¹⁵⁴ Deniz Şelimen, ‘‘ 2000 Yılına Doğru Türkiye’ deki Hemşire Örgütleri ‘’, **Hemşirelik Forumu**, cilt:1, sayı:2,1998, s.103.

¹⁵⁵ <http://www.turkhemsirelerderneği.org.tr>.27.03.2006.

¹⁵⁶ Şelimen, **a.g.m.**,s.103.

1949 yılında, Eğitim Fonu şeklinde kurulmuş olup, 1949 yılında, yeniden düzenlenerek, sadece eğitim amaçlı değil, aynı zamanda araştırma programlarını da uygulayabilecek yönde çalışmalar yapmış ve ICN ile temasa geçmiştir.

Amaçları:

- a) Hemşireliği saygın bir meslek olarak dünya ülkelerine tanıtmak,
- b) Florance Nightingale' in tarihi kişiliğini yeni nesillere öğretmek,
- c) Hemşirelikte eğitim standartlarını yükseltmek, d) Temel hemşire okulları için kitaplar yayınlamak.

2.5.3. Florance Nightingale Hemşire Mektepleri Ve Hastaneleri Vakfı:

Yurdumuzda ilk hemşire oklunu kuran ve hemşirelik ile ilgili sorunlarda daima öncülük etmiş olan Türkiye Kızılay Cemiyeti' nin ilk büyük maddi yardımı ile 1956 yılında kurulmuş, İstanbul Tıp Fakültesi, Türk Hemşireler Derneği ve Verem Savaş Derneği' nin de katkılarıyla kuruluş amacının ilk maddesini gerçekleştirmiştir.

Tesisin kurucuları:

- Türkiye Kızılay Cemiyeti,
- İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi,
- İstanbul Verem Savaş Derneği,
- Türk Hemşireler Derneği,
- Ord.Prof. İhsan Şükrü Aksel,
- Ord.Prof. Arif İsmet Çetingil,
- Ord.Prof. Ekrem Şerif Egeli,
- Ord.Prof. Kazım İsmail Gürkan,
- Ord.Prof. Sıdık Sami Onar,
- Ord.Prof. Tevfik Sağlam,

- Safiye Hüseyin Elbi,
- Fatma Bengisu,
- Rıza Çerçel,
- Esmâ Deniz,
- Fahrünnisa Seden ve diğer yabancı kurucular.

Amaçları:

- a) Modern hemşireliğin kurucusu için Florance Nightingale’ in adını taşıyacak bir okul kurulması,
- b) Florance Nightingale sağlık merkezleri ve hastanesinin kurulması,
- c) Florance Nightingale heykelinin dikilmesi.¹⁵⁷

2.5.4. Kızılay Özel Hemşire Koleji Mezunları Ve Mensupları Derneği:

Dernek 1956 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

- a) Kızılay Hemşire Koleji mezunları ve mensupları arasında birlik ve beraberliği temin etmek, yardım ve dayanışmayı sağlamak.
- b) Mezunların derneğe karşı ilgilerini arttırmak için, konferanslar ve diğer faaliyetleri yürütmek.
- c) Başarılı öğrenciler taltif ve teşvik etmek.
- d) Kültürel amaçlı yurt içi ve dışı geziler düzenlemek.
- e) Hemşirelik mesleğinin onurunu korumak ve yükseltmek.

2.5.5. Marmara Üniversitesi Hemşirelik Eğitimini Ve Hizmetlerini Destekleme Derneği:

Dernek 1990 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

¹⁵⁷ Şentürk, **Hemşirelik Tarihi ve Deontolojisi**, s.140.

a) Marmara Üniversitesi bünyesinde, hemşirelik eğitim ve hizmetlerini, araç-gereç, ekonomik ve sosyal yönden desteklemek,

b) Eğitim kalitesini yükseltmek ve hastalara nitelikli bakım sağlamak.

c) Marmara Üniversitesi bünyesinde çalışan hemşirelere yurt içi ve dışı olanaklar sağlamak, bilimsel ve teknolojik olanaklardan yararlanımlarını sağlamak.¹⁵⁸

2.5.6. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Mezunları Derneği:

Dernek 1999 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

a) Fakülteleşmek,

b) Hemşirelikte örgün eğitim,

c) Hemşirelikte uzmanlaşma,

d) Hemşirelerin görev-yetki ve sorumluluklarının belirlenmesi,

e) Mezunlar arasında birlik-beraberlik ve dayanışma sağlama,

f) Özlük haklarımızı elde etmek,

g) Hemşirelik hizmetleri konusunda, sağlık ekibini ve toplumu

bilinçlendirmek.¹⁵⁹

2.5.7. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hemşireleri Derneği:

Dernek 1994 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

a) İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi'nde çalışan hemşirelerin bilim teknik ve yeni uygulamalar doğrultusunda mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek.

¹⁵⁸ Şelimen, a.g.m, s.103.

¹⁵⁹ <http://www.ege.edu.tr>, 27.03.2006.

b) Üyeler arasında etkin bir iletişim kurmak, düşünce ve deneyimleri paylaşmak.¹⁶⁰

2.5.8. Nefroloji, Hemodiyaliz, Transplantasyon Hemşireleri Derneği:

Dernek 1992 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

a) Nefroloji, Hemodiyaliz ve Transplantasyon ünitelerinde çalışan hemşirelerin yeni bilgi ve teknolojiye yararlanımlarını sağlamak.

b) Bu alanda yapılan toplantı, kongre ve seminerlere katılımı sağlayarak, bilgi ve becerilerini arttırmak.

c) Bu hastalara daha nitelikli bakım sağlamak.

2.5.9. Yoğun Bakım Hemşireleri Derneği:

Dernek 1996 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

a) Yoğun bakım alanında çalışan hemşireleri bu alanda daha etkin kılacak bilgi ve becerilerle donatmak.

b) Yurt içi ve dışı deneyimler kazandırmak.

c) Yoğun bakım alanında araştırmalar yapmak.

d) Sürekli eğitim programları uygulamak.

2.5.10. Diyabet Hemşireleri Derneği:

Dernek 1995 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

a) Diyabet hemşireliğini geliştirmek.

b) Hastaların hemşirelik bakım ihtiyaçlarını saptamak.

c) Diyabet hemşireliği alanında, etik kuralları ve mesleki uygulama esaslarını

¹⁶⁰ Şelimen, a.g.m., s.103.

değerlendirmek ve geliştirmek.

d) Ülkemizdeki diyabet hastalarının sayısının azalmasına hizmet etmek ve hemşirelerin bu alandaki mesleki gelişimlerini teşvik etmek.

2.5.11. Onkoloji Hemşireleri Derneği:

Dernek 1995 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

a) Onkoloji hemşireliği alanında çalışan hemşirelerin bilgi ve becerilerini arttırmak.

b) Eğitim faaliyetleri düzenlemek.

c) Bu alanda yapılan araştırmaları desteklemek.

d) Onkoloji hastalarının yaşam kalitelerini yükseltmek.

2.5.12. Ameliyathane Hemşireleri Derneği:

Dernek 1997 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

a) Ameliyathane hemşirelerinin mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini arttırmak.

b) Meslek üyeleri arasında işbirliği ve iletişimi sağlamak.

c) Yurt içi ve dışı toplantılar düzenlemek ve bu toplantılara iştirak etmek.

2.5.13. Çocuk Cerrahisi Hemşireleri Derneği:

Dernek 1998 yılında kurulmuştur.

Amaçları:

a) Çocuk cerrahisi hemşirelerinin mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini arttırmak.

b) Meslek üyeleri arasında işbirliği sağlamak.

c) Bu alandaki bilimsel ve teknolojik yenilikleri izleyerek, çocuk cerrahisi alanında hasta bakım kalitesini yükseltmek. ¹⁶¹

Türkiye’ deki bu derneklerin yanısıra, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’ nde de kurulmuş, hemşire dernekleri mevcuttur. Bunlar için (Bknz.Ek-2.)

2.6. TÜRKİYE’ DEKİ HEMŞİRELİK DERGİLERİ:

Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi ¹⁶²

Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi ¹⁶³

Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi

Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi

Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi

Türk Hemşireler Dergisi

Hemşirelik Forumu

2.7. HEMŞİRE ANDI:

“Yüklenmiş olduğum sorumlulukların bilincinde, geliştirdiğim anlayış ve becerilerimle, herhangi bir ırk, inanç, siyasal veya sosyal düzen ayrımı gözetmeksizin, hastalarımı bakacağıma, hayatı korumak, ızdırabı hafifletmek, sağlığı yüceltmek için gereken her türlü çabayı göstereceğime, Bakımım altındaki hastaların, bütün değer ve dini inançlarına saygı duyacağıma, bana birileriyle ilgili olarak verilen tüm bilgileri saklayacağıma, hayatı ya da sağlığı tehdit edebilecek her türlü girişimden sakınacağıma, Mesleki bilgi ve becerilerimi, en üst düzeyde tutmaya çalışacağıma, sağlık ekibinin bütün üyeleri ile işbirliği yapacağıma ve onları destekleyeceğime, Bunların tümünü yaparken, uluslararası hemşirelik ahlak yasasının onurunu korumak için

¹⁶¹ Şelimen, a.g.e.,s.103.

¹⁶² <http://www.hyodergi.hacettepe.edu.tr>. 27.03.2006.

¹⁶³ <http://www.ege.edu.tr>. 27.03.2006.

gerekecek bütün çabaları sarf edeceğime ve hemşireliğin bütünlüğünü koruyacağıma and içerim”.¹⁶⁴

¹⁶⁴ <http://www.hemşireyiz.biz.com>, 08.03.2006.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CUMHURİYET DÖNEMİ HEMŞİRE LİDERLERİMİZ

3.1. ASUMAN TÜRER:

Üsküdar Amerikan Kız Lisesi orta kısmından mezun olduktan sonra, girdiği Kızılay Hemşire Okulu'ndan 1937 yılında mezun olmuştur. 1938' de Amerika' da Western Reserve Üniversitesi Hemşirelik Okulu'nda eğitim görmüştür. 1951-1952 yılları arasında, Chicago Üniversitesi'nde, hemşirelik eğitimi ve idarecilik eğitim kursu almıştır. 1952-1953 yıllarında, Amerika' da staj yapmıştır. Çeşitli hastanelerde başhemşirelik, hemşire okullarında müdürlük görevlerinde bulunmuştur. A.B.D.' de hemşire ve supervizörlük yapmıştır. Türk Hemşireler Derneği başkanlığı yapmış, Ülkemizi yurt dışında temsil etmiştir. Kızılay Hemşire Okulu müdürlüğü yapmıştır. 1971 yılında emekli olmuştur.¹⁶⁵

3.2. FATMA BENGİSU:

Erenköy Kız Lisesi' nin orta kısmını bitirdikten sonra girdiği, Amiral Bristol Hemşire Okulu'nu 1930 yılında bitirmiştir. Daha sonra Kızılay Hemşire Okulu'na girmiş ve 1934 yılında mezun olmuştur. 1934-1935 yılları arasında, Londra' da Florance Nightingale Uluslar arası tesisinde temel üstü eğitim, 1952-1953 yılları arasında, Chicago Üniversitesi'nde, hemşirelik eğitimi ve idarecilik eğitim kursu almıştır. Kızılay Hemşire Okulu'nda öğretmenlik, müdür yardımcılığı, müdürlük, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Hemşirelik Bürosu Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Hemşire Koleji ve Yüksek Hemşire Okulu'nda öğretmenlik yapmıştır.

Türk Hemşireler Derneği kurucularındandır. 1961-1964 yılları arasında bu derneğin Başkanlığını yapmıştır. Hemşirelikle ilgili uluslar arası toplantılara katılmıştır.

¹⁶⁵ Özaydın, *Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu*, s.35.

Hemşirelik Kanunu' nun çıkarılmasında öncülük etmiştir. Yazdığı “Hemşirelik Tekniği” kitabı uzun yıllar hemşirelerin el kitabı olmuştur.¹⁶⁶

3.3. PROF. DR. LEMAN BİROL:

1953 yılında Kızılay Hemşire Okulu' ndan mezun olmuştur. 1961-1962 yıllarında Kanada Toronto Üniversitesi mezuniyet sonrası programında ‘Hemşirelik Eğitimi’ almış, 1962 yılında, ABD Kızılhaç bursu ile ‘Felaketlerde Hemşirelik’, ‘İlk Yardım’ ve ‘Ev Hemşireliği’ kurslarına gitmiş, 1966 yılında, H.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu' ndan mezun olmuştur. 1966-1968 yılları arasında, ABD Boston Üniversitesi Hemşirelik Okulu' ndan bilim uzmanlığı diploması, 1969-1971 yılları arası, H.Ü. hemşirelikte doktora diploması almış, 1980 yılında doçent, 1986 yılında da profesör olmuştur.

Mesleki Deneyimleri:

- 1953-1955 yıllarında, Çorum Göğüs Hastalıkları Hastanesinde hemşirelik ve başhemşirelik,
- 1955-1964 yıllarında, Kızılay Hemşirelik Kolejinde öğretmen hemşire,
- 1964-1966 ve 1968-1974 yıllarında, H.Ü. Hemşirelik Yüksekokulunda öğretim görevlisi,
- 1974-1977 yıllarında, Kızılay Özel Hemşirelik Koleji Müdürlüğü,
- 1978-1982 yıllarında, H.Ü. HYO Dahiliye-Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği öğretim üyesi ve müdür yardımcılığı,
- 1982-1986 yıllarında, Ege Üniversitesi HYO Müdürlüğü,
- 1986-1993 yıllarında, H.Ü. HYO İç Hastalıkları Hemşireliği öğretim üyesi,
- 1993-1997 yılları arasında Dokuz Eylül Üniversitesi HYO Müdürlüğü ve İç Hastalıkları Hemşireliği ABD Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.

¹⁶⁶ Özaydın, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioglu**, s.36.

Bir dönem Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Birliği, Hemşirelik Danışma Kurulu Başkanlığı ve Türk Hemşireler Derneği Genel Başkanlığı yapmıştır. Onkoloji Hemşireler Derneğini kurmuştur.¹⁶⁷

3.4. PROF. DR. PERİHAN VELİOĞLU:

Hemşireliğin ve hemşirelerin bu gününü hazırlayan kuşağın nadir temsilcilerinden biri olan, çağdaş hemşirelik felsefesi, anlayışı, düşünceleri, bilgi ve birikimleri ile inancını bugüne değin eğitsel, yönetsel ve bilimsel faaliyetlerin yanı sıra, yapıtlarına da coşku ile yansıtarak, ülkemiz hemşireliğinin meslekleşmesinde büyük uğraş veren Prof. Dr. Perihan Velioğlu, 1945‘ de Kızılay Hemşire Okulu’ nda hemşirelik mesleğine ilk adımı atmıştır. 1948 yılında, bu okulda öğrenimini tamamlamış ve aynı yıl mezun olduğu okula ‘ Hemşire Öğretmen ’ olarak atanmıştır. 1949-1950 yıllarında İngiltere’ de Cambridge Üniversitesi Addenbrooks Hemşirelik Okulu’ nda Ameliyathane Hemşireliğinde ihtisas yapmıştır. İngiltere dönüşünde edindiği deneyimlerle, Kızılay Hemşire Okulu öğrencilerini eğitmek üzere, yeniden okulda görev üstlenmiştir. 1954 yılında İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Tedavi Kliniği ve Farmakoloji Enstitüsü’ nde Hemşirelik Hizmetlerinin yönetimini üstlenmiş, bu görevini 1957 yılına dek başarı ile sürdürmüştür. 22 Mart 1956’ da “Florance Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Tesis” kurulduktan sonra Milletlerarası İktisadi İşbirliği Kurulu (AID) Ankara temsilciliği, bu girişimi büyük bir ilgi ile karşılamış ve bir yüksek hemşire okulu kurulması için teknik ve mali destek sağlamayı programına almıştır. Bu kuruluşun aracılığıyla, Columbia Üniversitesi Hemşirelik Bölümü ile işbirliği yapılarak Florance Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu’ na öğretim üyesi yetiştirmek amacıyla, sınava girip kazanan on aday öğretmen Amerika’ ya gönderilmiştir. Bu adaylardan biri olan Perihan Velioğlu, Colombia Üniversitesi Teachers College’ in Hemşirelik Fakültesini bitirerek ‘ Lisans Diploması’ almış, bunu, 1959 yılında ‘Yüksek Lisans’ diploması izlemiştir. Bir yandan eğitimine devam eden Perihan Velioğlu, diğer yandan hocası Prof. Mc.Manus’ la birlikte, ülkemizde açılması öngörülen Yüksek Hemşire Okulunun müfredat ders programını geliştirme çabalarını sürdürmüştür.

¹⁶⁷ <http://www.gata.edu.tr>,21.03.2006.

Colombia Üniversitesi' nde öğrenimlerini tamamladıktan sonra, yurda dönen ilk üç öğretim üyesi Perihan Velioğlu, Rüçhan Tüzün ve Eren Kum, Milletlerarası İktisadi İşbirliği Kurulu Müşavirleri ile birlikte okulun başarılı bir biçimde kurulabilmesi için bilimsel bir inceleme yapmışlardır. Okulun ilk kurucu müdürü Perihan Velioğlu olmuştur. Bir hemşirenin bir yüksekokulda müdür olması, ülkemizde bir ilktir.

1975 yılında okulun Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı' nın, Okulu, Üniversiteye devretmesi ile müdürlük görevinden ayrılmış, 1982 yılına kadar aynı okulda öğretim görevlisi olarak, eğitim hizmetlerine devam etmiştir. 1982 yılında tekrar okul müdürlüğüne atanan Velioğlu, bir taraftan bu görevini yürütürken, diğer taraftan İstanbul Üniversitesi Hemşirelik Hizmetleri Başmüdürü olarak, bakım hizmetlerinin niteliğini arttırmada büyük uğraş vermiştir.

1980 yılında, 21 öğrencisi ile birlikte, İstanbul Üniversitesi Psikiyatri Hemşireliği Dalındaki çalışmaları ile, doktora öğrencisi olduğunda, 50 yaşında ve ayrıca ülkenin hemşirelik politikalarında birinci dereceden söz sahibidir.¹⁶⁸

Sırasıyla 1982 yılında 'Yardımcı Doçent ', 1984 yılında 'Doçent' ve 1990 yılında da 'Profesör' unvanlarını alarak hemşirelik bilim ve sanatında akademik aşamalarını tamamlamıştır. 1985-1986 yıllarında İstanbul Üniversitesi Hastane Hizmetlerinin reorganizasyonu çalışmalarında, hemşirelik hizmetlerinin yeniden yapılandırılması faaliyetlerini ilk kez başlatmış, gerçekleştirmiş ve İstanbul Üniversitesi Hemşirelik Hizmetleri Başmüdürü olarak görev yapmış, hastane hizmetleri yönetim kurulunda ilk hemşire öğretim üyesi olarak yerini almıştır. Perihan Velioğlu Mart 2002' de ölmüştür.¹⁶⁹

Ülkemizde, hemşireliğin lise üzerine çıkartılmasında, akademikleşmesinde, uluslar arası konuma gelmesinde, Yüksek Sağlık Şurası içinde Hemşirelik ve Ebelik Danışma Kurulunun oluşmasında, yüksek öğrenim şansı olmamış hemşirelere Açık Öğretim yolunun açılmasında, hemşirelik ile ilgili kongre ve sempozyumların yapılmasında, eğitim ile

¹⁶⁸ Zuhal Özaydın, "Türk Hemşireliğinde Büyük Bir Öncü ", **Hemşirelik Forumu**, cilt: 1, sayı:2, 1998, s.55.

¹⁶⁹ <http://www.gata.edu.tr.21.03.2006>.

hizmetin ayrılmasında, ülkemize, hemşireliğin düşünsel temelleri ile ilgili kapsamlı yapıtlar kazandıran bilimsel kişiliği ve yaklaşımı ile hemşireliğin meslekleşmesinde yaşamsal önemi olan ilk yapı taşlarını yerleştirmiş nadir liderlerden biridir.¹⁷⁰

3.5. PROF. DR. EREN KUM:

Türk hemşirelik tarihinin ender kilometre taşlarından biridir. 1948 yılında Kızılay Özel Hemşirelik Kolejinden mezun olmuş, lisans ve yüksek lisans eğitimini Columbia Üniversitesinde yapmıştır. 1961-1963 yılları arasında Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Hemşirelik Yüksekokulu' nun kurucu üyeliğini yapmış ve Hemşirelik Sanatı, İç Hastalıkları ve Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği derslerinin öğretim görevliliğini yürütmüştür. 1963' de Pediatri Hemşireliğinde doktora derecesi almış ve aynı yıl hemşirelik yüksekokulu müdürlüğüne atanmış ve bu görevini 1994 yılına kadar sürdürmüştür.

1961 yılında öğretime geçen H.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu' nda, kuruluş aşamalarından itibaren Eren Kum' un tükenmeyen enerjisi ve azmi ile bu alanda çok değerli mezun hemşireler ile öğretim üye ve elemanları ile yurdun dört bir yanındaki hemşirelik okullarının eğitim kadrosu yetişmiştir.

Eren Kum' un Türk Hemşireler Derneği' ne gerek üye, gerekse başkan olarak yıllarca katkıları olup, derneğin uluslararası örgütlerle işbirliğini yoğunlaştırıp, tanınmasında, çok önemli başarılar kaydetmiş, Türk Hemşireler Birliği' nin yasallaşması için bir grup arkadaşıyla birlikte öncü olmuştur.¹⁷¹

3.6. PROF. DR. NEBAHAT KUM:

Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Hizmetleri Müdürlüğü, H.Ü. Hemşirelik Yüksekokulunda Psikiyatri Hemşireliği dersi öğretim üyeliği ve H.Ü. Hemşire Kolejinde müdür olarak görev yapmıştır.¹⁷²

¹⁷⁰ Özaydın, "Türk Hemşireliğinde Büyük bir Öncü", s.57.

¹⁷¹ <http://www.gata.edu.tr>,21.03.2006.

¹⁷² <http://www.gata.edu.tr>,21.03.2006.

SONUÇ

Sonuç olarak, Hemşirelik Mesleği, her meslek alanında olduğu gibi, bugünkü anlamını bulmak için hayli evreler geçirmiştir.

Bu evrelerin başında, hasta bakımı için kabul edilmiş kadınların, iyi ahlak sahibi ve okuma yazma biliyor olmaları yeterli kabul ediliyorken, daha sonraları ilkokul mezunu olmaları, ardından eğitimlerinin ortaokul, ardından lise seviyelerine çıkarılması ve nihayet üniversite düzeyinde bir meslek kabul edilmesi aşamalarını inceledim. Başlangıçta, Avrupa’da, alkolik kadınların ifa ettikleri bir ‘iş’ ken, günümüzde, üye sayısı, en fazla olan meslek grupları içinde yer almıştır. Hemşirelik mesleği, bir meslek olarak kabul görmüş, hemşirelerin kurdukları onlarca dernek, basın yayın organları aracılığıyla, sesini duyurabilmiştir. Dünyanın en eski mesleklerinden biri olan tıp ile yan yana büyümesini gerçekleştirebilmiştir.

Her ne kadar, hemşirelik mesleği, günümüze dek, çok büyük aşamalar kaydettiye de, yine de haksızlığa uğrayan, toplum nazarında hakettiği saygıya ulaşamayan, bir meslek olma talihsizliğinden, kurtulamamıştır. Hemşirelik mesleğine karşı toplumun bakışını değiştirebilmek, ne kadar önemli bir grup olduklarını ve onların aslında asıl işleri olan, hasta bakımı yerine, nasıl gereksiz işlerde kullanıldıkları ve bu yanlış kullanımın, ne büyük bir israf olduğu, elbetteki yine hemşireler tarafından halka anlatılmalıdır.

Sağlık harcamalarının, milyarlarca lirayı aştığı, tedavi edici prensiplerden ziyade, koruyucu prensiplerin uygulamaya geçirilmeye çalışıldığı, günümüzde, hemşirelerin, toplum sağlığını koruma ve yükseltmede, sağlıklı bireyler ve dolayısıyla sağlıklı nesiller yetiştirmede, aktif olarak kullanılmaları gerekmektedir.

Bu amaca ulaşmak için öncelikle, eğitimin, üniversite düzeyinde devam etmesi gereklidir. Ardından hemşirelik mesleğini, sadece bir kadın mesleği olmaktan çıkarıp, erkek hemşireler de yetiştirilmelidir. Hemşire iş gücünden, maksimum düzeyde yararlanımı sağlayacak, yeni istihdamlar sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

I. KİTAP, MAKALE VE DERGİLER

AKGÜN, Seçil K. ve Murat Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer' den Kızılay' a**, Ankara: Kızılay Yayınları, 2001.

AYDIN, Erdem, “Cumhuriyet Döneminde Sağlık Örgütlenmesi”, **Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları Dergisi**, cilt:5, 1999, ss.144-150.

AYDIN, Tülay, “Hemşireliğin Yasal Yönleri“, **Türkiye' de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1996, ss.76-77.

AYDOĞDU, Sibel ve Çağrı Üstün, “Tıpta Kadın Olmak“, **Sendrom Dergisi**, sayı 8, İstanbul: 2003,ss.83-85.

BAŞ, Serap,“Hemşireliğin Gelişimini Etkileyen Etmenler“, **Türk Hemşireler Dergisi**, sayı:42, Ankara: 1992, ss.23-26.

BAŞER, Mürüvvet, “Osmanlı Devri ve İstiklal Harbi' nde Hemşirelik”, **Türkiye' de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri:Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları,1996, ss.9-14.

BAYAT, Meral, “Cumhuriyet Döneminde Hemşirelik“, **Türkiye' de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1996,ss.62-65.

ÇAPA, Meral, “’Balkan Savaşı’ nda Hilal-i Ahmer Cemiyeti”,**Osmanlı Tarihi Araştırma Merkezi Dergisi**, cilt 1, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1980,ss.98-104.

ÇAPA, Meral,“Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti”, **Osmanlı Dergisi**, cilt:5, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999,ss.133-136.

DAĞLAR, Oya, “’Kırım Savaşı’ nda Orduların Sağlık Durumu ve Bir Belge”, **Tıp Tarihi Araştırmaları Dergisi**, sayı 12, 2004,ss.48-49.

DEMİRHAN, Ayşegül, **Kısa Tıp Tarihi**, Bursa: Bursa Üniversitesi Basımevi, 1982.

Emniyet Sandığı Radyo Kültür Yayınları,’’Lambalı Kadın‘’, Ankara: (yy.)

ERDEMİR, Ayşegül D., **Tıbbi Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi**, Bursa: Güneş & Nobel Yayınevi, 1996.

FİŞEK, H.Nusret, **Halk Sağlığına Giriş**, Ankara: Çağ Matbaası, 1983.

FREELY, John, The American College for Girls, **A History of Robert College**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, cilt:1, (ty),ss.239-240.

FRİK, Feridun,‘’Alman Kızılhaçı’ nın, Trablus ve Balkan Harplerindeki Sıhhi Yardım Hizmetleri Eserinden Memleketimize Ait Notlar’’, **Dirim Dergisi**, cilt:30, sayı:8, Ankara: 1955,ss.344-345.

FRİK, Feridun, ‘’Alman Kızılhaçı’ nın, Trablus ve Balkan Harplerindeki Sıhhi Yardım Hizmetleri Eserinden Memleketimize Ait Notlar’’, **Dirim Dergisi**, cilt:30, sayı:9, Ankara: 1955,ss.388-389.

GATA 100 üncü Yılında: 1898-1998, Ankara: GATA Basımevi,1998.

GÜNAYDIN, Serdar, ‘’3 ncü Milenyum Eşiğinde Hemşirelik Mesleği ’’, **Hürriyet Gazetesi**, 14 Mayıs 2001,ss.10.

Cumhuriyetin İlk 15 Yılında Sağlık Hizmetleri, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, sayı:1, 1998, ss.336.

Kızılay, Ankara: Kızılay Yayınları, (ty.)

KURNAZ, Şefika, **Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)**, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.

KUTLAY Nükhet Y., ‘’Refik Saydam’ ın Sağlık Politikası ve Hıfzısıhha Merkezinin Bu Politikadaki Yeri’’, **Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları Dergisi**, cilt:4, 1998, ss.190-201.

ÖZAYDIN, Zuhul, ‘’Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Salnamesine göre Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyetinin Kuruluşu’’, **Tıp Tarihi Araştırmaları Dergisi**, cilt:4, 1991, ss.88-90.

ÖZAYDIN, Zuhul, ‘’Türk Hemşireliğinde Büyük Bir Öncü’’, **Hemşirelik Forumu**, cilt: 1, sayı:2, 1998, ss.55-57.

ÖZAYDIN, Zuhale, **Hemşirelikte Bir Öncü: Perihan Velioğlu**, İstanbul: Prof. Dr. Velioğlu Fonu Yayınları, 2001.

ÖZGİRAY, Aydın, ‘‘Cumhuriyet’ in İlk Yıllarında Sağlık-Sosyal İşleri ve Düzenlemesi (1920-1938)’, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, cilt:15, 2000, ss.3-5.

PEKTEKİN, Çaylan, ‘‘Vazgeçilmez Sağlık Elemanı Olarak Hemşire ’’, **Hemşirelik Forumu**, cilt:1, sayı:2, İstanbul, 1998, ss.73-74.

Sağlık Hizmetlerinde 50 yıl (1923-1973), Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Yayınları, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1973.

ŞELİMEN, Deniz, ‘‘2000 Yılına Doğru Türkiye’ deki Hemşire Örgütleri ’’, **Hemşirelik Forumu**, cilt:1,sayı:2, 1998, ss.102-105.

ŞENTÜRK, Selva E., **Hemşirelik Tarihi ve Deontolojisi**, İstanbul: Can Kitapçılık, 1990.

ŞENTÜRK, Selva E., **Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi**, İstanbul:1995.

ŞİMŞEKÇAKAN, Seher, **Hemşirelik Mesleği ve Tarihçesi**, Ankara Üniversitesi Yayınları, 1994.

TAŞCI, Sultan, ‘‘Florence Nightingale’’, **Türkiye’ de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 199,ss.57-60.

TAŞKIRAN, Nimet, ‘‘Florence Nightingale ve Kendisine Ait Yayınlanmamış Türk Arşiv Belgeleri’’, **Türkiye’ de Hemşirelik ve Gelişimi Tarihi**, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1997, ss.19-43.

TOPÇUOĞLU, Deniz, ‘‘Hemşirelik’’, **Dünyada ve Türkiye’ de 1850 Yılından Sonra Tıp Dallarındaki İlerlemelerin Tarihi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, 1988,ss.199-201.

TOROS, Tarık, ‘‘Safiye Hüseyin Elbi’’, **Sky Life**, sayı:144, İstanbul: 1995, ss.53-55.

II. İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.amiralbristol.edu.tr/>, 01.03.2006.

<http://www.ankara.edu.tr/>, 20.05.2006.

<http://www.ataturk.edu.tr/>, 20.05.2006.

<http://www.baskent.edu.tr/>, 20.05.2006.

<http://www.bilgilik/tarihegeçenkadınlar/FloranceNightingale/>, 10.12.2006.

<http://www.cumhuriyet.edu.tr/>, 20.05.2006.

<http://www.ege.edu.tr/>, 10.05.2006.

<http://www.gata.edu.tr/>, 10.03.2006.

<http://forum.gebze.org/>, 23.03.2006.

<http://www.hıfzısıhha.gov.tr/>, 03.03.2006.

<http://www.kızılay.gov.tr/>, 01.03.2006

<http://www.hacettepe.edu.tr/>, 26.03.2006.

<http://www.hemşireyizbiz/>, 31.03.2006.

<http://www.hyodergi.hacettepe.edu.tr/>, 27.03.2006.

<http://www.marun.edu.tr/>, 20.05.2006.

<http://www.türkhemsirelerdernegi.org.tr/>, 27.03.2006.

<http://www.yayim.meb.gov.tr/dergiler/> Şefika Kurnaz , ‘’Osmanlı’ dan Cumhuriyet’ e Kadınların Eğitimi.’’, 20.03.2006.

<http://www.deu.edu.tr/>, 20.05.2006.

EK-1

HEMŞİRELİK YASASI (1954 TARİHLİ, 6283 SAYILI):

Madde 1 - Ortaokulu bitirmiş olup 25 yaşından yukarı bulunmayan kadınlardan Hükümetçe açılmış veya tanınmış bir Ebe - Laborant Hemşire okulunda 3 sene tahsil görüp Sağlık ve Sosyal Yardım Vekaleti' nce teşkil olunan jüri huzurunda, meslek imtihanı vererek, aldığı diplomayı usulüne göre Sağlık ve Sosyal Yardım Vekaletine tescil ettirenlerle, 3 üncü maddenin 2 nci fıkrasında yazılı olanlara (Hemşire) unvanı verilir. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden evvel, usulüne göre hemşirelik sınıfına alınmış olanlar, sanatlarını yapmaya ve hemşire unvanını kullanmaya devam ederler.

Madde 2 - Bu kanunun yayımından sonra diğer Vekaletlerle özel veya tüzel kişiler tarafından hemşirelik okulu açılması için Sağlık ve Sosyal Yardım Vekaletinin müsaadesini almak şarttır. Gerek bu kanunun yayımı tarihinde mevcut bulunan, gerekse yayımından sonra açılacak olan bu gibi hemşirelik okulları, Sağlık ve Sosyal Yardım Vekaleti' nin murakabesine tabidir.

Madde 3 – Türkiye' de hemşirelik sanatını bu kanun hükümleri dahilinde, hemşire unvanını kazanmış Türk kadınlarından başka, hiç bir kimse yapamaz. Ancak yabancı memleketlerde ve mahalli hükümetlerce tanınmış hemşire okullarında tahsil görerek, diploma alan Türk hemşirelerinin, alelusul hüviyetleri tesbit edilerek, tahsil ettiği memlekette tescil edilmiş olanların diplomaları, uygun görüldüğü takdirde, aynen Sağlık ve Sosyal Yardım Vekaletince onanıp, tescil edildikten sonra, sanatlarını yapmalarına müsaade olunur. Yabancı memleketlerin yukarıdaki şartları haiz okullarını bitirmekle beraber, diploması oraca tescil edilmeyenler, Türkiye' de meslek imtihanı vererek hemşire olabilirler. Öğretim programları Türk hemşire okulları programından ve müddetinden az olan yabancı hemşire okullarından gelenler,

noksan olan kısım ve müddetleri Türk hemşire okullarında tamamlamaya mecburdurlar.

Madde 4 - Hemşirelerin vazife ve salahiyetleri:

a) Hemşireler, müdavi tabip tarafından tavsiye edilen tedavi tedbirlerini uygulamaya yetkilidirler.

b) Hemşireler, çiçek aşısını ve acil hallerde icabeden pansumanları re'sen tatbik edebilecekleri gibi, müdavi tabibin tavsiyesi üzerine, sağlık kurumlarında veya dışarıda hastalara deri altına, adale içine ve damar içine şırınga yapmaya yetkilidirler. Bu sebeple mesuliyetleri, şırınganın tatbikindeki bilgisizlik, dikkatsizlik ve ehliyetsizlik hallerine munhasırdır.

c) Hemşireler, dispanserler ve sağlık kurumlarınca görevlendirildikleri koruyucu hekimlik işlerinde halka bilcümle sıhhi tedbirleri, sağlık korunma çarelerini ve müracaat etmeleri lazım gelen sağlık kurumlarını bildirirler. Bulaşıcı hastalıklarla savaş tedbirlerini alır ve tatbik ederler. Hemşireler hususi sıfatla girdikleri aile muhitlerinde de yukarıdaki fıkrada yazılı işleri görürler.

Madde 5 - Hemşire okulundan mezun hemşireler, mecburi hizmetlerini bitirip memuriyetten ayrılınca; mecburi hizmeti olmayan hemşire okulu mezunları, istedikleri vakit sanatlarını serbestçe yapabilirler. Serbest çalışacak hemşireler, lüzumlu vesikalarını bir dilekçeye bağlayarak mahallin en büyük sağlık amirine verirler. Serbest çalışan hemşire ev adresiyle çalışmak istediği yerde bir değişiklik olduğu takdirde, bir hafta içinde aynı makama haber vermeye mecburdur.

Madde 6 - Bu Kanun hükümlerine göre hemşire okullarından mezun olup hemşire unvanını kazanmış bulunanlar, hemşire olarak memuriyete alınırlar. Bu madde mucibince yapılacak tayin ve terfilerde ve maaşların verilmesinde 3656 sayılı Kanun esasları cari olur.

Madde 7 - İlkokulu bitirmiş ve 18 yaşını tamamlamış olan kadınlar, hemşire yardımcısı olabilirler. İlk tahsilden sonra hastanelerde altı aylık nazari kurs gördükten sonra en az bir senelik ameli ve nazari bilgi edinmek için staj görenler, ehliyetlerini bir jüri huzurunda ispat ettikleri takdirde, hemşire yardımcısı olurlar. Bu madde mucibince hemşire yardımcısı olanlara, 3656 sayılı kanun hükümleri tatbik olunur.

Madde 8 - Uzman hemşirelerin (Öğretmen, okul idarecisi, başhemşire, klinik, ameliyathane, dispanser, laboratuvar hemşireleriyle ziyaretçi hemşireler, diyet hemşireleri, sosyal hizmet hemşireleri ve saire) nasıl yetiştirilecekleri Sağlık ve Sosyal Yardım Vekaletince hazırlanacak bir yönetmelikte gösterilir.

Madde 9 - Lise veya hemşire okulu mezunu olup da Türkiye' nin veya yabancı bir memleketin yüksek hemşirelik okullarında tahsillerini tamamlayanlar, kabiliyetlerine göre, hemşire okulu öğretmeni, başhemşire ve idareci hemşire olurlar. Bunlar hizmete ilk girdiklerinde, hemşire olarak tayin olunurlar. Hastane veya sağlık kurumu başhemşiresi olabilmek için bir terfi süresince çalışarak, ehliyetlerini ispat etmiş olmaları şarttır. Hastane başhemşireliklerine tayinde, yüksek hemşire okulu mezunlarının rüçhan hakları vardır. Bu maddeye göre yapılacak tayin ve terfilerde ve maaşların verilmesinde, 3656 sayılı kanun esasları cari olur.

Madde 10 - Resmi ve özel sağlık kurumlarında çalışan hemşireler, haftada bir buçuk gün ve senede bir ay izinlidirler. Nöbetçi olmayan hemşirelere, hastane hizmetlerine hâlel gelmemek şartıyla, mesai saatleri dışında baştabip tarafından ayrıca gece izni verilebilir.

Madde 11 - 3 üncü madde hükümlerine riayet etmeyen, 4 üncü maddede yazılı vazife ve salahiyet hudutlarını tecavüz eden ve 5 inci maddenin ikinci bendi hükmünü yerine getirmeksizin, serbest çalışan hemşirelerden (50) liradan (200) liraya kadar hafif para cezası alınır.

Madde 12 - Mecburi hizmet mükellefiyetine tabi olarak yetiştirilecek hemşireler hakkında, 2919 sayılı kanun hükümleri tatbik edilir.

Madde 13 - 1219 sayılı kanunun 64 üncü maddesiyle, 3017 sayılı kanunun 4253 sayılı kanunla değiştirilen 61 inci maddesi hükümleri kaldırılmıştır.

Madde 14 - 4862 sayılı kanun ile bu kanunun eklerine bağlı kadro cetvellerindeki başhemşire, hemşire, ziyaretçi başhemşire, ziyaretçi hemşire ve ebe kadroları kaldırılmıştır. Bu kanunun neşrinden evvel hastabakıcılık yapmakta olanlardan, yedinci maddeye göre, hemşire yardımcılığına talip olanlar jüri huzurunda ehliyetlerini ispat ettikleri takdirde, hemşire yardımcısı olabilirler.

Madde 15 - Bu kanun, 28 Şubat 1954 tarihinden itibaren mer'idir.

Madde 16 - Bu kanunun hükümlerini icraya, Maliye ve Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilleri memurdur.

EK - 2

DÜNYADA HEMŞİRE DERNEKLERİ

- * Aboriginal Nurses Association of Canada,
- * Academy of Medical-Surgical Nurses
- * Aerospace Nursing Association
- * Alberta Association of Registered Nurses ,
- * Alpha Tau Delta
- * American Society for Parenteral and Enteral Nutrition,
- * American Academy of Ambulatory Care Nurses,
- * American Academy of Nurse Practitioners,
- * American Academy of Nursing ,
- * American Assembly for Men in Nursing,
- * American Association for the History of Nursing ,
- * American Association of Colleges of Nursing ,
- * American Association of Critical-Care Nurses ,
- * American Association of Legal Nurse Consultants American Association
of Managed Care Nurses
- * American Association of Neuroscience Nurses ,
- * American Association of Nurse Anesthetists),
- * American Association of Occupational Health Nurses ,
- * American Association of Spinal Cord Injury Nurses ,
- * American Board for Occupational Health Nurses, Inc ,
- * American Board of Neuroscience Nursing,
- * American College of Nurse Practitioners,
- * American College of Nurse-Midwives ,
- * American Forensic Nurses,
- * American Holistic Nurses Association ,
- * American Licensed Practical Nurses Association,
- * American Long Term & Sub Acute Nurses Association,
- * American Nephrology Nurses Association ,
- * American Nurses Association ,
- * American Nurses in Business Association,

- * American Nursing Assistants Association,
- * American Organization of Nurse Executives,
- * American Psychiatric Nurses Association,
- * American Radiological Nurses Association,
- * American School Health Association ,
- * American Society for Reproductive Medicine,
- * American Psychiatric Nurses Association ,
- * American Radiological Nurses Association,
- * American School Health Association,
- * American Society for Reproductive Medicine,
- * American Society of Ophthalmic Registered Nurses,
- * American Society of Pain Management Nurses ,
- * American Society of PeriAnesthesia Nurses ,
- * American Society of Plastic Surgical Nurses,
- * Assoc. of State & Territorial Directors of Nurses,
- * Association of Black Nursing Faculty, Inc.,
- * Association of Child and Adolescent Psychiatric Nurses,
- * Association of Community Health Nursing Educators,
- * Association of Nurses Endorsing Transplantation,
- * Association of Nurses in AIDS Care,
- * Association of Operating Room Nurses,
- * Association of Pediatric Oncology Nurses,
- * Association of Rehabilitation Nurses,
- * Association of Women's Health, Obstetric and Neonatal Nursing ,
- * Baromedical Nurses Association,
- * British Columbia Health Association & Registered Nurses,
- * British Columbia Nurses' Union,
- * California Association of Nurse Anesthetists,
- * California Nurses Association,
- * Canadian Assoc. of University Schools of Nursing,
- * Canadian Association of Critical Care Nurses,
- * Canadian Association of Nurses in Independent Practice,
- * Canadian Intravenous Nurses Association,
- * Canadian Nurses Association,

- * Caribbean American Nurses Association,
- * Case Management Society of America,
- * Chi Eta Phi Sorority,
- * Colegio de Profesionales de la Enfermeria de,
- * Colorado Society for Nurse Executives,
- * Commission on Graduates of Foreign Nursing Schools,
- * Concerned Nurses of West Virginia, Inc.,
- * Council on Graduate Education for Delaware Nurses Association,
- * Dermatology Nurses Association ,
- * Developmental Disabilities Nurses Association,
- * Emergency Nurses Association,
- * Fed. for Accessible Nursing Education & Licensure,
- * Federation of Nurses And Health Professionals,
- * Florida Nurses Association,
- * Foundation of the National Nurses Association,
- * George Mason U. Center for Health Care Ethics,
- * Grenada, Corriacon & Petit Martinique Nurses Assoc.,
- * Guam Nurses Association,
- * Guyanese Nurses Association ,
- * Haitian Nurses Association,
- * Hawaii Nurses Association,
- * Home Health Care Nurses Association ,
- * Hospice and Palliative Nurses Association,
- * Hospice Nurses Association,
- * Idaho Nurses Association,
- * Indian American Nurses Association,
- * Indiana State Nurses Association,
- * Institute for Hospital Clinical Nursing Education,
- * Interagency Council on Information Resources for Nurses,
- * International Committee of Catholic Nurses,
- * International Council of Nurses,
- * International Nurses Anonymous ,
- * International Society of Nurses in Genetics, Inc.,
- * Intravenous Nurses Society,

- * Iowa Nurses Association,
- * Irish Nurses Association,
- * Maryland Nurses Association,
- * Midwest Bioethics Center,
- * Minnesota Board of Nursing,
- * Minnesota Nurses Association,
- * Mississippi Board of Nursing,
- * Mississippi Nurses Association,
- * Missouri Association of RN First Assistants,
- * Missouri Board of Nursing,
- * Missouri Nurses Association,
- * Montana Nurses Association ,
- * Montana State Board of Nursing,
- * National Association for Practical Nurse Education & Service,
- * National Association of Clinical Nurse Specialists ,
- * National Association of Directors of Nursing Administration in Long Term Care,
- * National Association of Hispanic Nurses ,
- * National Association of Neonatal Nurses,
- * National Association of Nurse Practitioners in Reproductive Health
- * National Association of Orthopedic Nurses ,
- * National Association of Pediatric Nurse Associates & Practitioners ,
- * National Association of Physician Nurses
- * National Association of Registered Nurses
- * National Association of School Nurses ,
- * National Black Nurses Association, Inc.
- * National Consortium of Chemical Dependency Nurses
- * National Council of State Boards of Nursing, Inc.,
- * National Federation of Licensed Practical Nurses, Inc.,
- * National Federation of Specialty Nursing Organizations
- * National Flight Nurses Association
- * National Gerontological Nursing Association ,
- * National Institute of Nursing Research,
- * National League for Nursing ,

- * National Maternal & Child Health Clearinghouse,
- * National Nurses in Business Association,
- * National Nursing Staff Development Organization ,
- * National Organization for Associate Degree Nursing ,
- * National Organization of Nurse Practitioner Faculties,
- * National Organization of World War Nurses,
- * National Student Nurses Association ,
- * Navy Nurses Corps,
- * Nebraska Board of Nursing,
- * Nevada State Board of Nursing,
- * New Hampshire Board of Nursing,
- * New Jersey Board of Nursing,
- * New Mexico Board of Nursing,
- * New York Korean Nurses Association,
- * New York State Board of Nursing
- * New York State Nurses Association
- * North American Nursing Diagnosis Association ,
- * North Carolina Board of Nursing ,
- * North Dakota Board of Nursing,
- * Nurses Christian Fellowship ,
- * Nurses Educational Funds),,,
- * Nurses in Transition (holistic medicine)
- * Nurses Organization of Veterans Affairs ,
- * Ohio Board of Nursing ,
- * Oklahoma Board of Nursing ,
- * Oncology Nursing Society,
- * Oregon Health Decisions
- * Oregon State Board of Nursing,
- * Panamanian Nurses Association
- * Pennsylvania Board of Nursing
- * Pennsylvania State Nurses Association,
- * Philippine Nurses Association of America
- * Post-Anesthesia Nurses Association
- * Puerto Rican Board of Nurse Examiners,

- * RCN Work Injured Nurses Group,
- * Registered Nurses Association of British Columbia,
- * Respiratory Nursing Society ,
- * Retired Army Nurse Corps Association ,
- * Rhode Island Board of Nurse Registration & Nursing Education ,
- * Rhode Island State Nurses Association ,
- * School Nurse Achievement Program
- * Society for Vascular Nursing ,
- * Society of Gastroenterology Nurses & Associates ,
- * Society of Gynecologic Nurse Oncologists ,
- * Society of Otorhinolaryngology and Head-Neck Nurses ,
- * Society of Pediatric Nurses,
- * Society of Trauma Nurses ,
- * Society of Urologic Nurses and Associates,
- * South Carolina Board of Nursing,
- * South Carolina Nurses Association ,
- * South Dakota Board of Nursing
- * South Dakota Nurses Association,
- * Tennessee Board of Nursing,
- * Tennessee Nurses Association ,
- * Texas Board of Nurse Examiners,
- * Texas Board of Vocational Nurse Examiners ,
- * Texas Nurse Association,
- * The American Association of Nurse Attorneys ,
- * The California Nursing Students' Association,
- * The Canadian Nursing Students' Association L' Association Des Etudiants Infirmiers Du Canada,
- * The Hospice and Palliative Nurses Association ,
- * Transcultural Nursing Society ,
- * Utah Div. of Occupational & Professional Licensing-Board of Nursing,
- * Vermont Board of Nursing ,
- * Virgin Islands Board of Nurse Licensure,
- * Virgin Islands State Nurses Association ,
- * Virginia Board of Nursing ,

- * Virginia Nurses Association ,
- * Visiting Nurse Associations of America ,
- * Washington State Board of Nursing
- * Washington State Nurses Association
- * West Virginia Nurses Association
- * Wisconsin Nurses Association
- * World Federation of Neuroscience Nurses
- * Wound Ostomy and Continence Nurses ,
- * Wyoming Board of Nursing,
- * Wyoming Nurses Association .

ÖZGEÇMİŞ

Tuba TEPECİK 30.10.1971'de Ankara'da doğdu. İlk, orta ve Lise eğitimini İzmitte tamamladıktan sonra, 1988 yılında GATA Hemşirelik Yüksek Okuluna girdi. 1992 yılında Teğmen rütbesiyle mezun olduktan sonra sırasıyla; Bursa, Gümüşsuyu / İstanbul, Sarıkamış Asker Hastanelerinde Yüksek Hemşire olarak çalıştı. Halen Manisa Asker Hastanesinde görev yapmaktadır.

Evli ve bir çocuk annesi olan **Tuba TEPECİK** iyi derecede İngilizce bilmektedir.